

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AÇIK BİLİM VE AKADEMİSYENLERİN
AÇIK BİLİME KARŞI TUTUMLARI:
BATMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Suat GÖK

Yüksek Lisans Tezi
TEKNOLOJİ VE BİLGİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
ŞUBAT, 2023

**T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

Teknoloji ve Bilgi Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**AÇIK BİLİM VE AKADEMİSYENLERİN AÇIK BİLİME KARŞI
TUTUMLARI: BATMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Tez Yazarı

Suat GÖK

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi. Bilal ALAT

Şubat- 2023

ELAZIĞ

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Teknoloji ve Bilgi Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Başlığı:	AÇIK BİLİM VE AKADEMİSYENLERİN AÇIK BİLİME KARŞI TUTUMLARI: BATMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ
Yazarı:	Suat GÖK
Tez Öneri Tarihi:	11.11.2021
Savunma Tarihi:	30.01.2023

TEZ ONAYI

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına göre hazırlanan bu tez aşağıda imzaları bulunan jüri üyeleri tarafından değerlendirilmiş ve akademik dinleyicilere açık yapılan savunma sonucunda OYBİRLİĞİ ile kabul edilmiştir.

İmza

Danışman:	Dr. Öğr. Üyesi. Bilal ALAT Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu	İMZALIDIR
Başkan:	Doç. Dr. Cem AYDEN Fırat Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İMZALIDIR
Üye:	Doç. Dr. Sevgi IŞIK EROL Batman Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	İMZALIDIR
Üye:		
Üye:		

Bu tez, Enstitü Yönetim Kurulunun/...../20.....tarihli toplantısında tescillenmiştir.

Prof. Dr. Murat SUNKAR
Enstitü Müdürü

BEYAN

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım “Açık Bilim ve Öğretim Elemanlarının Açık Bilime Karşı Tutumları: Batman Üniversitesi Örneği” Başlıklı Yüksek Lisans Tez’imin içindeki bütün bilgilerin doğru olduğunu, bilgilerin üretilmesi ve sunulmasında bilimsel etik kurallarına uygun davrandığımı, kullandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi, maddi ve manevi desteği olan tüm kurum/kuruluş ve kişileri belirttiğimi, burada sunduğum veri ve bilgileri unvan almak amacıyla daha önce hiçbir şekilde kullanmadığımı beyan ederim.

30/01/2023

Suat GÖK

ÖN SÖZ

Yüksek lisans eğitim sürecimde ve araştırmam sürecinde bilgi, deneyim ve rehberliği ile her zaman yanımda olan, bana büyük katkılar sağlayan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Bilal ALAT'a, tez çalışmam boyunca her türlü destek gösteren değerli meslek büyüğüm Öğr. Gör. Mehmet Şerif ARSLAN'a ve meslektaşım Kütüphaneci Neslihan AKA'ya çok teşekkür ederim. Ayrıca tez yazımı konusunda bana her türlü destek olan kardeşim Nihat DAMAR'a ve son olarak bu yaşıma kadar bana destek olan sevgili ailem ve eşim Neslihan GÖK'e çok teşekkür ederim.

Suat GÖK

ELAZIĞ, 2023

İÇİNDEKİLER

BEYAN	I
ÖN SÖZ	II
İÇİNDEKİLER	III
ÖZET	V
ABSTRACT	VII
ŞEKİLLER LİSTESİ	IX
TABLolar LİSTESİ	ix
EKLER LİSTESİ	xi
KISALTMALAR	xii
1. GİRİŞ	1
1.1 Literatür Özeti	1
2. METERYAL VE METOT	3
2.1 Araştırmanın Amacı	3
2.2 Araştırmanın Önemi	3
2.3 Araştırmanın Soruları	4
2.4 Araştırmanın Sayıtları	4
2.5 Araştırmanın Sınırlılıkları	5
2.6 Araştırmanın Tanımları	5
2.7 Araştırmanın Modeli	5
2.8 Evren ve Örneklem	6
2.9 Veri Toplama Araçları	6
2.9.1 Kişisel Bilgi Formu	6
2.9.2 TÜBİTAK ULAKBİM Tarafından Geliştirilen Açık erişim model önerisi anketi	6
2.9.3 Dinamik Form Biçiminde Hazırlanan Anket	7
3. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	8
3.1 Açık Bilim ve Gelişimi	8
3.1.1 Açık Bilim Olgusu	9
3.1.2 Açık Bilim Ekosistemi	10
3.1.3 Açık Bilimin Gelişimi	11
3.1.4 Açık Bilimin Özellikleri	12
3.1.5 Açık Bilimde Standartlar, Politikalar	12
3.1.6 Açık Bilimin Yararları	13
3.1.6.1 Kurumsal Yararlar	15
3.1.6.2 Araştırmacıya Yararları	15
3.1.6.3 Topluma Yararları	16
3.1.7 Açık Bilimin Alt Bileşenleri	17
3.1.7.1 Açık Erişim	18
3.1.7.1.1 DOAB'ın Amacı	18
3.1.7.1.2 DOAB'dan kim sorumludur?	18
3.1.7.1.3 OpenDoar	18
3.1.7.1.4 ROAR (Registry of Open Access Repositories)	21
3.1.7.1.5 ROARMAP (Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies)	21
3.1.7.1.6 OAI (Open Archives Initiative)	22
3.1.7.1.7 re3dta (Registry of Research Data Repositories)	22

3.1.7.1.8	MEDOANET (mediterranean open access network)	24
3.1.7.1.9	DOAJ.....	25
3.1.7.1.10	DSpace	25
3.1.7.1.11	BASE (Bielefeld Academic Search Engine)	27
3.1.7.1.12	SCOAP 3.....	28
3.1.7.2	Araştırma Verisi Nedir?	28
3.1.7.3	Açık Veri Nedir?	28
3.1.7.4	Araştırma Verileri Yönetimi Planı	28
3.1.7.4.1	Araştırma Veri Yönetimi	29
3.1.7.5	Araştırma Verilerinin Paylaşılması	31
3.1.7.6	Kurumsal Açık Arşivler	33
3.2	Açık Bilim Paylaşım ve Telif Hakları	35
3.2.1	Crative Commons Lisansları	36
3.2.2	Sherpo Romeo	37
3.3	Dünyada Açık Bilim Uygulamaları	38
3.4	Türkiye’de Açık Bilim ve Üniversitelerde Açık Bilim Uygulamaları	40
3.4.1	Türkiye’de Açık Bilimin Gelişimi	40
3.4.1.1	TÜRKİYE Akademik Arşivi (Harman).....	43
3.4.2	YÖK Destekli Açık Bilim Projeleri	44
3.4.3	TÜBİTAK Destekli Açık Bilim Projeleri	45
3.4.4	TÜBİTAK Açık Bilim Politikası	45
3.4.5	AB Destekli Açık Bilim Projeleri	47
3.4.6	Dijital Dönüşüm Kapsamında Açık Bilim	49
3.4.7	Açık Bilim Politikaları ve Mevzuatı	50
3.5	Açık Bilimde Üniversite Kütüphaneleri ve Rollerı	51
5.	TARTIŞMA VE SONUÇ	72
5.1	Sonuç	74
5.2	Öneriler.....	75
	KAYNAKLAR.....	77
	EKLER.....	82
	ÖZ GEÇMİŞ	

ÖZET

AKADEMİK BİLİM VE AKADEMİKLERİN AKADAMİK KARŞI TUTUMLARI: BATMAN ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Suat GÖK
Yüksek Lisans Tezi

FIRAT ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü
TEKNOLOJİ VE BİLGİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALI
Teknoloji ve Bilim Yönetimi Programı

Şubat- 2023, Sayfa: XII+114

İnsanlık, evren var olduğundan beri bilgiye erişmeye ihtiyaç duymuştur. Her şeyden önce, bilimsel bilgi üreten, akademik yayın yapan ve bilimsel bilgiye erişme ihtiyacı duyan herkes için bilimsel bilgiye ulaşılabilirlik önemlidir. Bu bağlamda, yükseköğretimin temelini oluşturan üniversite kütüphaneleri ve Türkiye'deki üniversitelerin bilimsel denetimi için oluşturulan Yükseköğretim Kurulu (YÖK) bilimsel bilgiye erişimde önemli rol oynamaktadır. Ülkemizde ise bilimsel yayınların ulaşılabilirliği ve akademik bilginin yaygınlaştırılması konusunda sorunlar yaşanmaktadır. YÖK'ün bu sorunların çözümünde yaptığı çalışmaların amacı, her üniversitenin kendi bünyesinde bir açık erişim arşivi oluşturması ve açık erişim politikası ile açık erişim arşivlerini desteklemeye çalışmasıdır. Aynı zamanda üniversitelerde bilimsel bilgiye erişimin belli bir sistematığa uygun olarak gerçekleştirilmesi için ücretsiz erişim arşivleri oluşturulmaya başlanmıştır. Bu süreçte YÖK, üniversite uygulamalarına dayalı olarak üniversite açık erişim arşivleri ve politikaları hakkında düzenli olarak bilgi toplamaya başlamıştır.

Açık erişim yayıncılık, geleneksel/ticari yayıncılığa alternatif bir model olarak ortaya çıkmış ve bilimsel iletişimin karşılaştığı bazı sorunları ortadan kaldırmak için geliştirilmiştir. Açık erişim olgusundan önce, basılı dergi ve yayınlar fiyatları çok yüksekti ve abonelik sayıları sürekli düşüyordu. Birçok kütüphane bu süreçten olumsuz etkilenmiş ve birçok dergi aboneliğinden vazgeçmek zorunda kalmıştır. Bu durum, kullanıcılarına güncel bilgiler sunmada önemli bir rolü olan kütüphanelerin gerekli bilgileri sunabilmelerini zorlaştırmakta ve onları yeni araştırmalar yapmaya teşvik etmektedir. Bu sorunları ortadan kaldırmak için "Altın Yol" ve "Yeşil Yol" olarak adlandırılan yayıncılık modeller geliştirilmiştir. Bilimsel iletişim için oldukça faydalı olan Açık Bilim ile Açık Erişim olgularının ve faydalarının araştırmacıların büyük çoğunluğunun tam olarak farkında olmadığı düşünülmektedir. Bu nedenle, araştırmacıları/öğretim elemanlarını geliştirmek ve/veya duyarlı hale getirmek gereklidir.

Bu çalışmada açık erişim, açık bilim ve açık veriyi geliştirme, türleri ve işlevleri, avantajları, açık erişim, açık bilim ve açık veri rehberleri, telif hakları, açık erişim ve açık bilim politikaları ve mevzuatı, Türkiye'de açık erişim arşivlerinin özellikleri, kütüphanelerin açık erişimdeki yeri ve Batman Üniversitesi kurumsal açık arşiv (KAA) çalışmaları ve öğretim elemanlarının bu konu hakkındaki bilgi düzeyleri araştırılacaktır.

Araştırmanın temel amacı, dünyada ve Türkiye'de açık erişim arşivlerin gelişimini araştırmak, öğretim elemanlarının KAA'nın etkin kullanımına ilişkin farkındalıklarını belirlemek ve öğretim elemanlarının tutum ve görüşlerini ortaya çıkarmaktır. Bu araştırma ile Batman Üniversitesindeki KAA'nın gelişimini kolaylaştıracak altyapı hakkında veri elde edilmesi amaçlanmaktadır. Öğretim elemanlarını bilinçlendirmek ve kaliteli açık erişimli yayınlardan yararlanmalarını ve yayınlarını açık erişimli olarak yapmaları için farkındalık kazandırmak çalışmanın dolaylı amaçlarından biridir. Aynı zamanda,

kamuoyunu bilinçlendirmek için açıklanacak araştırma sonuçlarının, diğer üniversitelerin KAA yöneticilerine yol göstereceği düşünülmektedir. Öğretim elemanlarının Açık Erişim ve Açık Bilim konularındaki farkındalık düzeylerini belirlemek için anket teknikleri kullanılmıştır. Farklı katılımcı türlerinden toplanan veriler, SPSS (Statistical Package for the Social Sciences) kullanılarak analiz edilmiştir.

Yapılan bu çalışmayla Batman Üniversitesi öğretim elemanlarının arasında Açık Bilim ve Açık Erişim bilgi düzeylerinin düşük olduğu ve Açık Bilim ile Açık Erişim hakkında bilgiye sahip olduklarını düşünmelerine rağmen konu hakkında detaylı bilgilere sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Açık Bilim ve Açık Erişim olgusu için kurumsal farkındalığı artırmak amacıyla, öğretim elemanlarına ve araştırmacılara "seminerler", "brifingler ", "konferanslar", "Hizmet içi eğitimler", "konu odaklı araştırma" ve "oryantasyon çalışmaları" sunulmalıdır. Öğretim elemanlarının Açık Bilim ve Açık Erişim olguları hakkında detaylı bilgiye sahip olmasalar da Açık Bilim ve Açık Erişim olgularına karşı ön yargıları olmadığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Açık Bilim, Açık Erişim, Açık Veri Farkındalığı, Batman Üniversitesi

ABSTRACT

Open Science and Academics' Attitudes towards Open Science: The Case of Batman University

Suat GÖK

Master Thesis

FIRAT UNIVERSITY

Graduate School of Social Sciences

Technology and Knowledge Management

February- 2023, Pages: XII+114

Humanity has needed access to information since the universe existed. First of all, accessibility of scientific information is important for everyone who produces scientific information, publishes academic publications and needs access to scientific information. In this context, university libraries, which form the basis of higher education, and the Council of Higher Education (YÖK), established for the scientific supervision of universities in Turkey, play an important role in accessing scientific information. In our country, there are problems in the accessibility of scientific publications and the dissemination of academic knowledge. The purpose of YÖK's efforts to solve these problems is that each university creates an open access archive within its own body and tries to support open access archives with an open access policy. At the same time, free access archives have begun to be created in universities in order to enable access to scientific information in accordance with a certain systematic. In this process, YÖK started to regularly collect information about university open access archives and policies based on university practices.

Open access publishing has emerged as an alternative model to traditional/commercial publishing and has been developed to eliminate some of the problems faced by scientific communication. Prior to the open access phenomenon, print journals and publications were priced very high and subscription numbers were constantly falling. Many libraries were negatively affected by this process and had to give up many magazine subscriptions. This situation makes it difficult for libraries, which have an important role in providing up-to-date information to their users, to provide the necessary information and encourages them to conduct new research. In order to eliminate these problems, publishing models called "Golden Path" and "Green Path" have been developed. It is thought that the vast majority of researchers are not fully aware of the facts and benefits of Open Science and Open Access, which are very useful for scientific communication. Therefore, it is necessary to develop and/or sensitize researchers/teachers.

In this study, open access, open science and open data development, types and functions, advantages, open access, open science and open data guides, copyrights, open access and open science policies and legislation, characteristics of open access archives in Turkey, open access libraries in Turkey In this study, its place in access, Batman University institutional open archive (KAA) studies and the knowledge level of the instructors on this subject will be investigated.

The main purpose of the research is to investigate the development of open access archives in the world and in Turkey, to determine the awareness of the instructors about the effective use of WAA, and to reveal the attitudes and views of the instructors. With this research, it is aimed to obtain data about the infrastructure that will facilitate the development of WAA in Batman University. One of the indirect aims

of the study is to raise awareness of the instructors and to make use of quality open access publications and to make their publications open access. At the same time, it is thought that the results of the research to be announced in order to raise public awareness will guide the CAA administrators of other universities. Questionnaire techniques were used to determine the awareness levels of faculty members on Open Access and Open Science. Data collected from different types of participants were analyzed using SPSS (Statistical Package for the Social Sciences).

With this study, it has been determined that the level of Open Science and Open Access knowledge among the faculty members of Batman University is low and they do not have detailed information about the subject, although they think that they have knowledge about Open Science and Open Access. In order to increase institutional awareness for Open Science and Open Access phenomenon, "seminars", "briefings", "conferences", "in-service trainings", "subject-oriented research" and "orientation studies" should be offered to lecturers and researchers. It has been determined that although the lecturers do not have detailed information about Open Science and Open Access phenomena, they do not have prejudices against Open Science and Open Access phenomena.

Keywords: Open Science, Open Access, Open Data Awareness, Batman University

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Açık Bilimin Bileşenleri	8
Şekil 2. Sürdürülebilir açık bilim için altyapılar ve birlikte çalışabilirlik.....	8
Şekil 3: Bilimsel İletişim Süreci.....	10
Şekil 4. Açık Bilim Ekosistemi.....	11
Şekil 5. Açık Erişimde Portalların Düzey Seviyesi	12
Şekil 6. Açık Erişim Modelinde Yayıncılık.....	14
Şekil 7. Repositories by Country	19
Şekil 8. Software Platforms Overview	19
Şekil 9. Content Types Overview	20
Şekil 10. Content Subjects Overview	20
Şekil 11. Growth of OpenDOAR.....	21
Şekil 12. Policies Adopted by Quarter.....	22
Şekil 13. Graph Openaire	24
Şekil 14. Idealdspace	26
Şekil 15. Türkiyede DSpace	26
Şekil 16. DSpace	27
Şekil 17. Veri Yayın Piramidi	29
Şekil 18. Araştırma Verileri Yönetimi.....	30
Şekil 19. Araştırma Verisi Yaşam Döngüsü	30
Şekil 20. YÖK Akademik Kararı.....	43

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.	Katılımcıların demografik bilgileri.....	53
Tablo 2.	Araştırmamızda Kullanılan Kaynaklar	53
Tablo 3.	Tercih edilen bilgi kaynağı	54
Tablo 4.	Araştırmalarınızda kullandığınız veri türü.....	54
Tablo 5.	Araştırma verilerinizi hazırladığınız dosya uzantısı	55
Tablo 6.	Araştırma verilerinin saklandığı ortam	55
Tablo 7.	"Açık Erişim", "Açık Veri" ve "Açık Bilim" e ilişkin bilgi düzeyiniz	56
Tablo 8.	"Açık Erişim", "Açık Veri" ve "Açık Bilim" Farkındalığını Nasıl Kazandınız	56
Tablo 9.	Açık Erişim Yayınlarını Kullanıyor musunuz?	57
Tablo 10.	Hangi Açık Erişim Yayınlarını Kullanıyorsunuz	57
Tablo 11.	Açık Erişim Yayınlarını Kullanmama Sebebiniz.....	57
Tablo 12.	Açık Erişim Fikrine Olumlumu-Olumsuz mu bakarsınız	58
Tablo 13.	Açık Erişim Fikrine Olumlu Bakma Sebebi	58
Tablo 14.	Açık Erişim Fikrine Olumsuz Bakma Sebebiniz	59
Tablo 15.	Açık erişim ile yayın kalitesi arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?	59
Tablo 16.	Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınlar, özellikle projelere açık erişim zorunluluğu olduğunu biliyor musunuz?	60
Tablo 17.	Açık Veri Fikrine Olumlumu-Olumsuz mu bakarsınız.....	60
Tablo 18.	Açık Veri Fikrine Olumlu Bakma Sebebiniz Nelerdir.....	60
Tablo 19.	Açık Veri Fikrine Olumsuz Bakma Sebebiniz Nelerdir	61
Tablo 20.	Açık veri ile yayın kalitesi arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?	61
Tablo 21.	Araştırma verilerine de atıf yapıldığından / yapılması gerektiğinden haberdar mısınız?....	62
Tablo 22.	Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınların, özellikle projelerin üretilmesi aşamasında üretilen araştırma verilerine de açık erişimin zorunluluğu olacağını biliyor musunuz?.....	62
Tablo 23.	Açık Erişim Dergilerinde Yayınlanmış Makale Sayınız.....	62
Tablo 24.	Yayınlarınız için dergi seçiminde hangi kriterlere dikkat ediyorsunuz?	63
Tablo 25.	Makale İşlem Ücreti Kurum Ödemeli midir?	64
Tablo 26.	Makale İşlem Ücretini Hangi Şartlarda Kurum Ödemelidir	64
Tablo 27.	Creative Commons (cc) lisanslarından haberdar mısınız?	64
Tablo 28.	Açık erişim yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)*" modelini biliyor musunuz?.....	64
Tablo 29.	Açık erişim yayıncılık modellerinden "Yeşil Yol (Green Road)*" modelini biliyor musunuz?.....	65
Tablo 30.	Dergilerde makale işlem ücreti (article processing cost) ödenerek de Açık Erişim yayın yapılabilme olup bu şekilde yaptığınız bir yayınınız var mıdır?.....	65
Tablo 31.	SHERPA ROMEO' dan haberdar mısınız?	65
Tablo 32.	Telif Hakkı Konusundaki Düşünceleriniz Nelerdir	66
Tablo 33.	KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Ekleme İster misiniz?	66
Tablo 34.	KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Neden Eklersiniz	66
Tablo 35.	KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Neden Ekleme istemezsiniz	67
Tablo 36.	Bazı yayınevleri yayınladıkları bilimsel çalışmaları (özellikle makale) yazarların kendi kurumsal açık arşivlerine ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu uygulamayı doğru buluyor musunuz?	67

Tablo 37.	Kurumsal Arşiv Politikalarında yayınların kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz.....	67
Tablo 38.	Kurumsal Arşiv Politikalarında araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz	68
Tablo 39.	Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek ister misiniz?	68
Tablo 40.	Araştırma Soruları ve Cevapları	69

EKLER LİSTESİ

Ek 1. Fırat Üniversitesi Etik Kurul Değerlendirmesi.....	82
Ek 2. Batman Üniversitesi Tez Araştırma İzni	84
Ek 3. Anket Formu	85
Ek 4. Batman Üniversitesi ve Açık Bilim Yönergesi	94
Ek 5. Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Yönergesi	100
Ek 6. YÖK' ün Açık Bilim ve Açık Erişim Yazısı	104
Ek 7. YÖK' ün Hazırladığı Kurumsal Akademik Arşiv Bilgi Formu.....	106
Ek 8. YÖK-UNESCO Açık Erişim Kaynakları Yazısı.....	109
Ek 9. YÖK Açık Bilim Ulusal Politikası ve Eylem Planı.....	110
Ek 10. Yükseköğretim Açık Bilim ve Açık Erişim Çalışma Grubu	111
Ek 11. YÖK Açık Erişim ve Açık Bilim Çalışmaları Başlattı.....	112
Ek 12. Salgın Döneminde İndirilen Tez Sayısı.....	113

KISALTMALAR

Kısaltmalar

KAA	Kurumsal Açık Arşiv
YÖK	Yüksek Öğrenim Kurumu
AB	Avrupa Birliği
B.Ü.	Batman Üniversitesi
KVKK	Kişisel Verileri Koruma Kanunu
TÜBİTAK	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
ULAKBİM	Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi
EOSC	European Open Science Cloud
DOAB	Directory of Open Access Books
ANKOS	Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu
OpenDOAR	Directory of Open Access Repositories
ROAR	Registry of Open Access Repositories
ROARMAP	Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies
OAI	Open Archives Initiative
re3dta	Registry of Research Data Repositories
MEDOANET	mediterranean open access network
DOAJ	Directory of Open Access Journals
CC	Crative Commons
BASE	Bielefeld Academic Search Engine
SPARC	Scalable Processor Architecture
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UVT	Ulusal Veri Tabanı
ORCID	Open Researcher ve Contributor ID
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
RoarMAP	Açık Erişim Depoları Zorunlu Arşivleme Politikaları
MIT	Massachusetts Institute of Technology

1. GİRİŞ

Bilim insanlarının hedefleri arasında, araştırmacıların çalışmalarını iyi bir şekilde raporlamaları ve diğer ilgili araştırmalara kaynak oluşturmaları yer alır. Araştırmacıların bu süreçte karşılaştıkları temel sorunlardan biri abonelik ücretinin yüksek olması nedeniyle istedikleri bilgi kaynaklarına erişememeleridir. Basılı dergilerin son 20 yılda keyfi ve aşırı fiyat artışı literatürde "dergi krizi" olarak anılmaktadır (Thorin, 2003). Dergi fiyatlarının artması kütüphane dergi siparişlerinde ciddi sorunlar yaratmıştır. Birkaç yayınevinin tekelinde olan bilimsel dergilerin fiyatları, geleneksel basılı yayıncılıktan elektronik yayıncılığa geçiş döneminde yeniden yükselmiştir (Erol, 2009). Bu durumda doğup gelişen açık erişim, engelleri büyük ölçüde ortadan kaldırarak bilimsel iletişimin önünü açmaktadır. Açık erişim uygulamalarının yaygınlaşması ile okuyucular araştırmaya ücretsiz ve kolay bir şekilde ulaşabilmektedir. 2001 yılından beri geliştirilen açık erişim, kişisel ve kurumsal arşivleme örnekleri olarak dünya çapında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır ve geliştirilmeye devam etmektedir.

2001'den bu yana bu alanda çok fazla araştırma yapılmış olmasına rağmen, son 21 yılda araştırmanın hem yazarı hem de kullanıcısı olan araştırmacıların/eğitimcilerin çoğunluğunun açık erişim olgusunun ve bunun sonuçlarının farkında olmadığına inanılıyor. Bu durumda zaman ve emeğin değer kazanması için hedef grup araştırmacıları/öğretim elemanları arasında farkındalık oluşturulmalıdır. Aksi takdirde yıllık açık erişim çalıştayları, diğer ilgili toplantılar ve sisteme yüklenen yazılımlar boşa gitmiş olacaktır. Açık erişim, kurumsal arşivler ve bu hizmetlerin farkındalığı önemli bir araştırma konusudur. Bu doğrultuda araştırma nesnesi, Batman Üniversitesi öğretim üyelerinin açık erişim, açık bilim, açık veri geliştirme ve Türkiye ve dünyadaki mevcut durum, açık erişim, açık bilim ve açık veri farkındalığı araştırmanın konusunu oluşturmaktadır.

1.1 Literatür Özeti

Tonta (2006) "Açık Erişim: Bilimsel İletişim ve Sosyal Bilimlerde Süreli Yayınlar Üzerindeki Etkileri" adlı çalışmasında açık erişim alanındaki son gelişmeleri gözden geçirmiş ve Türkiye'deki açık erişim girişimlerini özetlemiştir. Ayrıca çalışma, açık erişimin bilimsel iletişim ve sosyal bilimler dergileri üzerindeki etkisini ele almıştır.

Tonta (2015) "Açık Bilim ve Açık Erişim" adlı çalışmasında ilk olarak açık erişim ve açık bilime odaklanmış, Türkiye ve dünyadaki açık erişim politikalarına bakmıştır. Kamu tarafından finanse edilen bilimsel yayınların çoğu, yayıncılara telif hakkı veren profesyonel dergilerde yayınlanmaktadır. Çalışma, bu durumun açık bilimi ve açık erişimi sınırladığını vurgulamaktadır.

Odabaş ve Odabaş (2012) "Türkiye'de akademik açık dergi yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesi'nde açık e-dergi uygulaması" başlıklı çalışmalarında Türkiye'de açık dergilerin yayınlanmasını değerlendirmişler ve Atatürk Üniversitesi'nde yayınlanan akademik dergilerin elektronik serbest erişime dönüştürülmesi çalışmalarını tartışmışlardır.

Ertürk ve Küçük (2010) yaptıkları çalışmada "Kurumsal Açık Arşivlerin Etkin Kullanımı: Türk Akademik E-Yayıncılarının Görüşleri" tanımını yapmışlar ve bilimsel e-yayıncıların Türk bilimsel iletişim paydaşları arasındaki açık erişim farkındalığını ortaya koymuşlardır. Sonuçlara göre kurumsal açık arşivlerin etkin kullanımına ilişkin yayıncıların görüşleri çoğu yayıncının (%72) açık erişimin farkında olduğu görülmektedir.

Polat (2006) "Bilimsel Bilgilere Açık Erişim ve Atatürk Üniversitesinde Açık Arşiv Oluşturulmasına Yönelik Çalışmalar" adlı çalışmasında açık erişimin nedenleri, bilimsel iletişimin

tanımı ve sorunu, açık erişim yayıncılık modelleri, açık erişim ile ilgili çalışmada ülkemizdeki girişimler ve Atatürk Üniversitesi'nde açık arşiv oluşturma süreci ele alınmıştır.

Kayaoğlu (2006), "Açık erişim kavramı ve gelişmekte olan bir ülke olarak Türkiye için anlamı" araştırmasında açık erişim kavramını, açık erişimin ortaya çıkış ve gelişiminin nedenlerini ve hangi yayıncılık modellerine dayandığını Türkiye için açık erişimi ele almıştır.

2. METERYAL VE METOT

2.1 Araştırmanın Amacı

Açık erişim, özel ve kurumsal açık bilim bilgilerinin araştırmacılara ücretsiz olarak sunulmasına dayalı bir bilgi paylaşım yaklaşımıdır. Son yıllarda dünyada ve Türkiye'de başta üniversiteler olmak üzere çeşitli kurumlar, açık erişim ve açık bilime dayalı yazılımlar geliştirerek, çalışanlarının yayınlarını tüm dünya ile paylaşmasına olanak sağlayan uygulamaları hayata geçirdi. Öncelikle açık erişim sistemi, açık bilim veya açık arşiv olarak geliştirilen yazılım, her türlü yayını ücretsiz olarak araştırmacıların kullanımına sunuyor. Açık Erişim ve Açık Bilim Arşivleri hem kurumları hem de yayınlarıyla sisteme değer katanları onurlandırmaktadır. Bu bağlamda, bilimsel kurumlar ve öğretim elemanları arasında açık erişim ve açık bilim arşivlerine yönelik farkındalık düzeyi giderek artmaktadır.

Bu çalışmanın ilk amacı, dünyada ve Türkiye'de açık erişim arşivlerinin gelişimini araştırmak ve öğretim elemanları arasında tanınırlığını teyit etmektir. Batman Üniversitesi öğretim elemanlarının açık erişim ve açık bilim farkındalıklarının tespit edilmesi ve kurumun açık arşivlerinin etkin kullanımına ilişkin görüşlerinin ortaya konulması bu çalışmanın temel amaçlarını oluşturmaktadır. Ayrıca elde edilen bilgilerin yaygınlaştırılması yoluyla uygulamalı bilim insanlarının açık erişimli yayınlardan daha yüksek düzeyde yararlanabilmeleri için farkındalık yaratmak da bu araştırmanın amaçlarından biridir. Son olarak tez araştırmasından elde edilen bilgilere dayalı olarak genel bir değerlendirme yapılarak Batman Üniversitesi'nde kurumsal bir açık arşiv geliştirilmesini sağlayacak altyapı verilerinin elde edilmesi amaçlanmaktadır.

Türkiye'de açık erişim ve açık bilim üzerine birçok bilimsel çalışma ve konferans yapılmasına rağmen, bu konunun üniversitelerde ve araştırma enstitülerinde önemi, mevcut durumda hala tam olarak anlaşılamamıştır. Özellikle Japonya'da son beş yılda kurumsal arşivlerin kurulması hızlanmıştır. Üniversitelerde, açık erişim arşivlerinin yapısı, geliştirilmesi ve işletilmesi tipik olarak bilgi işlem departmanı ile kütüphane ve dokümantasyon departmanının sorumluluğundadır. Son yıllardaki çabalara rağmen öğretim elemanlarının sistemle ilgili farkındalıkları çok düşük düzeydedir ve bu nedenle açık arşivin amaçlarına tam olarak ulaşılamamaktadır.

Batman Üniversitesi'nde (B.Ü.) farkındalığın da düşük olduğu düşünülmektedir. B.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim ve açık bilim konusunda neden bilgi sahibi olmadıkları ve bu konuda bilgi sahibi olmak için nasıl bir yol izlemeleri gerektiği bilinmemektedir. Akademik çalışmaları kolaylaştıracak ve görünürlüklerini artıracak açık erişim yönergelerinden habersiz oldukları düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, Batman Üniversitesi öğretim elemanları açık arşiv sistemine ilişkin zihniyet, algı, kullanım becerileri, genel açık erişim ve açık bilim anlayışlarını belirlemektir. Buna göre, belirli bir kitleye açık erişimi yaymak ve kullanmak için yapılan çalışmalarda, hedef kitlenin yani araştırmacıların/ öğretim elemanları farkındalık düzeyini en üst düzeye çıkarmak için yapılması gerekenleri değerlendirmek ve yapmak da araştırmanın amaçlarından biridir.

2.2 Araştırmanın Önemi

Açık Erişim ve Açık Bilim, bilimsel yayınların paylaşılmasıyla ilgili sorunları azaltmak için özel olarak geliştirilmiş bir yaklaşımdır. Açık erişimin temel amacı, sistemde depolanan verilerin saklanması ve kısıtlanmadan kullanılmasıdır. Açık erişim havuzları, bilimsel bilgilerin ihtiyaç

duyanlarla sınırsız paylaşımına izin verir. Bu sayede kamu kaynaklarının ürettiği bilimsel bilgilerin kamu yararına ve daha yüksek oranda kullanılması mümkün olacaktır. Çalışmada Açık Erişim ve Açık Bilim'in Türkiye'deki gelişimi ve mevcut durumu değerlendirilerek kullanışlılığı belirlenip algılanarak yayınların kullanımı değerlendirilmiştir.

Batman Üniversitesi öğretim elemanlarının Açık Bilim ve Açık Erişim durumları ortaya konulmuştur. Aynı zamanda açık erişim ve açık bilim sistemlerinin genel olarak akademik kurumlara katkıları yansıtılmış ve Batman Üniversitesi'ndeki sistem geliştirme çalışmaları belirlenerek değerlendirilmiştir.

Bu bağlamda araştırmalar, güncel teorik bilgi ve verilerle açık erişim, açık bilim ve arşivleme konusunda daha sonraki çalışmalara kaynak olacak, farkındalık düzeyi ve açık depolama uygulamalarında daha başarılı ilerlemeler kaydedilecektir.

2.3 Araştırmanın Soruları

S1:B.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim, açık veri, açık bilim konularında farkındalık düzeyi yüksektir.

S2: B.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivi kullanım düzeyi yüksektir.

S3. B.Ü. öğretim elemanları araştırmalarını yaparken ilk olarak en çok Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynakları tercih etmektedirler.

S4: B.Ü. öğretim elemanlarını kurumsal açık arşivlere yayınlarını, araştırma verilerini yüklemeye isteklidirler.

S5: B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri, açık bilim fikrine olumlu bakmaktadırlar.

S6: B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri ile yayın kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğunu düşünmektedirler.

S7. B.Ü. öğretim elemanları Creative Commons (cc) lisansları hakkında bilgi sahibidirler.

S8. B.Ü. öğretim elemanları yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)" ve "Yeşil Yol (Green Road)" hakkında bilgi sahibidirler.

S9. B.Ü. öğretim elemanları SHERPA ROMEO hakkında bilgiye sahiptirler.

S10: B.Ü. öğretim elemanları yayınları ile ilgili telif haklarını isteyerek yayıncıya devretmektedirler.

S11: B.Ü. öğretim elemanları Kurumsal Arşiv Politikalarında yayınlarının, araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını olumlu karşılamaktadırlar.

S12: B.Ü. öğretim elemanları Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek istemektedirler

2.4 Araştırmanın Sayıtları

1) Araştırmaya katılan öğretim elemanları açık erişim ve açık bilim olgusu hakkında bilgi sahibi oldukları varsayılmaktadır.

2) Araştırmaya katılan öğretim elemanları anketlerdeki sorulara objektif bir şekilde cevap verdikleri varsayılmıştır.

3) Anketlere verilen cevapların öğretim elemanlarının görüşlerini yansıttığı varsayılmıştır.

2.5 Araştırmanın Sınırlılıkları

- 1) Araştırma 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- 2) Araştırmaya katılan öğretim elemanları Batman Üniversitesinde görev yapan öğretim elemanları ile sınırlıdır.
- 3) Araştırmada kullanılan ölçekler ile sınırlıdır.

2.6 Araştırmanın Tanımları

Açık Erişim: Bilimsel iletişim ve sosyal bilimlerde süreli yayıncılık üzerine etkileri” başlıklı araştırmasında son dönemdeki açık erişim gelişmeleri ele alınmış ve Türkiye'deki açık erişim girişimleri özetlenmiştir. Ayrıca çalışmada açık erişimin bilimsel iletişim ve sosyal bilim dergilerine etkileri ele alınmıştır (Tonta, 2006).

Açık Bilim: Tonta (2015), "Açık Bilim ve Açık Erişim" adlı çalışmasında ilk olarak açık erişim ve açık bilime odaklanmış, Türkiye ve dünyadaki açık erişim politikalarına bakmıştır. Kamu tarafından finanse edilen bilimsel yayınların çoğu, yayıncılara telif hakkı veren profesyonel dergilerde yayınlanmaktadır. Çalışma, bu durumun açık bilimi ve açık erişimi sınırladığını vurgulamaktadır.

Kurumsal Açık Arşivler: Ertürk ve Küçük (2010) yaptıkları çalışmada "Kurumsal Açık Arşivlerin Etkin Kullanımı: Türk Akademik E-Yayıncılarının Görüşleri" tanımını yapmışlar ve bilimsel e-yayıncıların Türk bilimsel iletişim paydaşları arasındaki açık erişim farkındalığını ortaya koymuşlardır. Sonuçlara göre kurumsal açık arşivlerin etkin kullanımına ilişkin yayıncıların görüşleri çoğu yayıncının (%72) açık erişimin farkında olduğu görülmektedir.

2.7 Araştırmanın Modeli

Araştırmada ağırlıklı olarak betimsel yöntem kullanılmıştır. Betimleyici yöntemler (durum belirleme), hipotezleri test etmek veya bir takım soruları yanıtlamak için veri toplamayı içerir (Arlı ve Nazik, 2003). Bu bağlamda öğretim elemanlarının konuya olan eğilimlerini belirlemek için anket teknikleri kullanılmıştır. Anket, “herhangi bir araştırma problemiyle ilgili olarak çeşitli kişilerin bilgi ve deneyimlerinden yararlanmak üzere tasarlanmış soruların sistematik bir şekilde formüle edilmesidir” (Baloğlu, 2002). Anket Batman Üniversitesi'nin tam zamanlı olarak görev alan öğretim elemanlarına e-posta yoluyla ve şahsen gönderilmiştir.

B.Ü. 'de on fakülte, iki yüksekokul ve yedi meslek yüksekokulunda çalışan 463 tam zamanlı öğretim elemanına talep gönderildi. 15 Ekim 2021 tarihinde onaylanan etik kurul kararı (Bkz. Ek 1: Tez Etik Kurul Kararı) genel yönetim kuruluna sunulmuş ve çalışmanın uygulanması için yetki verilmiştir. Bu nedenle anket uygulamasında örnekleme yöntemlerinden kota örnekleme kullanılmıştır. Kota örnekleme, incelenen ve test edilen topluluğun belirli özelliklerini yansıtmak için yalnızca topluluğun belirli özelliklerine sahip örneklem alan bir araştırma yöntemidir. Özellikler genellikle unvan, cinsiyet, yaş ve sosyal sınıf gibi kriterlere göre oluşturulur (Kılıç, 2013: 44).

Anket uygulamasına ayrılan günün sonunda, sonuçlar değerlendirildi ve kalan anket alanında rastgele seçilen kişilere anket çağrısı gönderilerek kişi sayısı yakın tutuldu. Araştırmaya Fen bilimleri ve mühendislik alanlarından 209 öğretim elemanı, beşeri ve sosyal bilimlerden 138, sağlık bilimlerinden 67 kişi destek vermiştir. Anket sonuçlarından elde edilen sonuçlar SPSS 22 programı

kullanılarak analiz edilmiş ve tablolara dönüştürülmüştür. Bu çalışma bir durum bulma çalışması olarak nitelendirilmektedir.

2.8 Evren ve Örneklem

Çalışma, 2021-2022 akademik yılında BÜ'de gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın evrenini B.Ü.'de tam zamanlı 463 öğretim elemanı oluşturmaktadır. 463 öğretim elemanına ayrı ayrı anket yapmanın zorluğu nedeniyle fen ve mühendislikte 209, sağlık bilimlerinde 67 ve beşeri ve sosyal bilimlerde 138 olmak üzere toplam 414 öğretim elemanı ile yüz yüze anket yapılmıştır. 414 öğretim elemanı örneklemi oluşturmaktadır.

BÜ'nün 10 fakülte, 2 yüksekokul ve 7 meslek yüksekokulunda görev yapan 463 tam zamanlı öğretim elemanına yapılmıştır. 15 Ekim 2021 tarihinde onaylanan etik kurul kararı (bkz. Ek 1: Tez etik kurul kararı) yönetime sunulmuş ve araştırmanın yürütülmesi için onay alınmıştır. Anket, bu konudaki farklı görüşleri ortaya çıkarmak için üç ana disiplinden (Fen Bilimleri ve Mühendislik 209, Sağlık Bilimleri 67, Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler 138) katılımcılardan oluşmuştur. Anket talebinde belirlenen tarihin sonunda, kayıp anket alanından rastgele seçilen kişilere anket çağrıları gönderilerek çalışma alanına göre kişi sayısı birbirine yakın tutulmuştur.

Araştırmaya katılan toplam öğretim üyesi sayısı 414 olup, %75,1 erkek ve %24,9 kadındır. Katılımcıların yaşlarına bakıldığında ezici bir çoğunlukla orta yaşlı ve yaşlı insanların olduğu görülmektedir. Katılımcılar (%51,2) 30-39, (%31,6) 20-29, (%9,2) 40-49 ve (%8,0) 50 yaş ve üzerindedir. Araştırma alanına göre katılımcı sayılarına bakıldığında, araştırmaya doğa bilimleri ve mühendislik alanından 209, sağlık bilimleri alanından 67, sosyal ve beşeri bilimler alanından 138 kişi katılmıştır. Katılımcıların unvanlarına bakıldığında 29 profesör, 34 doçent ve 152 Doktor Öğretim Üyesi toplam 215 kişi katılmış, 91 asistan ve 108 öğretim görevlisi, okutman katılmıştır.

2.9 Veri Toplama Araçları

Açık Erişim konusunda özellikle Araştırmacı ve Öğretim elemanı farkındalıklarını artırmak ve memnuniyetlerini ölçmek için Araştırmada veri toplama araçları olarak kişisel bilgiler formu, Araştırmanın nicel boyutunda veri toplamak amacıyla Açık erişim model önerisi anketi, Fırat üniversitesinin öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı anketi, Başkent üniversitesinin öğretim elemanlarının açık erişim farkındalığı anketi gibi anketlerden derleme yapılması planlanmaktadır.

2.9.1 Kişisel Bilgi Formu

Araştırmaya katılan kişilerin cinsiyet, yaş, unvan ve çalışma alanının belirlenmesi amacıyla araştırmacı tarafından geliştirilmiş dört maddeden oluşan bir formdur.

2.9.2 TÜBİTAK ULAKBİM Tarafından Geliştirilen Açık erişim model önerisi anketi

Açık Erişim konusunda özellikle Araştırmacı ve Öğretim elemanının farkındalıklarını artırmak ve memnuniyetlerini ölçmek için TÜBİTAK ULAKBİM tarafından bir anket düzenlenmiştir. 34 maddeden oluşan anket formu değişken likert tipine sahiptir.

2.9.3 Dinamik Form Biçiminde Hazırlanan Anket

Neslihan AKA (2016) tarafından hazırlanan Dinamik form biçiminde hazırlanan anket formu ölçeğinin yapı geçerliliğini belirlemek için faktör analizi yapılmış ve varimax döndürme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan faktör analizi sonucunda Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,73 olarak bulunmuştur. Bartlett testi sonucu 1.035 tespit edilmiştir. Bartlett. 000 düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Bartlett testine göre değişkenler arasında bir korelasyon vardır ve bu değişkenlere faktör analizi uygulanmaktadır.

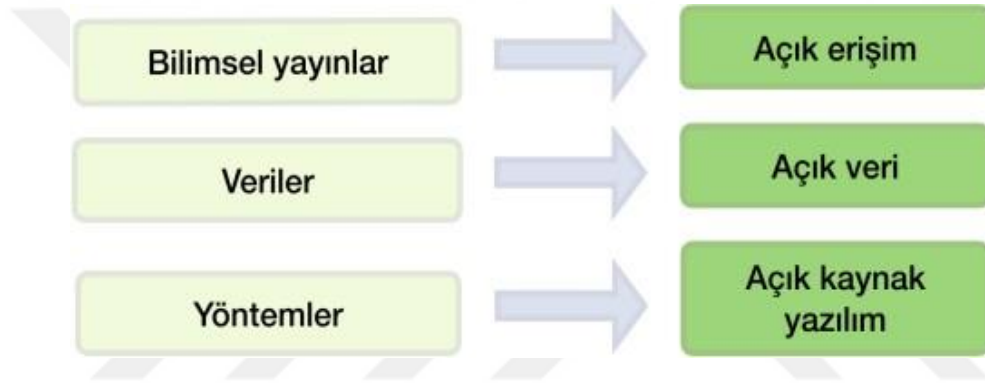
Bununla birlikte, anketin güvenilirliğini belirlemek için Alpha modeli tarafından güvenilirlik katsayısı Cronbach Alpha kullanılmıştır. Analiz, Cronbach alfa değerinin 0.70'i geçmesinin beklendiğini ve ölçeğin güvenilir olduğunu göstermektedir (Bryman ve Cramer, 1997). Bu doğrultuda çalışmada kullanılan ölçeğin güvenilirlik analizi yapılmış ve ilişkili katsayı 0,79 olarak hesaplanmıştır. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bu değerler göz önüne alındığında, eğitimci tarafından kullanılan anketin geçerlik ve güvenilirlik değerleri istenilen değerler aralığında olup, anket geçerli ve güvenilir olarak derecelendirilmiştir.

3. KURAMSAL ÇERÇEVE VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde açık bilim, açık erişim, Dünyada ve Türkiye’de açık erişim ve açık bilim uygulamaları ile batman üniversitesinde açık erişim ve açık bilim konularına ve ilgili araştırmalara yer verilmiştir.

3.1 Açık Bilim ve Gelişimi

ABD Ulusal Bilimler, Mühendislik ve Tıp Akademisi tarafından 2018 yılında yayınlanan bir fikir birliği raporunda (Open Science by Design: Realizing a Vision for 21st Century Research), kamu tarafından finanse edilen bilimsel araştırma projelerinden elde edilen yayın bilimi ve bunun için toplanan araştırma sonuçları veriyi destekleyen verilere, veri analizi için kullanılan yöntemlere, geliştirilen bilgisayar programlarına ve araçlarına açık erişim uygulaması olarak tanımlanmaktadır (Şekil 1). Gizlilik, ulusal güvenlik vb. gibi birkaç istisna dışında, bu araştırma ürünleri keşfedilebilir, erişilebilir, etkileşimli ve yeniden kullanılabilir olacak şekilde yapılmıştır (Open, 2018).

Şekil 1. Açık Bilimin Bileşenleri

Açık bilim, yeni, daha açık ve katılımcı bir bilimsel araştırma yürütme, yayınlama ve değerlendirme tarzına geçişi ifade eder. Bunun merkezinde, araştırmanın tüm aşamalarında artan işbirliği ve şeffaflık hedefi vardır. Açık bilim, herkes için daha güçlü bilimsel sonuçlar, daha verimli araştırma ve bilimsel sonuçlara (daha hızlı) erişim anlamına gelir. Bu, daha büyük bir sosyal ve ekonomik etki anlamına gelir. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/handle/11147/12181> Gürdal, Gültekin: Sürdürülebilir açık bilim için altyapılar ve birlikte çalışabilirlik).

Şekil 2. Sürdürülebilir açık bilim için altyapılar ve birlikte çalışabilirlik

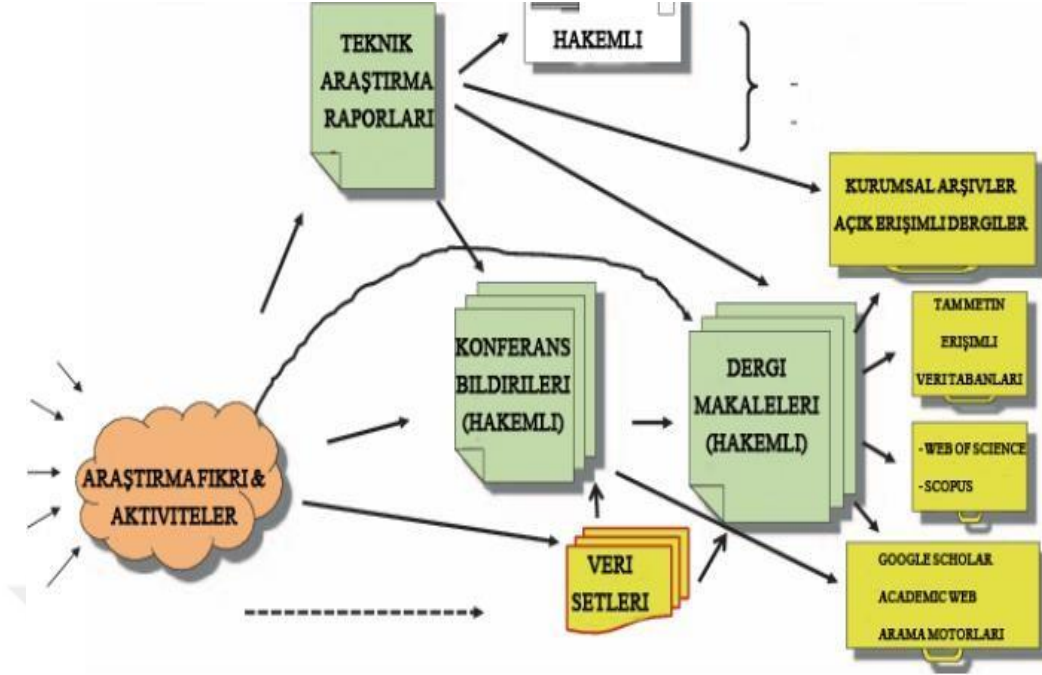
Açık Bilim'in altında yatan bilgi aslında tüm insanlığın ortak bir kaynağıdır, yani kamusal malıdır (commons). Elinor Ostrom (1933-2012), paylaşılan kaynakların yönetimi konusundaki çalışmaları nedeniyle 2009 Nobel Ekonomi Ödülü'nü alan ilk kadın bilim insanıydı. Kullanıldıkça azalan sıradan fiziksel kaynakların (ormanlar gibi) aksine, ortak bir kaynak olarak “bilgi”nin niceliği ve değeri kullanımla veya paylaştıkça azalmaz. Aslında, bilgiyi ne kadar çok insan kullanırsa, kamu yararı o kadar artar. Ayrıca, belirli bireyleri veya grupları bir buluş gibi bilginin kullanımından dışlamak genellikle zor ve pahalıdır (Hess & Ostrom, 2007). Ostrom'a göre birbiriyle etkileşime giren üç tür bilgi vardır: (1) Kitaplar, makaleler, web siteleri, veri tabanları gibi bilgi nesneleri; (2) Bilgi edinmemizi sağlayan kütüphane, arşiv, internet gibi olanaklar ve (3) fikirler, bilgi sürecinin sonunda sahip olduğumuz veri ve bilgileri içerir (Hess & Ostrom, 2003).

İnternet teknolojileri, yazılı basında bir bilgi kaynağına sahip olmanın bir lisansla elde edilen devir ve feragat ile sınırlı olan dijital ortamda fikri mülkiyet haklarının çeşitlenmesine yol açmıştır. (Ostrom ve Hess, 2007). Atama, devir ve istifa dijital bilgiler için de geçerlidir. Ancak, belirli kişiler hariç, dijital ortamda bilgiye erişim ve bilgiye katkıda bulunma, bilginin yönetimine katılma gibi bazı haklar mülkiyetten bağımsız olarak belirtilebilir. Örneğin, kullanıcılar Wikipedia'ya yayıncı olarak erişebilir, katkıda bulunabilir ve yönetebilir, ancak Wikipedia'yı satamaz veya aktaramaz. Ancak fikri mülkiyet haklarına ilişkin düzenlemeler teknolojinin gelişimini yansıtmamaktadır. Sahiplik ve kopyalamaya dayalı geleneksel patentler ve telif hakları, bilgi, araştırma, yenilik ve ürün geliştirme kullanımını önemli ölçüde (%30) kısıtlamıştır (Williams, 2013; Brown, 2009; Pearce, 2013).

3.1.1 Açık Bilim Olgusu

Açık bilim olgusu, bilimsel açıdan bilginin kamu malı öncülüğüne dayanmaktadır. Kamu malına dayanmakta olan malın ise iki temel faktörü bulunmaktadır. Bu iki temel faktörlerden birincisi kamu malının değeri azalmadan başkaları ile paylaşılmasıdır. Sahip olunan bir bilginin başkaları ile paylaşıldığında mevcut bilgi miktarında azalma olmadığı gibi, bu bilgilerden herkesin faydalandığını da ortaya çıkarmaktadır. İkinci faktör ise, kamu malının kullanımında belirli bir grubun kullanımı ile sınırlandırılması zor ve maliyetli olmasıdır (Borgman, 2007).

Bilimsel açıdan kamu malı olan teknolojik bilginin kullanımında sınırlandırma yapılamamaktadır. İfade edilecek olundığında ise, açık bilimin bilimsel yayın yayınlara açık erişim ile birleştirilmesi beraberinde bunların içeriğinin etkin bir şekilde iletimini teşkil etmektedir. (Science, 2012).

Şekil 3: Bilimsel İletişim Süreci

Farklı bir ifade de ise açık bilim, bilimsel yayınların açık erişim ile bilimsel yayınlara ulaşılabilirliği tanımlamaktadır. Açık bilim olgusu, yayınların açık erişimin yanı sıra verilerin açık erişim kapsamında günümüzdeki açık verilere ulaşmadaki bileşenlerin haline gelmesidir. Çünkü günlük yaşamdaki bilimsel araştırmaların büyük oranlardaki veri üretilmekte ve toplanmakta olduğunu göstermektedir (Dyson,2012).

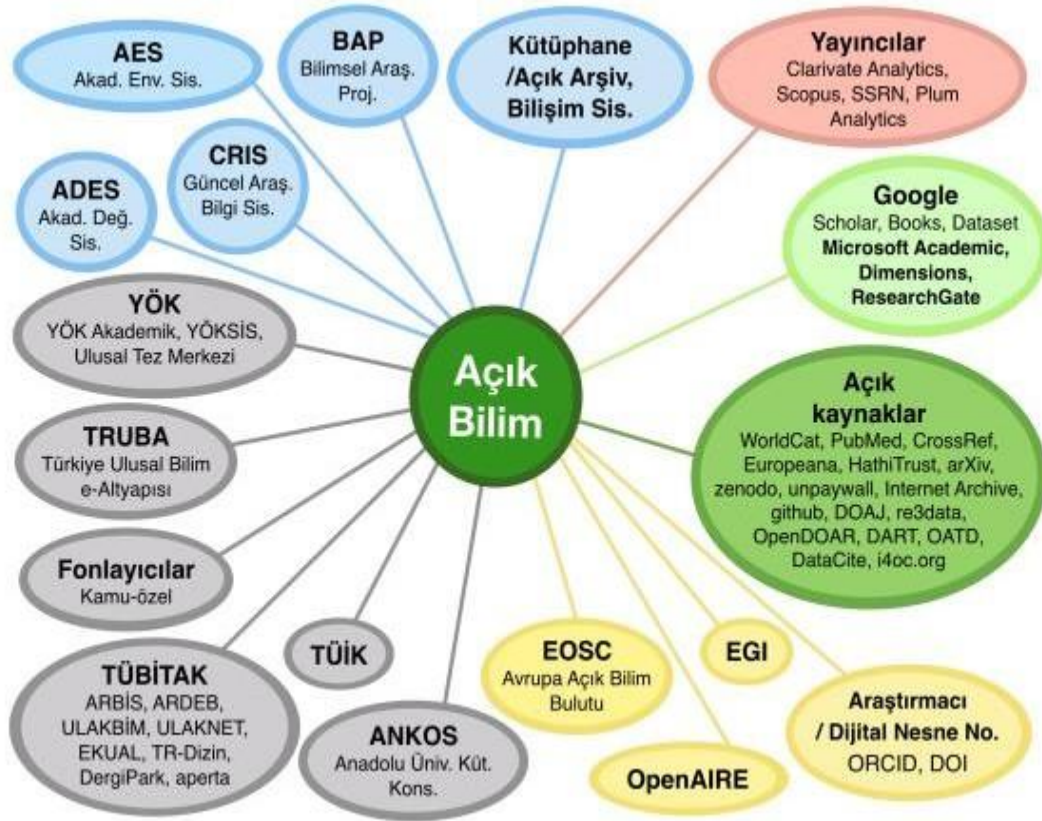
3.1.2 Açık Bilim Ekosistemi

İnternet teknolojileri sadece fikri mülkiyet haklarını değil, araştırma sürecinin tüm aşamalarını (finansman, çalışma tasarımı, işbirliği, laboratuvar yönetimi ve güvenliği, veri toplama ve analiz etme, yazma, paylaşma, yayınlama, derecelendirme vb.) değiştirmekte ve dönüştürmektedir. Araştırma sürecinin tüm faaliyetlerini yürütmek için iyi işleyen bir açık bilim ekosistemi gereklidir (Şekil 4).

Açık bilim ekosistemi, birbiriyle sürekli etkileşim halinde olan bölgesel, ulusal ve uluslararası araştırma altyapılarından oluşur. Araştırma altyapısı üç ana bileşenden oluşmaktadır. (1) Kullanışlı birim. (2) Kaynaklar ve (3) Sürdürülebilir (Sustainable, 2017). Örneğin, tüm üniversitelerin internet bağlantısı ve elektronik bilgi kaynaklarına erişimini sağlayan TÜBİTAK Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) faydalı bir oluşumdur. Avrupa Açık Bilim Bulutu (EOSC) konforlu bir birimdir. Bu kolaylık birimleri ayrıca çeşitli veri ve bilgi kaynaklarına ve ilgili hizmetlere çevrimiçi erişim sağlar. Bu kaynaklar halk kütüphaneleri, bilgi tabanları, açık arşivler (PubMed, Europeana, zenodo, arXiv, internet arşivleri vb.) veya ticari kaynaklar olabilir. Araştırma altyapısı aynı zamanda insanları ve araçları da içerir.

Açık bilim ekosisteminin araştırma altyapısı, merkezi (büyük teleskoplar gibi), dağıtık (veri toplama istasyonları ve arşivler gibi) ve sanal (sanal laboratuvarlar gibi) birimlerden oluşur

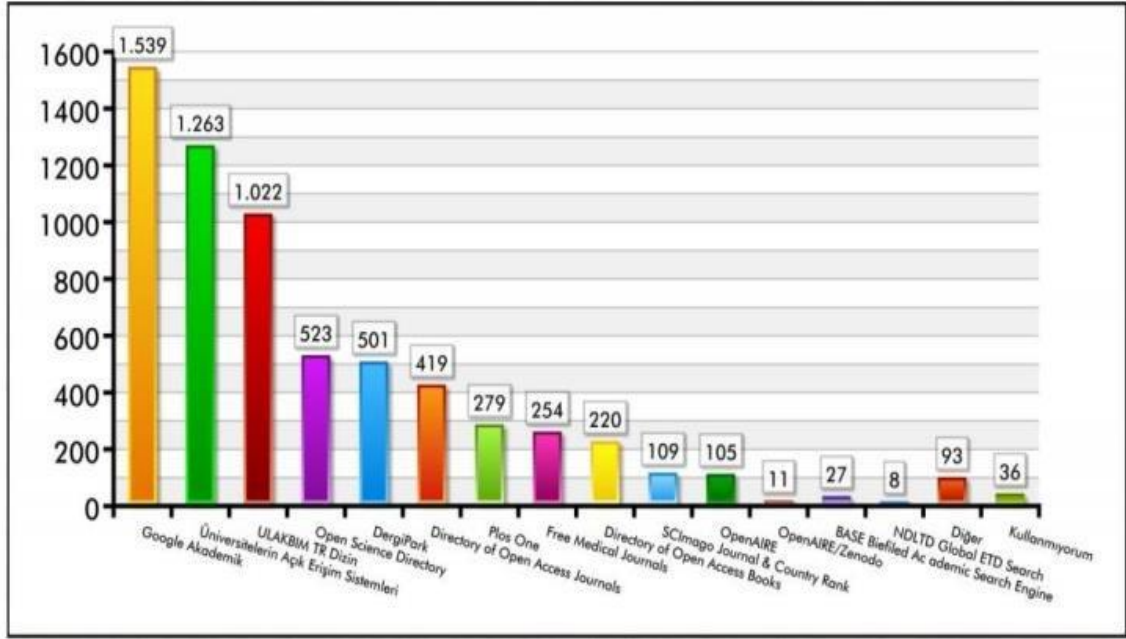
(Sustainable, 2017). Anlaşılacağı gibi, araştırmacılar, fon sağlayıcılar, araştırma enstitüleri, yayıncılar, kütüphaneler ve arşivler, veri/bilgi hizmet profesyonelleri ve vatandaşlar açık bilim ekosistemindeki kilit oyunculardır (Stall, 2017).

Şekil 4. Açık Bilim Ekosistemi

3.1.3 Açık Bilimin Gelişimi

Açık bilim bilimsel bilgiyi kamu malı görür. Kamu malının 2 temel özelliği bulunur. Bunlardan ilki, kamu malı değerinde azalma olmadan başkaları ile paylaşılabilmesidir. Sahip olunan bir bilgi başkaları ile paylaşılnca mevcut bilgi miktarı azalmaz bu bilgiden herkes yararlanır İkincisi, kamu malının kullanımını belirli bir grup tarafından kullanılmasıyla sınırlamak zor ve maliyetlidir. Açık bilim ekosisteminin araştırma altyapısı, merkezi (büyük teleskoplar gibi), dağıtık (veri toplama istasyonları ve arşivler gibi) ve sanal (sanal laboratuvarlar gibi) birimlerden oluşur (Sustainable, 2017). Anlaşılacağı gibi, araştırmacılar, fon sağlayıcılar, araştırma enstitüleri, yayıncılar, kütüphaneler ve arşivler, veri/bilgi hizmet profesyonelleri ve vatandaşlar açık bilim ekosistemindeki kilit oyunculardır.

Şekil 5. Açık Erişimde Portalların Düzey Seviyesi

3.1.4 Açık Bilimin Özellikleri

Açık erişimin sağlanmasında bilimsel çalışmalar geleneksel yöntemlerle kurumsal açık erişim arşivleri yoluyla da incelenebilir. Kamusal açık erişim arşivlerinde bir kurum içerisinde yapılan çalışmaların tamamı yer alabilir (Swan ve Brown, 2004). Bu açıdan Chan ve ekibi (2005) kurumsal arşivleri; makalelerin ön ve son baskıları, tezler, kılavuzlar, öğretim nesneleri ve diğer çalışmaların kurum ya da yazarın izni doğrultusunda malî ya da teknik bir engelle takılmaksızın herkesçe ulaşılabilir olmasına olanak sağlayan elektronik arşivler şeklinde tanımlarlar. Kurumsal arşivleri kişisel arşivlemedeki yaygınlaşma ortaya çıkarmıştır. Açık erişim dergileri ve konusal arşivler yeni gelişen bir yöntem olmasına rağmen, önemi her geçen gün artmaktadır. Kişisel arşivlemede karşılaşılan dizinlemeye ve korumaya dair sorunlara sistematikleştirilmiş yaklaşım anlamına geldiği için açık erişimde uzun vadeli stratejilere yararlı görülür (Björk, 2004). Kurumsal arşivleri akademi kuruluşları özellikle de üniversitelere vazgeçilmez gören Crow (2002), bu kuruluşlar açısından önemin iki noktada belirginleştiği görülmektedir. Bu noktalar: bilimsel iletişim sisteminde düzenlemeye gidilmesi yolunda erişim sınırlarında genişleme, inisiyatifi bilim adamlarına verme, dergi tekeli kırma ve rekabet ortamı yaratma, akademik kuruluşlara ve kütüphanelere iktisadi rahatlık sağlama, üniversitenin gerçek niteliğini ve araştırma faaliyetlerinin bilimsel, sosyal ve ekonomik yönleri ortaya konarak, kuruluşun fark edilebilirliğini, statüsünü ve halka karşı değerini artırmaktır.

3.1.5 Açık Bilimde Standartlar, Politikalar

"Açık erişim" kavramı ilk olarak 2002 yılında dünyanın önde gelen araştırma enstitüleri, akademik kütüphaneleri, araştırma kütüphaneleri ve araştırmacıları tarafından başlatılan Budapeşte Açık Erişim Girişimi ile tanıtıldı. Tarayın, tam metne bağlayın, indeksleyin, yazılımınıza veri olarak aktarın ve her türlü yasal amaç için kullanın. Bilimsel ilerlemenin bir motoru olarak açık erişimin

rolü, o zamandan beri uluslararası kuruluşların araştırmaları ve keşifleri yoluyla belirgin hale gelmiştir. Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'nde kamu kaynakları kullanılarak üretilen araştırma sonuçlarını yaymanın standart bir yolu olarak açık erişimi ve Avrupa Araştırma Alanı'nın hareket dahil beş önceliğinden biri olarak bilgi özgürlüğünü desteklemektedir. Avrupa Birliği (AB) fonları tarafından finanse edilen projeler kapsamında üretilen tüm hakemli yayınlara açık erişim, AB'nin Horizon 2020 programının bir gerekliliği olmaya devam ediyor. Türkiye de bu programa katılmakta ve katkı sağlamaktadır. Açık veri; telif hakkı, patent veya diğer kontrol mekanizmalarına tabi olmaksızın herkesin kullanması, yeniden kullanması ve dağıtması için serbestçe ve ücretsiz olarak erişebildiği veriler olarak tanımlanır. Veri paylaşımı, bilimsel araştırmaların daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini, veri tekrarlarının önlenmesini, verilerin iç tutarlılığının sağlanmasını ve verilere erişimin önemli ölçüde hızlandırılmasını mümkün kılar. Açık bilim, kamu tarafından finanse edilen araştırmaların etkinliğini ve yayılmasını artırmak için bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin de katkısıyla araştırma sonuçlarının ve verilerinin tüm araştırma topluluğu ve genel halk tarafından ücretsiz ve şeffaf bir şekilde kullanılabilir, bilimsel araştırma sisteminin verimliliğini artırır ve aynı araştırma alanındaki araştırmanın görünürlüğünü ve izlenebilirliğini artırır ve birçok alanda fayda sağlamaktadır.

3.1.6 Açık Bilimin Yararları

Kurumsal arşiv oluşumu, kurum gereksinimleri ve olanaklarına paralel şekilde gerçekleştirilebilse de, ortak özellik kurum çalışanlarının entelektüel ürünlerine dijital arşiv sağlanması ve ürünlere isteyenlerin herhangi bir engelle karşılaşmadan erişebilmesidir.

Bu bağlamda Crow (2002) açık erişimli kurumsal arşivlerin sahip olması gereken dört unsur belirtmiştir. Bunlar:

Kurumsal tanımlama: Konu tabanlı arşivin aksine, kurumsal arşivde kurumda aktif çalışanların orijinal araştırmaları ve diğer entelektüel ürünler yer alır. Bu açıdan kurumun akademik niteliğini gösteren bir unsurdur. Kurumsal arşivlerin genellikle iki amacı sağlamaya çalıştığı görülür. Bunlar: 1) Yasal gerekliliğe göre idari belgeleri kontrol altına tutmak, 2) Kurum çalışanlarınca üretilenlerin korunup geleceğe taşıyarak, bir anlamda kurum tarihçesinin gösterilmesi. Açık erişim ilkelerine göre oluşturulan kurumsal arşivler, kurum mülkiyeti ile sınırlandırılmamalıdır. Geleneksel dergi abonelik ortaklığı mantığı, kurumsal veri havuzlarına da taşınabilir. Bu ortaklıklar maliyetleri düşürürken aynı zamanda geliştirilen teknik sistemler üzerinde işbirliğine de olanak sağlayabilir. Bu, sınırlı kaynaklara sahip kurumlar için bile güçlü açık erişim arşivleri sağlar.

Bilimsel içerik: Bilimsel bilgilerin özgürce paylaşılması gerektiği için açık erişim fikrinin ortaya çıktığı düşünüldüğünde, kurumsal arşivlerde korunan ve erişilebilir hale getirilen araştırmaların ortak özelliğinin bilimsel olduğu anlaşılmaktadır. Bu konuda tüm bilimsel araştırmalar derlenmiş ve bu arşivlerde kullanıma sunulmuştur. Arşivlerin vurgulaması gereken bir konu da içerik yönetimi ve doküman yönetim sistemlerinin bu içeriği korumak ve sunmak için uygun politika ve mekanizmaları oluşturmasıdır.

Sürekli büyüme ve kalıcılık: Hem üniversitelerde hem de diğer bilimsel kurumlarda kurumsal arşivlerin giderek daha önemli hale gelmesi, giderek artan içerik ve bu içeriğin sürekli olarak tutulabiliyor olmasından kaynaklanmaktadır. Bu, arşivlere giren bir parçanın zorunlu durumlar dışında kalıcı olarak depolanacağı ve herkes tarafından erişilebilir olacağı anlamına gelir - çalışma iftira, bilgi hırsızlığı, telif hakkı ihlali veya yanlış amaçlarla kullanımı içerir. Ancak, sınırsız erişim bu amaçla kurumun politikası olarak kabul edilmemelidir. Koruma ve şirket arşivlerine erişim

alanında, sahipleri ve evrensel erişim amacı arasındaki denge kurulmalıdır. Böyle bir ortamda şirket arşivinin en büyük sorumluluğu, sürekli gelişen bir koleksiyonun işletilmesi ve depolanması için gerekli olan teknolojik altyapıyı oluşturmaktır.

Açık erişimli ve karşılıklı işleyebilirlik (interoperable): Kurumsal arşivlerin kurulmasının nihai amacı, mümkün olan en geniş çevreye ait çalışmaları duyurmak ve bu çalışmalarla kurumsal kaliteyi artırmaktır. Bu nedenle, arşivlerde bulunan çalışmalar genel arama motorları ve diğer arama araçları tarafından taranmalıdır. Araştırma mekanizması altındaki organizasyonun görevi, çalışma için uygun meta veri kümeleri oluşturmak ve bu kayıtları arama mekanizmaları için erişilebilir hale getirmektir. Yukarıdaki özellikler dikkate alınarak oluşturulan kurumsal arşivler bilimsel iletişim sisteminde önemli bir rol oynayacaktır. Çünkü bu arşivler, serbestçe erişilebilir hareketin başlangıcında tartışılan bilimsel dergilerden makaleler ihya edecek ve bilimsel iletişimin gerçekleştirildiği tüm yayın ortamlarını da içerecektir. Bu durum, bazı hukuki ve teknik sorunların aşılmasını gerektirir. Örneğin, bu arşivlerde yayınlanan makaleleri bu arşivlere dâhil etme olasılığı telif hakkı sahibinin onayına bağlıdır. Aksi takdirde, kurum çok ciddi bir yasal yükümlülüğe tabi olabilir. Bu sorunu önlemek için, kuruma, yazarın arşive sunabileceği çalışmanın telif hakkına sahip olduğuna dair güvence verilmelidir. Başka bir deyişle, telif hakkı sorunları olması durumunda, ilgili kişi, işi yönlendiren ve kurumun arşivlerinde bulunabilmesi için ilgili kişilerden gerekli güvenceyi almalıdır. Bu durum, bilimsel ticari dergilerdeki makalelerin şirket arşivlerinde yer almayabileceğini gösterse de, bazı araştırmalar yayıncıların bu konuda samimi olduğunu göstermiştir.

Şekil 6. Açık Erişim Modelinde Yayıncılık

Harnad ve Brody (2004), 10.673 akademik dergi ve 88 yayıncı arasında yapılan bir ankette, dergilerin %83'ünün ve yayıncıların %58'inin erişim için makalelerin ön basımına Üniversite veya kurumsal arşivlerde ücretsiz erişim izin verdiğini saptamıştır. Son sayıları yayımlama oranı dergiler arasında %53, yayıncılar arasında %50 idi. Loughborough Üniversitesi liderliğindeki bir projede, önde gelen yayıncılardan bir yazarın web sitesinden makalelerin açık erişim ön baskılarının oluşturulmasına ilişkin görüşleri istendi. 33 editör bu görüşe katılırken, 49 editör olumsuz görüş bildirmiştir. Bu soru 7.169 dergi ve yayıncıya soruldu ve bunların %49'u her iki sayının da yayınlanmasına izin vereceklerini belirtmişlerdir (Gadd, Oppenheim ve Proberts, 2003). Araştırmalar gösteriyor ki, akademik yayıncılıkta (açık erişim dergiler ve özel arşivler) açık erişim modelleri ticari

yayıncılarla rekabet edinceye kadar ve yayıncıların ticari gelirleri ciddi şekilde etkilenmezse, hakemli dergilerde yayınlanan makaleleri dergilere dahil etmek zor olmamalı. Böyle bir durumda, açık erişim havuzları için ana tartışma konusunun telif hakkı olacağı açıktır (Björk, 2004).

3.1.6.1 Kurumsal Yararlar

Kurumsal arşivler için araştırılması gereken konulardan biri de depolama, erişim ve uzun süreli koruma için bilgi teknolojisi altyapısıdır. Belgelerin arşivlerde bulunduğu ortamların çeşitliliği, giderek artan hacim, bunları büyük çevrelerden geçirme hedefi ve tüm bunları teknoloji için sürekli değişen bir yarışta güncelleme küçülme hedefi gibi konular yeterli ve geçerli bilgi teknolojisi gerektirir. Björk'e (2004) göre, üniversite kütüphanelerinin arşivdeki teknolojileri düzenleme, erişim ve depolama konusunda bugüne kadarki deneyimleri çok yararlı olacaktır. Kurumsal arşivler için hedeflenen başarıya ulaşmak için en önemli soru endeksleme ve kullanılacak standartlardır. Şirket arşivinin varlığının nedeni, herhangi bir nedenle üretilen bir işe erişimi olmayan kişileri bir araya getirmektir. Bu arşivler bilimsel makaleler dışında çalışmalar içereceği için, bunları mevcut ticari dizinlere dâhil etmek çok zordur. Önerilen çözüm, kamu web arama motorları tarafından taranabilir, ya da arama motorları sadece bilimsel içerik için araştırma için geliştirilmiş olmasıdır. Bu durumda, arşivdeki çalışmaların bibliyografik tanımları belirli standartlara dayanmalıdır.

3.1.6.2 Araştırmacıya Yararları

Gazetelerin makalelerinden ve kitaplarından farklı olarak, bilimsel dergilerde yayınlanan makalelerin asıl amacı, araştırmanın yaratacağı etkidir. Yayınlanan makaleye ne kadar çok atıf yapılırsa ve bu makaleye dayanarak ne kadar çok yeni arama yapılırsa, makale amacına o kadar çok ulaşmıştır. Bu nedenle, araştırmacılar makalelerine erişim maliyeti gibi bir engelden rahatsızdırlar (Harnad, 2001). Eğer yayıncılık bu engeli kaldırmak için kapıyı açmak istiyorsanız, çalışma mutlaka bir dergide yayınlanması gerekmez. Henüz yayınlanmamış makale ve dergilerdeki makaleler kişisel web sitelerinde veya elektronik arşivlerde saklanabilir ve kullanılabilir hale getirilebilir. Literatürde kişisel arşivleme olarak tanımlanan bu kavram, dijital belgelerin herkes tarafından erişilebilir bir web sitesinde, tercihen ücretsiz erişime sahip bir elektronik arşivde derlenmesine olarak tanımlanmaktadır (kendi kendini arşivleme..., 2006). Bilimsel çalışmaları duyurmak ve meslektaşlarından görüşlerini almak için, özellikle bilgisayar bilimleri alanında, benzer uygulamaların uzun yıllardır uygulandığı bilinmektedir. Elektronik gelişmeler bu uygulamayı basılı ortamdan elektronik ortama geçiş yapmıştır (Kuğu, 2005). İnceleme, çalışmalarla ilgili bilgilerin meta veri (tarih, yazarın adı, eserin adı, gazetenin adı vb.) girilmesi, daha sonra eserin tam metninin eklenmesi ve bir web ararımı üzerinden dağıtılmasını içerir. Bu işlemler yazarın kendisi tarafından gerçekleştirilebildiği için, bazı arşivler bu hizmeti yürütmektedir (Self-Archiving..., 2016). Serbestçe erişilebilir yayını kullanmak için modellerden biri olan kişisel arşivleme, bugüne kadar üç tür uygulama üzerinde gerçekleştirilmiştir (Açık Erişim Bibliyografyası..., 2005). Kişisel web sayfaları, konulara dayalı arşivler ve şirket arşivleri vardır. Bu konu, serbestçe erişilebilen hareketteki şirket arşivinin önemini hızla artırdığı için aşağıdaki ayrı bir alt başlıkta ele alınmıştır. 1. Kişisel web siteleri: Yazar, kişisel web sitesinden erişim açmak için bilimsel çalışmalarının bir form veya son baskısını tam metin olarak gönderir. Bu uygulama, 1990'ların ortalarında web sayfalarının kullanılmasının yaygınlaşmasından sonra ortaya çıkmıştır ve bu da çok sayıda kişisel elektronik

baskı arşivinin oluşturulmasına yol açmıştır. Bu arşivlerin temel sorunları uygulamanın sürekliliği ve yayınların uzun süreli korunmasıdır. Eğer yazar herhangi bir nedenle kurumdan ayrılırsa (başka bir kuruma geçiş, emeklilik, ölüm, vb.), kişisel web sitelerinin belirtilen sorunlara neden olacağı açıktır (bibliyografya serbestçe erişilebilir..., 2005). Mevcut yayınların ön baskılarının internette alış verişinin geleneksel hale geldiği ve yayın hızının önemli bir faktör olarak kabul edildiği araştırma alanlarında tematik arşivler ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, genellikle yazarın çalışmasının bir konferans veya dergi hazırlığında daha erken ve daha etkili bir şekilde yayılmasını sağlayacak paralel yayıncılığı hedefler.

Yazarlar çalışmalarını bu arşivlere koydukları için, bu arşivler prensipte çok düşük bir maliyetle oluşturulabilir. Arşiv yöneticilerinin görevi, arşivlerde ele alınan konuyla ilgili olmayan belgeleri ayıklamaktır (Björk, 2004). Dergilerden yayınlanmamış bilimsel makaleler ve makaleler çoğunlukta olmasına rağmen, bu tezler, ders kitapları, öğrenim materyalleri, ses belgeleri ve bakınız, yazar uygun gördüğü takdirde şirket belgeleri ve diğer dijital dosyalar da bu arşivlere eklenebilir (Suber, 2004-2005). Özel arşivlerin en eski ve en etkili, 1991 yılında New Mexico'daki Los Alamos Ulusal Laboratuvarı'nda (LANL) fizikçi olan Paul Ginsparg tarafından kurulan, daha sonra arXiv olarak bilinen bir baskı öncesi arşivdir. Bu arşiv, bilgisayar bilimleri, fizik, matematik, ahşap dışı bilimler ve kuantum biyolojisi alanlarında elektronik baskı (e-baskı) için 370.025 belge içermektedir. Uzun yıllardır LANL ve kısmen Ulusal Bilim Vakfı tarafından desteklenen bu arşiv, Cornell Üniversitesi'nde çalışmaya devam etmektedir. Okuyucu arşiv alt alanlarında yeni ve eski elektronik yazdırma belgelerini görebilir veya arşiv içeriğinin tamamını tarayabilir. Southampton Üniversitesi Elektronik ve Enformatik Bölümü'nün desteğiyle biyoloji, bilgisayar bilimleri, dilbilim, felsefe, psikoloji ve ilgili disiplinlerde elektronik baskı çalışmalarını içeren cogprints; Arizona Üniversitesi Sağlık Bilimleri Kütüphanesi ve Kütüphaneler, bilgi bilimleri ve bilgi teknolojisi üzerine elektronik baskı çalışmalarını içeren Bilgi Kaynakları ve Kütüphane Bilimleri Fakültesi tarafından kurulan Dijital Bilgi Bilimi ve Teknolojisi Kütüphanesi (DLIST); Diğer örnekler arasında bilgisayar bilimleri, kütüphane ve bilgi bilimleri (RCLIS) ve şu anda aynı konularda 3763 elektronik baskılı madde içeren bilgi bilimi belgeleri yer almaktadır.

3.1.6.3 Topluma Yararları

Kuruluş arşivlerinin birlikte çalışabilirlik işlevinin uygulanması sorunu, içeriği belirlemek amacıyla arşivler arasında işbirliği ve karşılıklı çalışma sağlayan bir standardizasyondur. Çeşitli dijital ortamlarda gizlenmiş, çeşitli dijital ortamlarda gizlenmiş çok sayıda malzeme, 2001 yılında Açık Arşiv Girişimi tarafından geliştirilen meta veri OAI PMH'nin toplanması protokolü, farklı yazılım ve erişim standartlarına sahip kullanıcı ve kuruluşlar arasındaki iletişimi ele alan ve bu amaçla gerekli teknik altyapının sağlanmasını ele alan bu standartların en yaygınıdır (Karasözen, 2002). Bu protokol, diğer kişi ve kuruluşların kurumsal arşivlerinde karışık başlıklara sahip yayınlara ortak standartlar kullanılarak kolayca erişilebilmeleri için kullanıcıları tarayarak ek yazılım kullanımını ortadan kaldırır. Yüz binlerce arşiv, çok sayıda arşiv ve çok sayıda belgenin arşivlendiği ve herkes tarafından erişilebilir olduğu göz önüne alındığında, karşılıklı iletişimi mümkün olduğunca az standartla birleştiren altyapının toplum için ne kadar önemli olduğu görülecektir (Karasözen 2002).

Bilimsel yayınları şirketin açık arşivlerinde herkesin erişimine açık tutmak birçok girişimci, bireysel ve sosyal fayda sağlar. Ticari şirketlerin dergi yayıncılığı üzerindeki olumsuz etkileri her geçen gün artmaktadır. Dergi fiyatlarındaki sürekli artış ve erişimin önündeki engeller, kamu

fonlarının verimli kullanımına yol açsın. Açık erişim yayıncılığı, şirket arşivleri ve bilimsel iletişimin önündeki temel engeller olan fiyatlandırma ve erişimin önündeki engeller kaldırılacak ve ticaret dergilerinin yayınlanmasında kamu fonları daha etkin bir şekilde kullanılacaktır. Buna ek olarak, kurumsal arşivlerin diğer yararları aşağıdaki gibi belirtilebilir:

- Açık kurumsal arşivler ve daha geniş bir kitle aracılığıyla kurumsal kaynakların kullanıldığı bilimsel çalışmaların kullanımı da toplumdaki üretimi artırarak ülke ekonomisine fayda sağlamaktadır.

- Ücret ve erişim engelleri olmaksızın herkes için kurumsal arşivlerin sunulması, bilimsel iletişimin gelişmesine ve güçlendirilmesine katkıda bulunur.

- Kurumun entelektüel mirasının uzun süreli korunmasını sağlar.

- Ticari dergilerin yayınlanmasında tekel olan dergileri kullanıma sunma fırsatı olmayan ülkelerdeki araştırmacıların bilimsel bilgilerine erişim sağlar.

- Adil kullanım hakkı herkes için eşit kullanım ile garanti edilir.

- Herhangi bir dilde uluslararası alanda kullanılabilecek ve paylaşılabilen bilimsel bilgi sağlar (Coşkun vd., 2007). Araştırmacılar arasında açık erişimin kabulü hızla artıyor. Araştırmacılar açık erişim arşivlerini desteklemektedirler ve bu konuda pek bir şey bilmeseler de, açık erişim arşivlerinin bilimsel iletişimde önemli olduğunun farkındadırlar. (Creaser vd., 2010)

3.1.7 Açık Bilimin Alt Bileşenleri

Bilgi, insanların yetenekleri, yetkinlikleri, becerileri, fikirleri, yorumları, algıları ve motivasyonları hakkında gömülü bilgilerin (bilgi) kullanılmasıyla oluşturulur. Günümüzde dijital bilgi teknolojisinin hızlı gelişimi ve evrimi sayesinde bilgi hâkimdir; Güç dengesi, yani insan, para, güç ve rekabet, bugün inovasyonu ve Yapay Zekâyı alanına getirerek dijital dünyayı yaratıyor. Burada en önemli nokta dijital haklar yönetimi ile kişi ve kuruluşların haklarının korunmasıdır. Uluslararası alanda yapılan çalışmalara bakıldığında Singapur'un Avrupa Birliği ülkeleri-AB'den farklı olarak PDPA (Kişisel Verileri Koruma Kanunu), mahremiyete odaklandığını görmekteyiz. Kişisel veriler, KVKK'da, bir kişi hakkındaki bağımsız verilerden tanımlanıp tanımlanamamasına bakılmaksızın, bir kuruluşun bilgilerinden erişilebilen tüm veriler olarak tanımlanmaktadır. Başvurusunda rıza, verildiği amaçla sınırlı olup, her an geri alınabilir. Bir kuruluş, verilerin PDPA tarafından sağlanan koruma standartlarını karşıladığından emin olmadıkça, herhangi bir kişisel veriyi Singapur dışına ihraç edemez. Kişisel verileri Singapur'da depolayan ve işleyen ve yurt dışında kişisel verileri toplayan kuruluşlar her koşulda KVKK'ya tabi olacaktır. Günümüzün dijital çağında inovasyon son derece önemli hale gelmektedir.

Yapay zekâ günlük hayatımızın giderek daha fazla alanına girmeye başlamış ve nasıl faydalıdır? Yapay zekâ, bulmakta zorlandığınız soruların yanıtlarını bulmanızı veya doğrudan yanıtlar bulmanızı kolaylaştırıyor. Örneğin Yapay zekâ sayesinde sipariş miktarı, ürünün tam stok durumunu hesaplamanıza yardımcı olmaktadır. Yapay zekâ ile ilgili en büyük yanılgılardan biri de insanların işlerini elinden alacağıdır. İnsan girdisi devam ederken, geçmiş verilere bakarak geleceği hesaplamak artık daha kolay ve insan kaynaklı içerik üretimi ya da ürün talebi, insanın gücüne ve zekâsına bağlı. Dolayısıyla yapay zekâ insan faktörü ile birleştiğinde daha iyi ve etkili sonuçlar elde edilecektir.

İnsanları ne zaman ve hangi koşullarda kendilerinden koruyabilirsiniz, kişisel iletişim ve sahte haberlerin izinsiz kullanımı yaygın sorunlardır. Basın ve yayın yoluyla kişiler arasındaki iletişimin içeriğini yayınlamak, onunla yapılan iletişimin içeriğini karşı tarafın rızası olmadan yayınlamak

iletişim etiği konusunu da beraberinde getirmektedir. Dijital haber çağındaki rekabet nedeniyle birden fazla tıklama için belirli kurallar çığnenebilmekte ve bu yarışta yer alan profesyonel ekibin kadrosu bilgi, doğru bilgi ve içerik üretme konusunda yetersiz kalmaktadır. Sosyal bir bağlamda davranışı ve neyin uygun neyin uygunsuz olduğunu, izin verilip verilmediğini, doğru ya da yanlış olduğunu, hisse senedi değeri akışına kadar yöneten bir dizi ilke ve kural olmalıdır. 5237 sayılı TCK, iletişim gizliliğini ihlal suçu 132. Haberleşmenin gizliliğini ihlal edenler, mahkemece altı aydan iki yıla kadar hapis veya para cezası ile cezalandırılır. Bu gizliliğin ihlali, iletişimin içeriğinin kaydedilmesi ile gerçekleşirse, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası verileceğine hükmolunur.

3.1.7.1 Açık Erişim

Teknolojik gelişmelerin ürettiği bir ortamın bağlamını dikkate alarak, multimedya kavramıyla gelene kadar (Plos, 2005) ücretsiz erişim ve sınırsız kullanım olarak tanımlanan açık erişim kavramının köklerini, hiçbir zaman indirememektedir (Suber, 2006). Çünkü multimedya teknolojisi metin, ses, grafik, animasyon ve video görüntüleri aracılığıyla bilgi toplayan bir ortamdır. Tüm orijinal içerikleri ve üretim biçimleriyle her türlü belgenin elektronik ortama aktarılması, yazılı ortam tarafından iletilen tüm yayınların elektronik olarak üretilip dağıtılabilirdi anlamına gelir. Bu teknoloji aynı zamanda son yıllarda elektronik yayıncılıkta yeni bir dönemin açılmasına yol açmıştır. Bu kapsamda üretilen yayınların üretimi ve kullanımı belirli bir teknolojik altyapı gerektirdiğinden, başlangıçta basılı yayımla birlikte paralel bir yayın (yayının basılı ve elektronik yayını) şeklinde gerçekleştirilmiştir (Tonta, 2000).

3.1.7.1.1 DOAB'ın Amacı

DOAB'ın esas amacı, açık erişimli kitapların keşfedilebilirliğini artırmaktır. DOAB, açık kaynaklı DSpace platformunda çalışan bir altyapı olarak kullanılmakta akademik yayıncılar da, açık erişimli kitaplarının meta verilerini DOAB'a uyarlamaya davet edilmektedir. Yayılma, görünürlük ve etkiyi en üst verimli şekilde kullanmak için meta veriler toplanabilir olacak; toplayıcılar, kayıtları ticari hizmetlerine uygulayarak kütüphaneler de dizini çevrimiçi kataloglarına uyarlayarak bilim adamlarının ve öğrencilerin kitapları bulmalarına destek olabilir. Ayrıca yayınların açık erişimde olması, akademik koşulları sağlaması şartıyla birçok kitaba sahip olması gerekmektedir. Akademik, hakemli kitapları açık erişimde yayınlayan tüm yayıncılara açıktır.

3.1.7.1.2 DOAB'dan kim sorumludur?

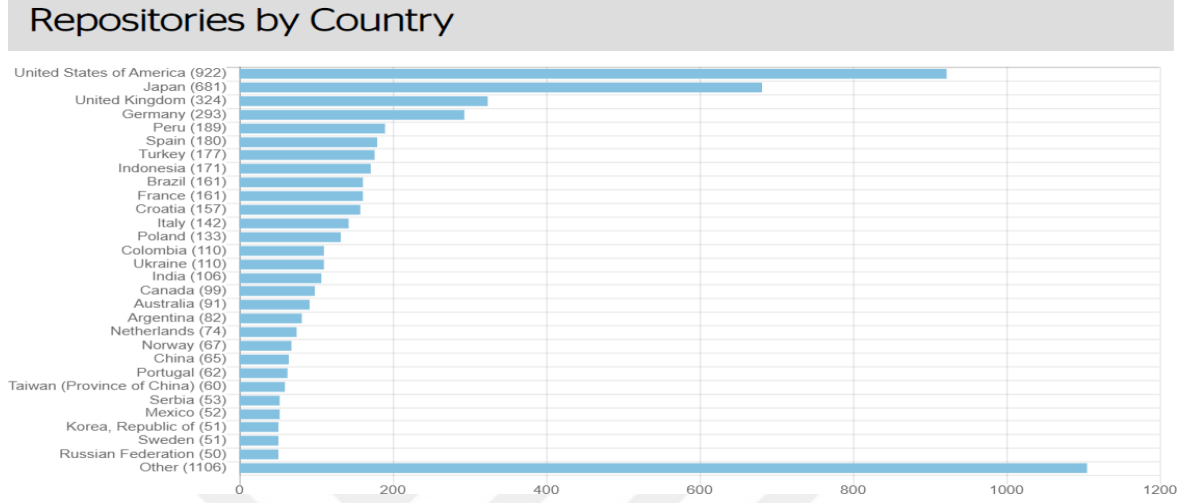
Açık Erişim Kitapları Dizini (DOAB), 2012 yılında OAPEN Vakfı tarafından Açık Erişim Dergileri Dizini (DOAJ) ve Sempertool ile yakın işbirliği içinde kurulmuştur. Açık Erişim Kitapları Dizini, DOAB Vakfı'nın bir hizmetidir. DOAB Foundation, OAPEN Foundation ve OpenEdition tarafından kurulmuş, Hollanda yasalarına ("stichting") tabi, kar amacı gütmeyen bir tüzel kişiliktir. Vakfın merkezi Lahey'deki Ulusal Kütüphane'dedir. (<https://www.doabooks.org/en/doab/purpose-of-doab>).

3.1.7.1.3 OpenDoar

OpenDOAR, kalite güvence sistemine sahip, küresel bir Açık Erişim Depoları Dizini'dir. Akademik çıktılara ve kaynaklara ücretsiz, açık erişim sağlayan bilgi havuzları barındırır.

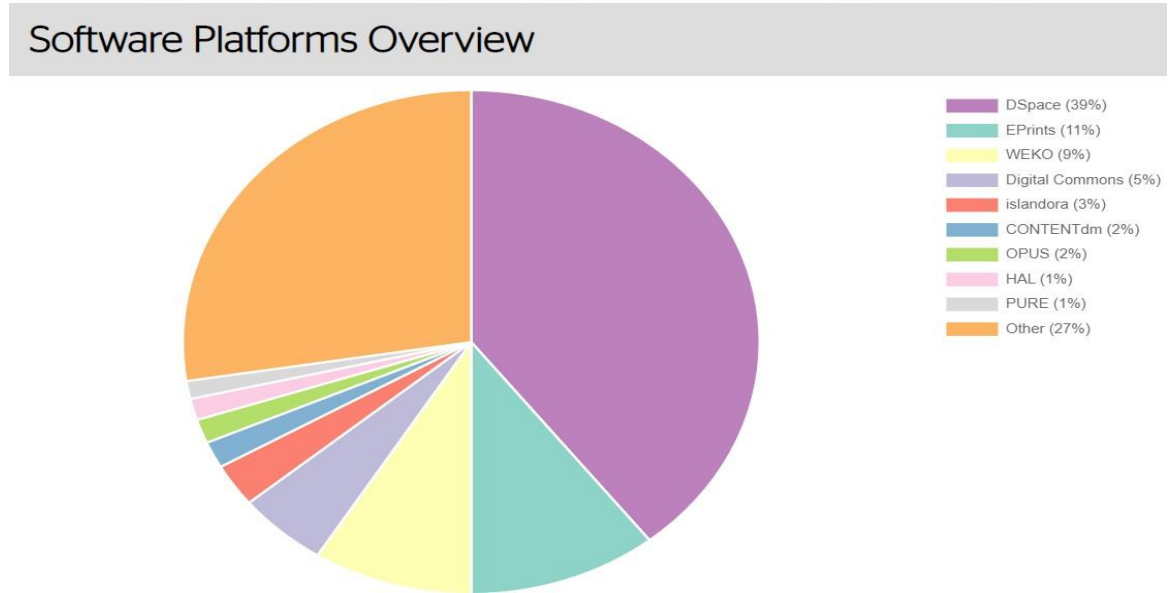
OpenDOAR'ın içindeki her havuz kaydı, topluluk için güvenilir bir hizmet sunmayı sağlayan editör ekibimizin bir üyesi tarafından dikkatlice incelenir ve işlenir.

Hizmet, OSI, Jisc, SPARC Europe ve CURL tarafından finanse edilen Nottingham Üniversitesi ve Lund Üniversitesi arasındaki ortak bir projenin ürünü olarak 2005 yılında başlatılmıştır. OpenDOAR dünyadaki açık erişim arşivlerinin listesini veren bir dizindir. (<https://v2.sherpa.ac.uk/opendoar/about.html>)

https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html

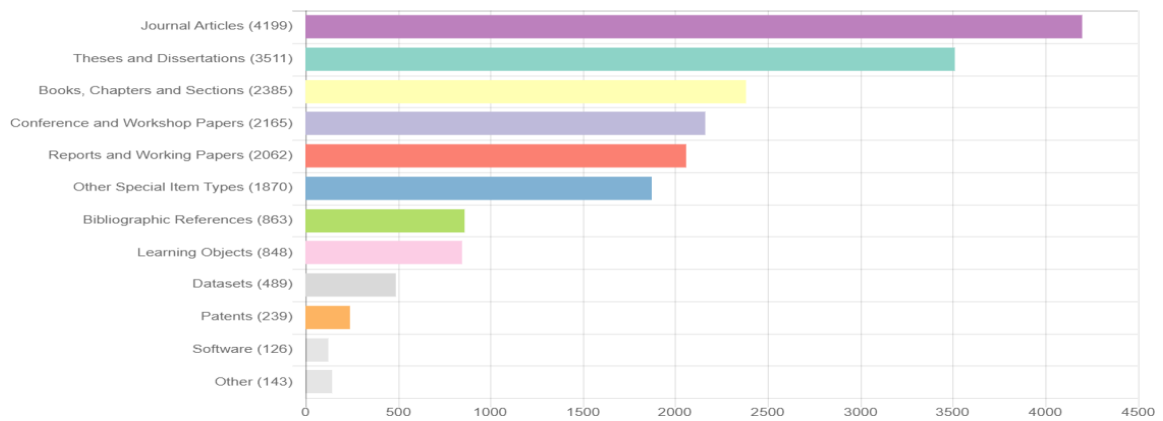
Şekil 7. Repositories by Country

https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html

Şekil 8. Software Platforms Overview

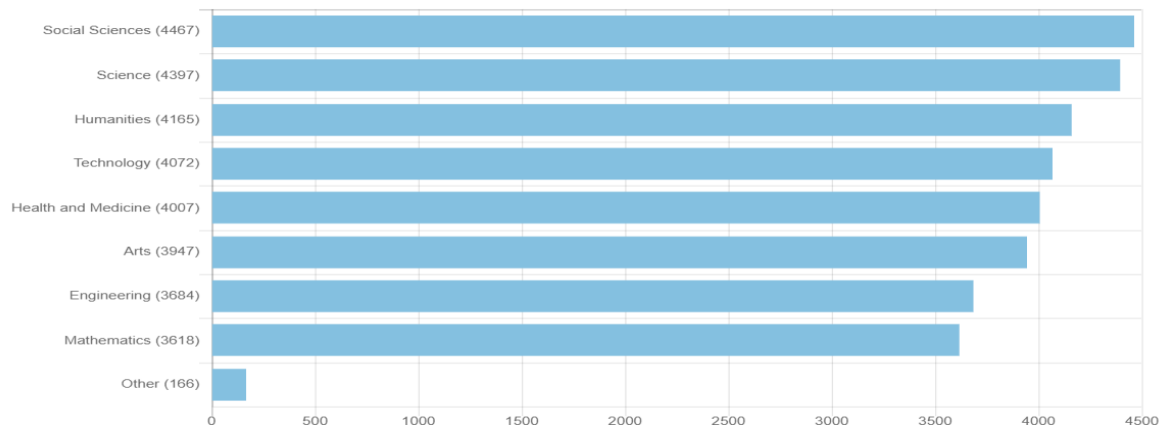
Content Types Overview

https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html

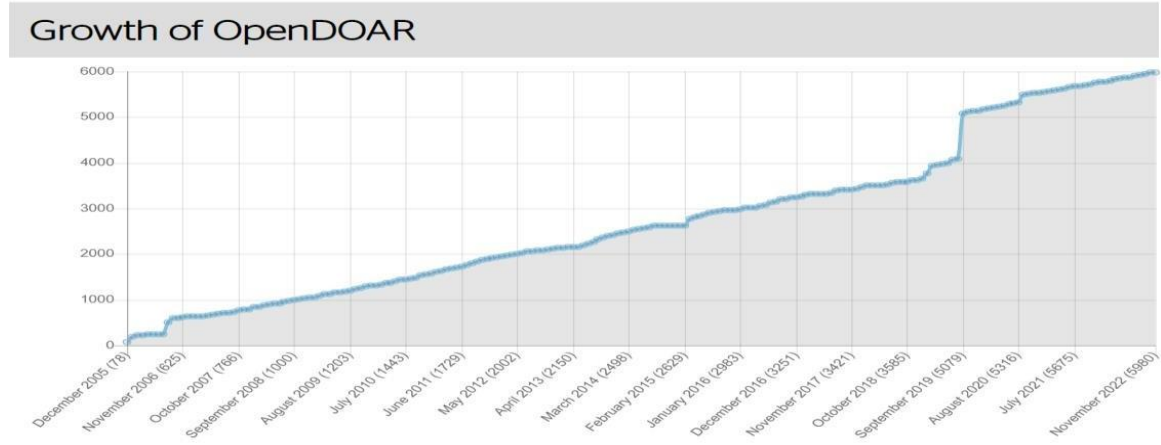
Şekil 9. Content Types Overview

Content Subjects Overview

https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html

Şekil 10. Content Subjects Overview

https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html

Şekil 11. Growth of OpenDOAR

3.1.7.1.4 ROAR (Registry of Open Access Repositories)

Kurumsal verilerin kapsamını incelemek ve tüm verileri kapsayacak şekilde arama yapılmasını sağlayan bir sistemdir. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf>)

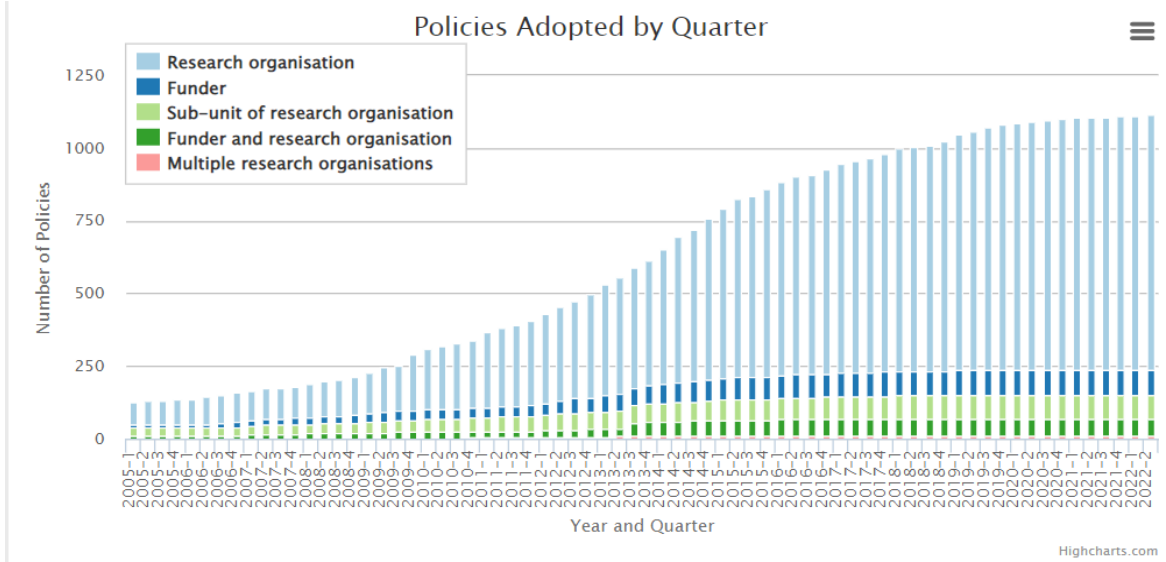
Kurumsal arşivlerin kayıt edileceği harmanlama ve listeleme rehberleri Gürdal, Gültekin; Çelik, Sönmez 30-May-2014) Toplam 4743 kurum vardır. Türkiye’den 167 kurum bu sistemi kullanmaktadır. <http://roar.eprints.org/view/>

3.1.7.1.5 ROARMAP (Registry of Open Access Repositories Mandatory Archiving Policies)

Kayıtlarını kaydedip ve belgeleme mecburiyeti olan kurumların evraklarının kaydedildiği programdır. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf>) Kurumsal arşivlerin kayıt edileceği harmanlama ve listeleme rehberleri Gürdal, Gültekin; Çelik, Sönmez 30-May-2014)

Açık Erişim Depoları Zorunlu Arşivleme Politikaları Tescili (ROARMAP), Araştırmacılar için gerekli olan dünya genelindeki hakemli araştırma makalelerine açık bir şekilde ulaşılmasını sağlayan ve bu talimatlarda ilerlemeleri gösteren; üniversiteler, araştırma kurumları ve araştırmanın finansal kaynakları tarafından da onaylanan kayıttır. Bir açık erişim havuzunda biriktirmek. (<https://roarmap.eprints.org/>)

Toplam 1114 politika kayıtlı, Türkiye’den 115. (<https://roarmap.eprints.org/view/country/>)

Şekil 12. Policies Adopted by Quarter

3.1.7.1.6 OAI (Open Archives Initiative)

Şeffaf arşiv girişimini onaylayarak içeriklerin aktif bir şekilde genele ulaşabilmesini ve birlikte çalışılabilirliği desteklemektedir. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf>)

Kurumsal arşivlerin kayıt edileceği harmanlama ve listeleme rehberleri Gürdal, Gültekin; Çelik, Sönmez 30-May-2014)

3.1.7.1.7 re3dta (Registry of Research Data Repositories)

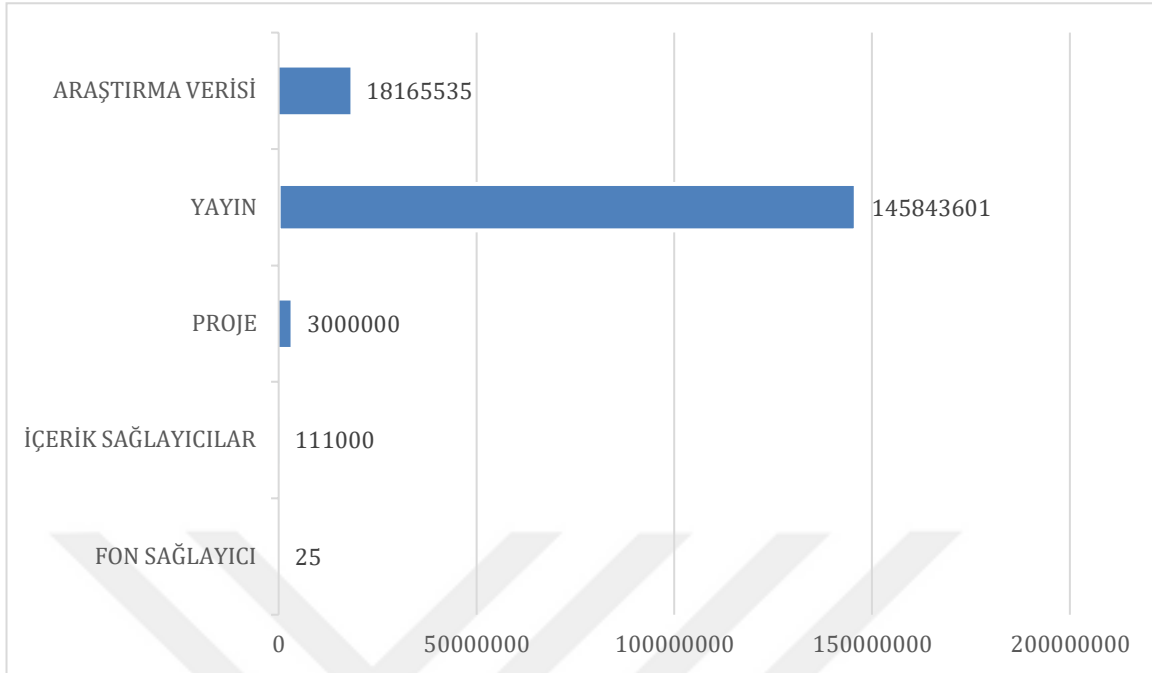
Dünya genelindeki verilere erişmeyi amaçlayan bir kılavuzdur. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf>) Kurumsal arşivlerin kayıt edileceği harmanlama ve listeleme rehberleri Gürdal, Gültekin; Çelik, Sönmez 30-May-2014).

Bilimsel araştırma yapan kişiler için daha önce yapılmış olan araştırma verileri çok önemli ve ulaşılması kolay olmasına rağmen bu verilere kalıcı olarak erişim zor olmaktadır. Uzun vadeli koruma ve araştırma verilerine açık erişim ilkesi araştırmacılara büyük fayda sağlamaktadır. Bu nedenle geçtiğimiz on yılda birçok üniversite ve araştırma merkezi, veri setlerine güvenilir bir ortamda kalıcı erişim imkânı sağlayan araştırma veri havuzları kurmuştur. Disiplin kurallarına uygun olması amacıyla bu havuzlardaki bilgiler ayrışık olarak bulunmakta bu nedenden dolayı, araştırmacıların, finans kuruluşlarının, yayıncıların ve bilimsel kurumların araştırma verilerini depolamak ve aramak için kendine uygun alanlarını bulması uzun sürmektedir. Re3data, farklı akademik bölgelerde yapılan araştırmaların verilerini içeren global bir araştırma veri havuzları kayıtları olmakla birlikte paylaşım kültürünü, artan erişimi ve araştırma verilerinin daha kaliteli olmasını temin ederek bu bilgilerin araştırmacılara, maddi destek sağlayan kuruluşlara, yayıncılara ve bilimsel kurumlara sürekli olarak korunmasını ve bunlara erişimini sağlamaktadır. Kayıt 2012 sonbaharında yayına girdi ve Alman Araştırma Vakfı (DFG) tarafından finanse edildi. re3data'daki proje ortakları, Berlin Humboldt-Universitätzu Berlin'deki Berlin Okulu ve Bilgi Bilimi, GFZ Alman Yerbilimleri Araştırma Merkezi'ndeki Helmholtz Açık Bilim Ofisi, Karlsruhe Teknoloji Enstitüsü'ndeki (KIT) Kütüphanelerdir. Purdue Üniversitesi'nden. Alman ortaklar, Alman Ağ

Bilgileri Girişimi'ne (DINI) ve mevcut araştırma veri yönetimi faaliyetlerine aktif olarak katılmaktadır. Copernicus Publications, PeerJ ve Springer ve Nature's Scientific Data gibi yayıncılar ve dergiler, re3data.org'a, araştırma verilerini depolamak için uygun veri havuzlarının kolay tanımlanmasına yönelik bir araç olarak Editör Politikalarında atıfta bulunur. Avrupa Komisyonu'nun “Ufuk 2020'de Bilimsel Yayınlar ve Araştırma Verilerine Açık Erişim Yönergeleri”nde re3data'nın kullanımı da tavsiye edilmektedir Mart 2013'te re3data ve Databib, iki dizini 2015'in sonundan bu yana DataCite'in himayesi altında yönetilen tek bir hizmette birleştireceklerini duyurdular. Her iki projenin en iyi özelliklerini kapsayan araştırma veri havuzlarının tek, sürdürülebilir kaydı. Alman Araştırma Vakfı (DFG), Ocak 2020'den itibaren re3data'nın “re3data - Araştırma Veri Depoları için Topluluk Odaklı Açık Referans (COREF)” projesini 36 aylık bir süre için finanse ediyor. Projenin amacı, araştırma veri havuzları için referans olarak re3data'yı diğer hizmetlere ve altyapılara bağlamaktır. Bu nedenle, re3data, ısrarla tanımlanabilen ve uygun bir şekilde atıfta bulunulabilen ve alıntılanabilen özelleştirilebilir ve genişletilebilir çekirdek depo açıklamaları sağlayacaktır. Bu, makineden makineye iletişimde eşsiz açıklamayı içerir. Araştırma veri havuzlarının güvenilir olması ve güvenilir bilgilerin tekrar yararlanabilmesini kolaylaştırmak için teknik platform geliştirilecektir. Dış taraflar ve onların re3data'dan depo tanımlarına uyum sağlamaları projede önemli olmakla birlikte Re3data uygulama oluşturmak, topluluk ve bilim camiası tarafından yönlendirilen bir kaynak ve güvenilir depo olarak kullanılmasını tavsiye etmek için üçüncü taraflara yönelik bir hizmet olarak hacmini daha da arttıracaktır. Bu, ayrıntılı bir API'nin yanı sıra kolayca gömülebilen widget'ları ve araçları içerir. (<https://www.re3data.org/about>) Dünya'dan 282 Türkiye'den 5 kurum vardır. Bilkent Üniversitesi Kurumsal Arşivi, Koç Üniversitesi Dijital Koleksiyonları, Aperta TÜBİTAK Açık Arşiv, İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü (İYTE) GCRIS, CMO Editionen und Quellen-Katalog (CMO, Yakın Doğu müziği el yazmalarının kritik baskısı için uzun vadeli bir projedir. Osmanlı müziğinin Hampartsum'da yazılmış el yazmaları ve 19. yüzyılda nota notalarına odaklanan proje, Alman Araştırma Vakfı (DFG) tarafından finanse ediliyor. Bu platform, hem müzik hem demetin sürümlerinin çevrimiçi sürümlerine ve basılı, el yazması ve çevrimiçi kaynakların kapsamlı bir veri tabanı olan kaynak kataloğuna erişim sağlar.) (<https://www.re3data.org/search?query=&countries=TUOpenAIRE> OpenAIRE Avrupa'daki açık erişim programlarını onaylamak amacıyla birbirine işlediği kurumsal arşivlerin kapsamını bir yazılım olarak sunar. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf> Kurumsal arşivlerin kayıt edileceği harmanlama ve listeleme rehberleri Gürdal, Gültekin; Çelik, Sönmez 30-May-2014).

Avrupa Araştırma Konseyi'nin açık erişim politikalarını ve 7. Çerçeve Programı'nın pilot projesini desteklemek için Avrupa Komisyonu, 7. Çerçeve tarafından desteklenen makaleleri saklayan, bunlara erişen ve görüntüleyen bir elektronik ara yüz ve tanımlama için destek sistemi geliştirmeyi amaçlamaktadır. Avrupa Çalışmaları Programı ve Konseyi 3 yıl olarak planlanan OpenAIRE projesi 7. Çerçeve Programı'ndan finansal destek almıştır. OpenAIREplus Hedefleri DRIVER altyapısı tarafından düzenlenen bu açık erişim yayınlarını da içeren OpenAIRE veritabanını genişletmek. İçerik, OpenAIRE plus portalı aracılığıyla göz atmaya, görüntülemeye ve istatistik almaya açıktır ve standart protokoller aracılığıyla hizmet sağlayıcılara ve üçüncü taraf uygulamalara sunar. Bilimsel bilgilere erişmek için yayınları, veri kümelerini ve projeleri bütünleştiren açık erişimli, katılımcı bir altyapı geliştirin. Tematik arşivler ve veri kümesi depolaması ile zenginleştirerek OpenAIRE depolama ağlarını genişletin. OpenAIREplus-Karşılaştıran OpenAIRE WP2: Erişim ve Popülerlik – İşbirlikçi Ağ Altyapısı – Bilgi Teknolojisi Mimarisi – Yardım Masası (<https://openaccess.iyte.edu.tr/handle/11147/12127> Türkiye'de Açık Erişim ve OpenAIREplus

Projesi Gürdal, Gültekin elik, Sönmez Kutlutürk, Levent Trkfidanı, Ata Keten, Burcu Moral, Aynur, 26 Nisan 2012).

(<https://graph.openaire.eu/>)

şekil 13. Graph Openaire

3.1.7.1.8 MEDOANET (mediterranean open access network)

MedOANet 6 Akdeniz lkesiyle Avrupa'da bilimsel bilgiye açık erişim için eşgüdüm sağlamak strateji ve politika geliştirmek için oluşturulmuş bir konsorsiyumdur. 6 ülke ile başlayan konsorsiyum Akdeniz ve Kuzey Avrupa'da birkaç ülkenin katılımıyla 9'a yükselmiş olup kuruluş amaçları arasına ulusal ve bölgesel politika ve strateji geliştirmek ve işbirliğini güçlendirmekte eklenmiştir. Plan; Altı Akdeniz ülkesinin her birinde ve bölgesel düzeyde Açık Erişim stratejileri, yapıları ve politikaları; Tanımlamak, geliştirmek, koordine etmek ve yönlendirmekle görevlidir. AĞ tabanlı MedOANet, FECYT tarafından Mayıs 2010'da Granada'da düzenlenen ve SELL (Bağlantılı Kütüphaneler) Güney Avrupa tarafından desteklenen "Güney Avrupa'da açık erişimin teşvik edilmesi için politikalar" konferansı sırasında kurulmuştur.

Altı Akdeniz lkesi MedOANet Avrupa komisyonu nerileri doğrultusunda Avrupalı uzmanlarla çalışarak alıştay oluşturup stratejik ve poltitik konuların tartışılması çıkan sonuçların çözümü için koordineli şekilde çalışılması görevini üstlenecektir. Ayrıca Akdeniz lkeleri ve diğer ülkeler arasında bölgesel birliği artırarak uluslararası açık erişimi destekleyen projelerle yakın ilişkiler kurulmasını amaçlamaktadır (<http://www.medoanet.eu/project-tr>).

MedOANet: Akdeniz Avrupa'sında Açık Erişim Politikalarını Koordine Etmeye Doğru Yayın Tarihi: 10 Nisan 2012 - Altı Akdeniz lkesinde (Yunanistan, İtalya) Bilim ve Toplum 7. ereve Programı tarafından desteklenen iki yıllık MedOANet (Akdeniz Açık Erişim AĞı) projesinin ana hedefi, Fransa, İşpanya, Portekiz ve Türkiye) stratejileri, politikaları ve açık erişim mimarisini ulusal ve bölgesel düzeyde koordine etmek. MedOANet bunu, Avrupa'daki Akdeniz ortak ülkelerinde mevcut ağ operasyonlarını konsolide ederek, genişleterek ve sistemleştirerek yapmaktadır.

MedOANet Grubu, Yunanistan, İtalya, Fransa, İspanya, Portekiz, Türkiye, Almanya, Hollanda ve Birleşik Krallık'tan dokuz Açık Erişim ortağından oluşmaktadır. MedOANet, Akdeniz bölgesindeki altı ülkenin stratejilerini, yapılarını ve politikalarını anketler aracılığıyla belirleyecek ve anket sonuçlarını çevrimiçi “Akdeniz Açık Erişim İzleyici” rotası üzerinden haritalandıracak, yeni bir proje platformu modülü oluşturacaktır. Ana araç olan Tracker, Akdeniz ülkeleri ve ötesinde bağımsız, açık erişimli bir sanal gözlemevi olma potansiyeline sahip, genişletilebilir ve etkileşimli bir çevrimiçi veritabanı olarak tasarlanacaktır. En önemlisi, MedOANet, değişimi etkileme ve sistematik olarak ilişkiler kurma becerisine sahip kilit politika yapımcıları ve diğer paydaşları belirleyecek ve onlarla bağlantı kuracaktır. Bu, siyasi düzeyde eylem gerektiren kilit konulara ilişkin farkındalığı artıracak ve henüz Akdeniz ülkelerinde yaygın olmayan ulusal ve kurumsal düzeylerde eşgüdümlü politika koşullarını güçlendirecektir. Ulusal çalışma grupları kurulacak ve ulusal çalıştaylar, her ülkede koordineli bir şekilde ileriye giden yolu tartışmak için bir forum görevi görecek. Avrupa Çalıştay, altı ülkeden önemli politika yapımcıları ve diğer Avrupalı uzmanları bir araya getirecek ve bölgesel koordinasyona katkıda bulunacaktır. MedOANet, açık erişim politikalarını uygulamak için kilit politika yapımcılar için öneriler geliştirecektir. Bunlar, proje sonunda yapılacak Avrupa konferansında sunulacak ve tartışılacaktır. Proje sonuçlarının yayılmasını en üst düzeye çıkarmak için araştırmaya açık erişime odaklanan diğer ilgili uluslararası projeler ve girişimlerle proje boyunca stratejik bağlantılar devam edecektir.

Partnerler:

- EKT/NHRF - Ulusal Dokümantasyon Merkezi / Ulusal Yunan Araştırma Merkezi, Yunanistan www.ekt.gr
 - FECYT - İspanyol Bilim ve Teknoloji Vakfı, İspanya www.fecyt.es
 - MINHO ÜNİVERSİTESİ, Portekiz www.uminho.pt
 - CNRS - Ulusal Bilimsel Araştırma Merkezi, Fransa www.cnrs.fr
 - CASPUR - Üniversiteler ve Araştırma İçin Süper Bilgisayar Uygulamaları Üniversitelerarası Konsorsiyumu, İtalya www.caspur.it
 - HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ, Türkiye www.hacettepe.edu.tr
 - ENCES - Eğitim ve Bilimi Desteklemek İçin Avrupa Telif Hakkı Ağı, Almanya www.ences.de-STICHTING
 - LIBER, Hollanda www.libereurope.eu
 - NOTTINGHAM ÜNİVERSİTESİ, Birleşik Krallık www.nottingham.ac.uk
- (http://www.medoanet.eu/sites/www.medoanet.eu/files/documents/Press_Release_TR.pdf)

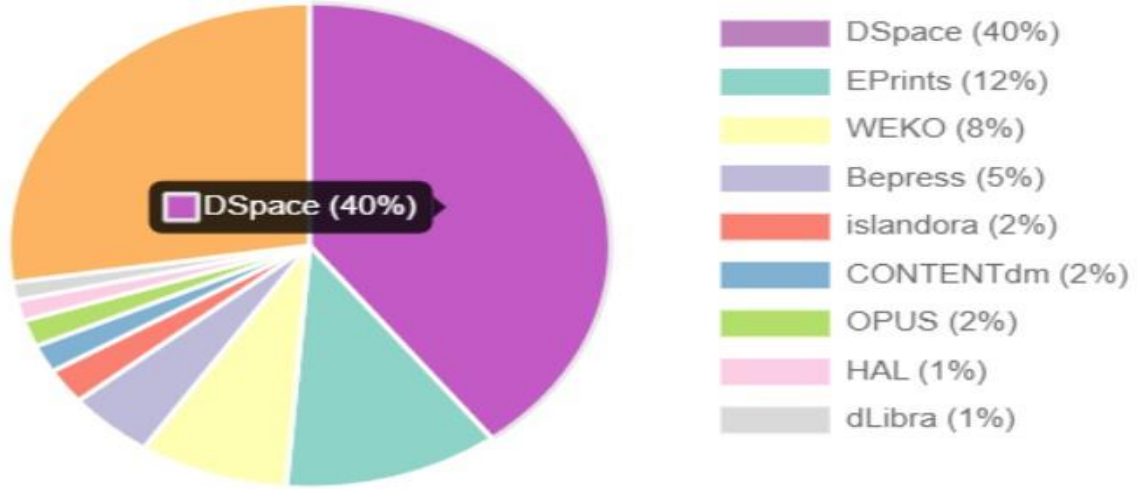
3.1.7.1.9 DOAJ

Doaj dünya çapındaki açık erişimi olan dergilerin ücretsiz ve herkes için ulaşılabilir olmayı amaçlayan indekstir. Doaj dünya genelinde 45 ülke, 36 dil konuşan ekip üyeleri ile oluşmakta kaliteli, hakemli, açık erişimi bulunan araştırma dergi ve verilerini ücretsiz olarak dünyaya sunmayı amaçlayan elçi ve gönüllülerden oluşan topluluktur (<https://doaj.org/about/>)

3.1.7.1.10 DSpace

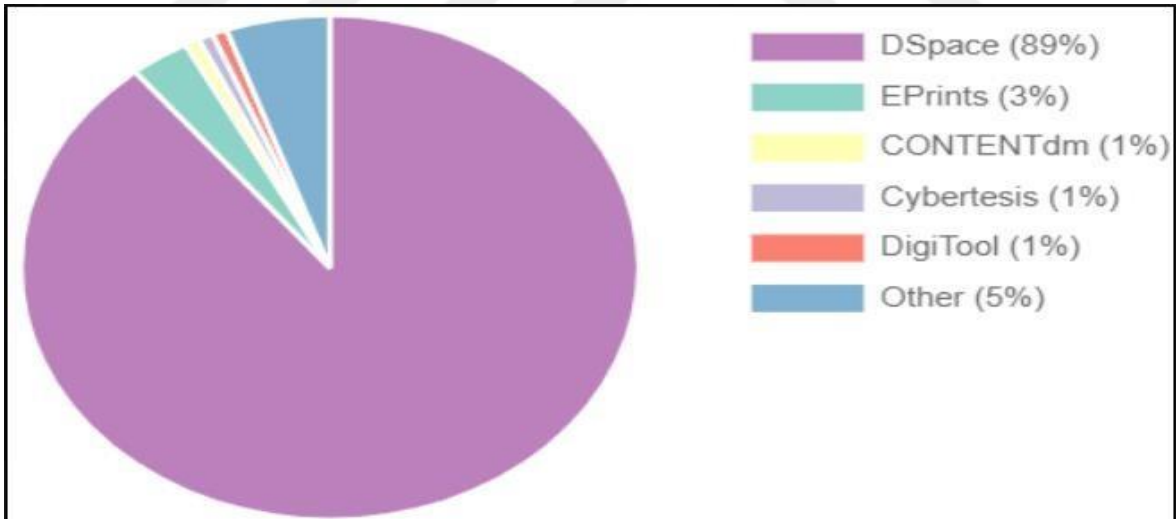
Kurumsal akademik arşivler için gerekli kurum yapısı altında üretilmiş olan akademik kaynakları telif haklarına uygun olarak uluslararası standartlarda elektronik ortamda saklayarak açık erişime sunmayı ve kurumun akademik başarısını ölçmeyi amaçlar. İlk olarak Kasım 2002'de

piyasaya sürülen DSpace, MIT ve HP işbirliğiyle geliştirildi. Şirketin dünya çapındaki 5.000'den fazla deposunun %40'ından fazlası DSpace kullanmaktadır. Kurumun Türkiye'deki akademik arşivlerinin yaklaşık %90'ı DSpace kullanmaktadır. (<https://www.idealdspace.com/2019/03/dspace4.html>)

(<https://www.idealdspace.com/2019/03/dspace4.html>)

Şekil 14. İdealdspace

(<https://www.idealdspace.com/2019/03/dspace4.html>)

Şekil 15. Türkiyede DSpace

3.1.7.1.12 SCOAP 3

Türünün tek örneği olan SCOAP3 seçkin yayıncılarla çalışan yüksek enerji fiziği alanındaki önemli dergileri açık erişime sunan, telif hakkı yazarda kalmak şartıyla bilimsel alandaki gelişmelere eşit şekilde katkıda bulunan 44 ülke ve bölgede kütüphane, finansman kuruluşları, araştırma merkezleri ile üç hükümetler arası bir ortaklıktır. Bilim insanlarına maddi engel olmadan yayınlarını yapmalarına izin vererek açık erişime ücretsiz ulaşılması ulusal ve kamusal alandaki makalelere ulaşım imkanı sağlar. (<https://scoap3.org/what-is-scoap3/>) SCOAP 3. Ayrıca, üç hükümetler arası kuruluş (IGO) SCOAP 3'ün ortaklarıdır : Avrupa Nükleer Araştırma Örgütü (CERN) , Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (IAEA) ve Ortak Nükleer Araştırma Enstitüsü (JINR). Türkiye'den TÜBİTAK ULAKBİM üyedir. (<https://scoap3.org/participating-countries/>)

3.1.7.2 Araştırma Verisi Nedir?

Bilimsel araştırmalarda birincil kaynak olarak kullanılan belgesel belgelerdir. Araştırma sorularının cevaplarını destekler ve şekli ne olursa olsun araştırma sonuçlarını doğrulamak için kullanılır. • İstatistikler, • Dijital görüntü koleksiyonları, • Ses kayıtları, • Görüşme kayıtları, • Uygun açıklamalarla birlikte anket verileri ve saha gözlemleri, • Yorumlama, • Yazarın sanat eserleri, • Arşivler, • Yayınlanmış metin veya hakemli çalışma (manuscript) vb. (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12045/2/12045.pdf>, Araştırma Veri Yönetimi, Yavuz, Begüm, 30 Mart 2022 58. Kütüphane kapsamında) Hafta "Kütüphanede Yeni Rol" başlıklı tabloda yapılan sunumdur (<https://zenodo.org/record/4903686#.Y33tRHZBy3A>, Gürdal, Gültekin; Ekmekçioğlu, Cuna 25-26 Mayıs 2021 Ulusal Araştırma Verileri Sempozyumu).

3.1.7.3 Açık Veri Nedir?

Açık araştırma verileri, gerektiğinde uygun bir onay olması koşuluyla, serbestçe erişilebilen, kullanılabilen, değiştirilebilen ve paylaşılabilen araştırma verileridir. . (<https://zenodo.org/record/4903686#.Y33tRHZBy3A>, Gürdal, Gültekin; Ekmekçioğlu, Cuna 25-26 Mayıs 2021 Ulusal Araştırma Verileri Sempozyumu)

Tüm araştırma verileri açık olamaz: • Gizliliği korumak, • Makul olmayan maliyetleri kontrol altında tutmak, • Bireylerin mahremiyetini korumak, • İzin şartlarına riayet etmenin yanı sıra güvenlik veya diğer riskleri yönetmek için erişimin yönetilmesi gerekebilir. (<https://zenodo.org/record/4903686#.Y33tRHZBy3A>, Gürdal, Gültekin; Ekmekcioglu, Cuna 25-26 Mayıs 2021 Ulusal Araştırma Verileri Sempozyumu)

3.1.7.4 Araştırma Verileri Yönetimi Planı

Araştırma sürecinin bir parçası olan araştırma verileri yönetimi, araştırma esnasında oluşturulan verilerin düzenlenmesi, kaydedilmesi ve korunması anlamına gelir. Araştırma esnasında sorulan sorulara verilen cevapları onaylar ve şekline bakmadan araştırma sonuçlarını desteklemek için kullanır.

(https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12578/1/AB2022_BegumYavuz.pdf Üniversitelerde araştırma verilerinin yönetimi: Bir uygulama örneği olarak İYTE, Yavuz, Begüm Ulusal Açık Bilim Konferansı 2022)

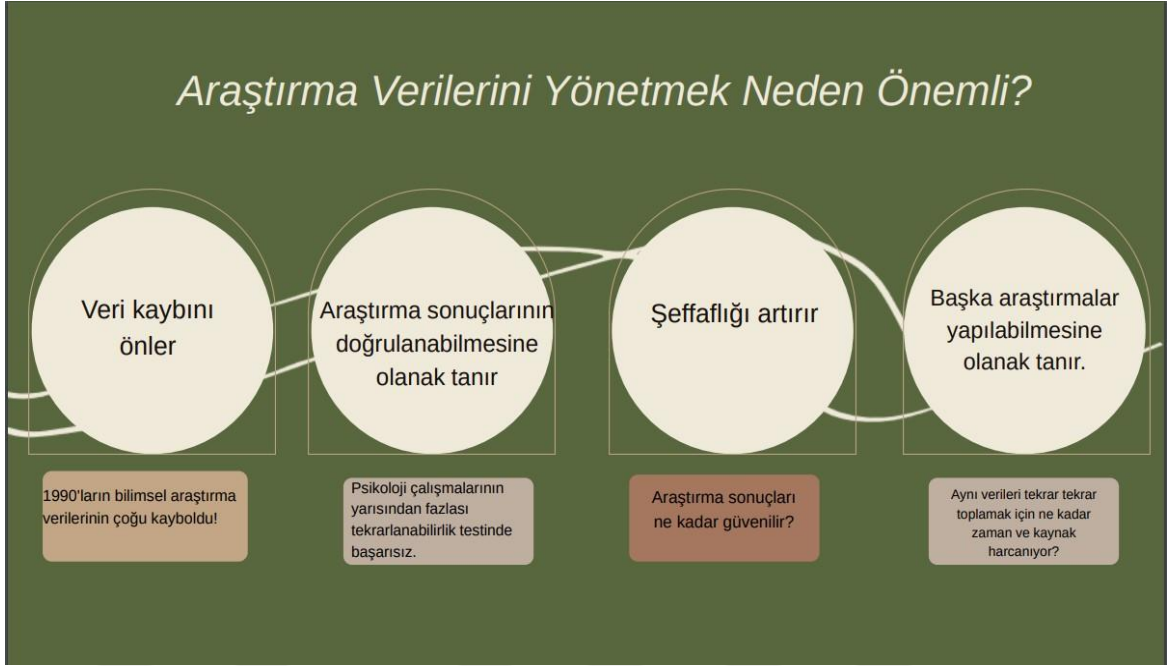
3.1.7.4.1 Araştırma Veri Yönetimi

AVY, araştırma projesi esnasında ilk planlamayı kapsayan günlük süreçleri, uzun vadeli arşivleme, paylaşmak ya da silmek istenen verilerin düzenlenmesi, depolanması ve korunması anlamına gelir. İlk planlama : veri yönetim planı(vyp) ,proje hazırlama sırası ve sonrasında elinizdeki verilerle ne yapacağınızı özetleyen resmi bir belge olması nedeniyle fon sağlayıcılar ve finansmanlar başvurularla beraber bu belgenin ilk yorumunun da sunulmasını ister .
(<https://zenodo.org/record/4903686#.Y33tRHZBy3A>, Gürdal, Gültekin; Ekmekcioglu, Cuna 25-26 Mayıs 2021 Ulusal Araştırma Verileri Sempozyumu)

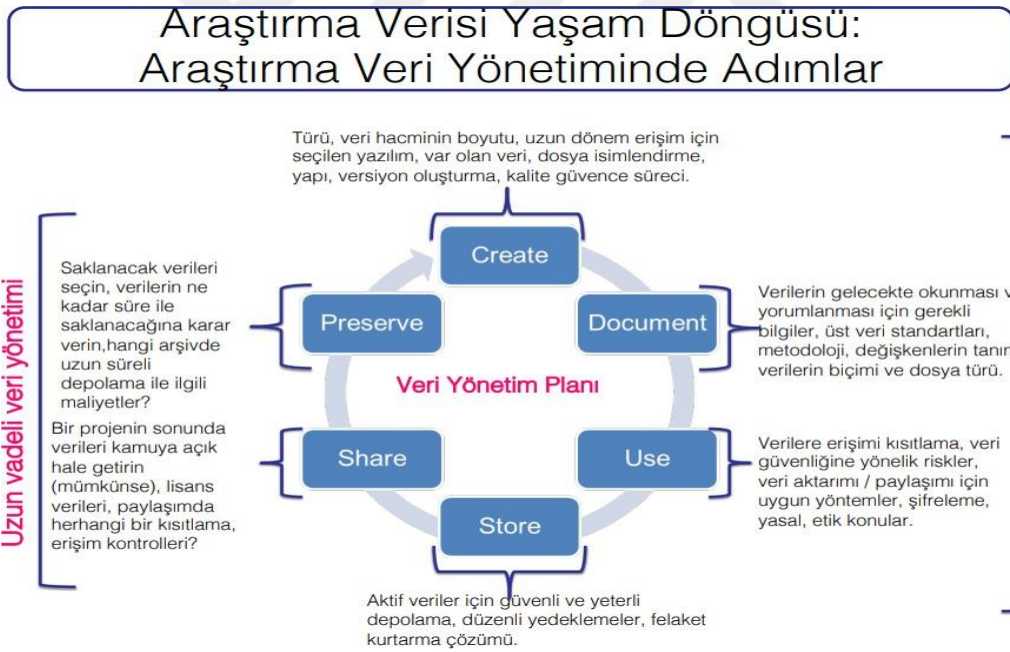

(<https://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-acik-bilim-arastirma-verilerinin-yonetimi-calistayi-2018.pdf>) Yaşar Tonta Açık Bilim Altyapısı ve Araştırma Verilerinin Yönetimi Araştırma Verilerinin Yönetimi ve Açık Bilim Çalıştayı, Boğaziçi Üniversitesi, 11 Eylül 2018, İstanbul)

Şekil 17. Veri Yayın Piramidi

Şekil 18. Araştırma Verileri Yönetimi

(<https://zenodo.org/record/4903686#.Y33tRHZBy3A>, Gürdal, Gültekin; Ekmekçioğlu, Cuna 25-26 Mayıs 2021 Ulusal Araştırma Verileri Sempozyumu)

Şekil 19. Araştırma Verisi Yaşam Döngüsü

3.1.7.5 Araştırma Verilerinin Paylaşılması

Bireylerin ve kuruluşların bilimsel bilgi üretme ve özgürce erişilebilir hale getirme çabalarına ek olarak, açık erişim kavramının tüm yönlerini göz önünde bulundurarak ve kurallarını sistematik olarak tanımlamak için üç önemli girişim vurgulanabilir. Bunlardan ilki 2002 yılında Budapeşte Açık Erişim Girişimi (2002) idi. Soros tarafından desteklenen Açık Toplum Enstitüsü Aralık 2001'de Budapeşte'de bir toplantı düzenledi. Açık erişim kavramı herkes tarafından açıklığa kavuşturulmasa da, bugüne kadar yapılan girişimlerin desteklenmesine karar verildi. Bu karar daha sonra Şubat 2002'de Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nin kurulmasına yol açtı. Budapeşte toplantısında, açık erişim hareketinin gerekçesi ve yararları şöyle açıklanmıştır:

Eski gelenek ve yeni teknoloji, kamu yararına bir essiching var. Yeni teknoloji, eski geleneksel bilim adamlarının bilim ve araştırma adına çalışmalarını gönüllü olarak bilimsel dergilerde yayınladıkları 'İnternet' tir. Kamu yararı, edebiyatın dünya çapında uzmanlaşmış dergilerde yaygınlaşması ve tüm araştırmacıların, öğretim elemanlarının, öğrencilerin ve diğer paydaşların bu literatüre sınırsız ve ücretsiz erişime sahip olmasıdır. Bu literatüre erişim engelleri kaldırarak, araştırma hızlanacak, eğitim büyüyecek, zengin ve fakir arasındaki bilgi edinimi farkı ortadan kalkacak ve bu nedenle bu edebiyatın yararlılığı artacak ve insanlık ortak bir entelektüel dil ve bilgi soruları ortamında buluşacaktır. Açık erişim diyebileceğimiz bu ücretsiz ve sınırsız erişim literatürde şimdiye kadar sınırlıdır. Bununla birlikte, bu literatürün kullanımı aşıldı, bu da yazarları ve çalışmalarını yeni bir kullanım ve etki (faktör) ile etkilemiştir. Bu karları korumak ve artırmak için, tüm kurum ve kişileri bilimsel literatüre erişimin önündeki engelleri kaldırmak için açık erişimi desteklemeye çağırıyoruz (özellikle de vergi) (Budapeşte Açık Erişim Girişimi, 2002). Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nin toplantı sonunda açıkladığı bildiride, açık erişimin tanımı şu şekilde tanımlanmıştır: Bilimsel literatür (öncelikle girişim metninin başında belirtildiği gibi) açık erişimin, internete herhangi bir yasal, mali veya finansal erişimin, bunun sonucunda ortaya çıkan lar dışında herhangi bir kısıtlama olmaksızın sağlanabileceği anlamına gelir. Bu makalelerin tam metni okunur, indirilir, kopyalanır, dağıtılır, basılır, taranır veya bunların tam metinlerine bağlanır, yazılıma veri olarak endekslenir, taşınır veya serbestçe elde edilir ve diğer yasal amaçlar için izin alınmaksızın İnternet'te kullanılır.

Çoğaltma ve yaymanın sadece kısıtlanması ve telif hakkındaki tek rol, yazarlara tüm çalışmalarının kontrolünü elinde tutma ve uygun olarak kabul edilme ve atıfta bulunulması hakkını vermelidir (Budapeşte Açık Erişim Girişimi, 2002). Açık erişim tanımında yer alan şeyin bilimsel dergi makalelerine açık erişimle sınırlı olmadığı, aynı zamanda çalışmanın yazarının usulüne uygun olarak belirtilmesi koşuluyla çeşitli amaçlarla kullanılabilmesi ve yaygınlaştırabileceği açıktır. Gerçekten de, bilimsel çalışmalar yapan insanlar için tek amaç, çalışmanın kullanımı ve bu çalışmaya atıfta bulunarak üreteceği etkidir. Bu anlamda, açık erişim de yazarlar için önemli bir fırsat alıntı kotaları artırmaktır. Tanımda eksik olan şey, bilimsel çalışmaların açık erişim arşivlerinde uzun süreli depolanması ve korunmasıdır. (Suber, 2004-2005). Bu farka ilişkin öneriler 2003 yılında Bethesda'da yapılan bir toplantıda tartışıldı. 11 Nisan 2003'te, ABD'de bilimsel dernekler, bilim adamları, kütüphaneciler ve yayıncıların temsilcilerinin katıldığı bu bir günlük toplantıda, açık erişimin tanımı, ilkeleri ve uygulamaları ile ilgili bazı kararlar alındı. Bu kararlar daha sonra Haziran 2003'te Bethesda Notice on Open Access Publishing (Bethesda Statement on Open Access Publishing, 2003) adıyla yayınlanmıştır. Bu bildirim, her yayının açık erişimli yayın olarak kabul edilmesi gereken iki koşulu karşılamasını sağlar:

1.Yazarlar veya telif hakkı sahipleri (sahipleri), tüm kullanıcıların dünya çapındaki yayınlarına ücretsiz ve sürekli erişim garantisi ile yayınlarını kopyalamalarına, kullanmalarına, yaymalarına, taşımalarına ve kamuya duyurmalarına izin verir. Ayrıca, yazara, gerekli teklifi yerine getirmek kaydıyla, çalışmanın kopyalarını herhangi bir dijital ortamda üretme ve dağıtma ve dağıtma hakkının yanı sıra kişisel kullanım için bu yayınlardan sınırlı sayıda belge üretme hakkı da verir.

Standart uyumlu bir elektronik ortam 2.In, yukarıdaki tüm iş ve malzeme ekleri en az bir online arşiv açık erişim elde etmek için çaba, sınırsız yayma, paylaşım ve uzun vadeli arşivleme, bir üniversite organizasyonu, bilimsel dernek desteği ile saklanır, bir devlet otoritesi veya başka bir kuruluş (z.B PubMed Merkezi Biyomedikal Bilimler) (Bethesda Açık Erişim, 2003).

Bethesda'da açık erişim tanımı, Budapeşte'nin tanımına ek olarak, kişisel kullanım için sınırlı sayıda çoğaltma hakkı sağlarken, şirket arşivlerinde açık erişim için önerilen yayınların saklanmasıyla uzun vadeli bir koruma garantisi önerilmektedir. Ekim 2003'te Max Planck tarafından Berlin'de böyle bir toplantı daha yapıldı. Toplantı sonunda yayınlanan Berlin Bilim ve Beşeri Bilimlerde Bilgiye Açık Erişim Bildirgesi başlığı altında yayınlanan bildiride, Internet'in desteğiyle geleneksel formun ötesinde internete açık erişim için yeni fırsatların teşvik edilmesi gereği vurgulandı. Bildirge, Bethesda Deklarasyonu'nda tanımlandığı gibi, bilimsel topluluk tarafından tanınan ve açık erişim olarak adlandırılan, ifade eden birkaç kelime dışında, tam bir insan bilgisi kaynağı tanımlar. Açık erişimin geliştirilmesi konusunda yapılması gerekenler ise şöyle sıralanmıştır:

- ✓ Araştırmacıları/finansal yardım sektörlerini açık erişim ilkeleri çerçevesinde çalışmalarını yayınlamaya teşvik etmek;
- ✓ Kültürel mirasın korunmasını teşvik eden kuruluşları, kaynaklarının internet üzerinden kullanılabilir olmasını sağlayarak açık erişimi desteklemeye teşvik etmek;
- ✓ Kalite güvence araç ve yöntemlerinin geliştirilmesi ve çevrimiçi dergilerin destekçilerinin değerlendirilmesinde iyi bir bilimsel standardın korunması ve açık erişim; Kaldıkları kuruluşların değerlendirilmesinde açık erişim yayını ve çalıştıkları kuruluşlardaki araştırmacıların düzeyi dikkate alınarak;
- ✓ Açık erişim altyapısına yönelik gerçek desteğin yazılım araçlarının geliştirilmesi, içeriğin sağlanması, üstbilgi oluşturulması veya makalelerin yayınlanması yoluyla sağlanabilir olduğunu savunmak için (Berlin Deklarasyonu..., 2003:2).

BBB (Budapeşte, Bethesda, Berlin) literatüründe yer alan bu ifadeler, genel anlamda açık erişim ilkelerini tanımlamıştır ve gelecekteki uygulamalar için referans olarak kabul edilmiştir. Velterop (2005:6) bu ifadelerin ana noktalarını açık erişim, daha fazla kullanılabilirlik ve yeterli arşivleme olarak özetleyerek, bir yayının bu ifadeler temelinde açık erişim olarak kabul edilmesi gereken üç temel gereksinimi karşılaması gerektiğini vurgulamaktadır:

- Makale evrensel ve özgürce okuyucu tarafından erişilebilir olabilir, hiçbir ücret ödmeden, Internet veya başka bir yol olmadan,
- Yazarla uygun şekilde ilgili oldukları sürece kişilere makaleleri kullanma, çoğaltma ve yayma izni vermek;
- Makalenin en az bir arşivde, uzun süreli koruma ya da açık erişim ilkelerine uygun olarak eksiksiz ve uygun elektronik ortamda saklanması.

Açık erişim fikrinde de görüleceği gibi, bilimsel makaleler öncelikle ilgili kişilere serbestçe sunulmaktadır. Suber'e (2003) göre, açık erişim telif hakkı sorununa ve telif hakkı ve lisans anlaşmalarının yarattığı sorunlara bir çözümdür. Burada unutulmamalıdır ki, ücretsiz ile kastedilen şey hizmetin ücretsiz olması değil, bu maliyetlerin kullanıcıya yansıtılmamasıdır. Bilimsel yayınların çoğu halkın maddi desteği ile yapılan çalışmalardır. Burada, devlet araştırmayı yürüten kişiyi

istihdam eder, ancak aynı zamanda üstleneceği araştırma için mali destek de sağlayabilir. Ancak, bu çalışmaların çoğu kamu kuruluşları tarafından istihdam bilim adamları tarafından takip edilmektedir. Sonuç olarak, kamu bilim adamlarının katkılarıyla oluşturulan bilimsel dergiler, devlet destekli kütüphaneler tarafından yüksek fiyatlarla satın alınmaktadır.

3.1.7.6 Kurumsal Açık Arşivler

Açık kurumsal arşivleri, kullanıcıların kamu kuruluşları tarafından yürütülen bilimsel çalışmalara ve çalışmalar sırasında elde edilen verilere en az sıfır fiyatla erişebilmeleri için oluşturulmuş sistemlerdir. Açık kurumsal arşivleri öğretim üyeleri veya enstitü araştırmacılarının bilimsel dergilerinde veya konferanslarında toplanır, e-arşivlerden ve konferans (makale, konferans notları, yazılım, makale, bilimsel çalışmaların ön yayımlama, rapor, kitap, öğrenme nesnesi, tez, proje, deneysel çalışma, bilgi testi, multimedya verileri, kayıtlar, bilgisayar programı) gibi farklı ortamlarda yayınlanmış çalışmalarının elektronik kopyalarına açık erişimden oluşur (Afzali ve Tonta, 2010). Kurumların entelektüel birikimini oluşturan akademik arşivler; dijital platformda akademik sonuçların uluslararası standartlara göre arşivlenmesi için, karma sistemlerle harmanlanıp telif hakkına uygun olarak araştırmacıların kullanımına sunulması için altyapı sağlar (Yurtseven, 2019). Araştırmacıların dijital yayınlarına tekrar ve ücretsiz olarak erişebilmeleri için açık kurumsal arşiv depoları oluşturuldu. Şirketlerin açık arşivleri araştırmacılara kendi arşivlerini oluşturma ve çalışmaları için yayınlanmamış giderleri saklama fırsatı verdi. Bu arşiv sayesinde eserlerin dijital kopyaları depolanır, düzenlenir, korunur, erişilebilir ve erişilebilir hale edilir. Sadece ulusal görünürlüğü değil, aynı zamanda uluslararası görünürlüğü de artıran kurumsal açık arşivler, araştırmacıların çalışmalarını elektronik ortamda kullanıcılara serbestçe sunmayı sağlar (İbrahim ve Beigh, 2019)

Üniversite çalışmalarının giderek artması değişim ve yeniden kullanım için önemlidir. Buna ek olarak, araştırma verilerinin paylaşımı ve yeniden kullanılması maliyet, zaman ve iş açısından yararlıdır. Kurumsal açık arşivlerinin oluşturulması, araştırma sonuçlarının ve açık verilerin karşılaştırılmasına ve analiz edilmesine olanak sağlamıştır. Kurumsal bilimsel arşivler ulusal ve uluslararası sistemlere entegre edilmiştir ve bilimsel iletişim ağının gelişimine odaklanan araştırmacıların hizmetine sunulmaktadır. Harmanlama sistemleri, kurumsal akademik arşivlerin listesini, açık iş arşivlerinin içeriğinin birleştirilmesini ve içerik aramalarını (OpenAIRE, ROAR, BASE, Harman: Academic Archive of Turkey) kendi kuruluşlarına göre sağlayan dizin (OpenDOAR) işlevine sahiptir (Yurtseven, 2019).

OpenDOAR'da listelenen ülkelerin açık arşiv yönergeleri, kullandıkları yazılımın türü, yayın dili, kayıt sayısı, yayın türü, veri toplama tarihi ve arşivin ana sayfasındaki yönergeler değerlendirme kapsamındadır. Kanada ve Endonezya ile ilgili bilgiler 21 Kasım 2019 tarihine kadar OpenDOAR kaydına girilen verilere dayanarak toplanmıştır. Benzer şekilde, 25 Aralık 2019 tarihine kadar OpenDOAR'a girilen verilerden Türkiye için toplanan veriler de toplanmıştır. Söz konusu ülkelerin OpenDOAR'da listelenen açık kurumsal arşivleri hakkındaki bilgiler, belirtilen değişkenler dikkate alınarak OpenDOAR arabirimi tarafından eklenmiştir. Yazılımın türü, yayımlama dili ve veri toplama tarihi hakkında bilgiler doğrudan OpenDOAR'dan edinilir. Arşivin ana sayfalarını ziyaret ederek belge sayısı ve yayın türlerinin arşivleme politikası hakkında bilgi edinildi. Açık kuruluş arşivinin ana sayfalarında kayıt numaraları ve politikaları hakkında bilgiler varsa, bunlar değerlendirilir. Yayın türü değerlendirilirken, arşivin ana sayfasındaki bilgiler eşleşmiyorsa, OpenDOAR arabirimindeki bilgiler ve arşiv ana sayfasındaki bilgiler dikkate alınır. Ülkelerin

OpenDOAR arabiriminin kurumsal açık arşivlerinde saklanan kayıt sayısı ile tam metin arasındaki oran ve arşivdeki toplam belge sayısı hesaplanmış ve üç ülke karşılaştırılmıştır. Bir kez daha, akademik arşivin ana sayfalarında tür filtreleme varsa, tez ve makale numaraları alınır ve toplam sayı ile karşılaştırıldığında ve diğer ülkelerdeki oranlar ile karşılaştırılır. Tam metin numaralarının, doktor numaralarının ve kullandıkları yazılımın genellikle dağıtılıp dağıtılmadığına karar vermek için bu değişkenler için bir normallik testi yapılmıştır. Testin ardından değerlerin normal yayılmadığı belirlendi. Bu sonuçla, Kruskal Wallis Testi tam metin numaraları, doktor numaraları ve kullanılan yazılım farklı olup olmadığını ölçmek için kullanılmıştır. Araştırma aşağıdaki sorulara cevap aradı. Indesk OpenDOAR'daki miktar Türkiye'den daha küçük olan Kanada'da ve Endonezya'da hangi yayın türlerinde yayınlanmış açık kurumsal arşivler üsttedir? Türkiye, Kanada ve Endonezya'nın açık kurumsal arşivlerinde saklanan tam metin numaraları ile tez numaraları arasında anlamlı bir fark var mıdır? Türkiye, Kanada ve Endonezya'da açık kurumsal arşivler için kaç belge mevcuttur? Türkiye, Kanada ve Endonezya kurumlarının ücretsiz erişim politikası var mı? Ücretsiz erişim ilkesi zorunlu mudur? Kurumsal açık arşivinin üstbilgi ve arşivlerinde hangi tam metin numaraları saklanır? Kurumsal açık arşivinde ilk kayıtlar ne zaman yapıldı?

Budapeşte'deki 2003 toplantısından on beş ay sonra, bilim adamlarını, yayıncıları, 21 bilimsel derneği ve kütüphaneciyi bir araya getiren serbestçe erişilebilir hareketi geliştirmek için ABD'deki Howard Hughes Tıp Enstitüsü'nde bir toplantı yapıldı ve toplantıdan sonra Bethesda Procede yayınlandı. Bildirge, serbest erişimin tanımını, ilkelerini, uygulamalarına ilişkin belirli kararları ele almakta ve açık uçlu arşiv sorununu ele almaktadır.

Kurumsallık: Üniversitelerde ve/veya bilimsel araştırma yapan diğer kurumlarda faaliyet gösteren bilim adamları tarafından birçok alanda üretilen bilimsel çalışmalar ve diğer entelektüel aşırıklar şirket arşivlerinde yer almaktadır. Siyasi veya diğer yaptırımlarla, kurumun tüm çalışanları şirketin mevcut açık arşivlerinden bilimsel çalışmalar indirdiğinde kurumsallık büyük ölçüde elde edilir. Şirket arşivleri de kurumun akademik niteliğinin göstergesi olarak kabul edilir. 13 Ekim itibarıyla ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler web sitesinde yer alan üniversitelerin <http://acikerisim.ankos.org.tr/ulusalkagirisimleri.html> isimleri kontrol edilebilir.

Bilimsel içerik: Kurumsal açık arşivinin tanımında da belirtildiği gibi, kurumlar tarafından üretilen bilimsel çalışmaların arşivlerden indirildiği belirtilmektedir. Özgür erişimin temel hedeflerinden biri olan bilim çalışmaları, daha fazla insana ulaşmak için şirket arşivlerinden yüklenen bilimsel çalışmalardır. Belirli kurumsal arşiv politikalarında indirilebilen yayınlar sınırlı olmakla birlikte, bilimsel fonksiyonlara sahip kuruma veya kurum çalışanına ait yayınlar şirket arşivlerinden indirilebilir.

Ücretsiz erişim: Serbestçe erişilebilir hareketten kaynaklanan kurumsal arşivlerin temel amacı için bilimsel çalışmalara sınırsız erişim mümkündür. Bu şekilde kurumun bilimsel çalışmaları daha geniş bir bağlamda duyurulmakta ve kurumun tanınması artmaktadır. Birlikte çalışabilir: Açık kurumsal arşivciler bilimsel çalışmalar toplanmış ve Google veya OAISTER ve OpenDOAR gibi diğer arama araçları gibi özel arama motorları gibi genel arama motorları aracılığıyla aranmalıdır. Karşılıklı bir işlem sağlamak için, belgelerin uygun standartlara göre düzenlenmesi ve şirket arşivleri ilgili yerlerde saklanmalıdır.

Genişleme: Üniversitelerde ve/veya diğer enstitülerde aktif olarak çalışan ve akademik yaşamlarındaki gelişmelerin yanı sıra bilimsel araştırma yapan bilim adamlarının ürettiği bilimsel çalışmaların da artması kaçınılmazdır. Kurumsal açık arşivlerinde bilimsel çalışmalardaki hızlı artış

göz önüne alındığında, kurumsal arşivlerin altyapısı, yani işletme ve depolama sistemi, bu nedenle kurumun yapısına göre oluşturulmalıdır.

Kalıcılık: Kurumsal açık arşivlerinde mevcut ve sürekli büyüyen bilimsel çalışmalar her zaman korunmalıdır. Bir bakıma, kurumun bilimsel bir hatırlatıcısı olarak hizmet veren açık arşivlerinin teknik-lojistik altyapısı sağlam olmalıdır (Polat, 2006:91).

Açık kurumsal arşivler (KAA) kurum ve kurumda çalışan bilim adamları için birçok avantajı vardır. Birincisi, KAA şirket çalışanları tarafından üretilen bilimsel çalışmalardan istatistiksel verilerin bir veritabanıdır. KAA, kurum personelinin yürüttüğü bilimsel çalışmaların da kontrolünü ele alacağı için kurum üzerindeki idari yükü de azaltacak. Üniversitelerdeki her bölümün performansının değerlendirilmesi kapsamında yönetime sunulan çalışmalar için bireylerin yayın sayısının toplanması yerine, kurumun tüm bilimsel çalışmalarının kayıtlı olduğu şirketin açık arşivlerinden kolayca elde edilebilir. Ayrıca, iş araştırma faaliyetlerinin kişisel boyuttan örgütsel boyuta doğru ölçülmesi, değerlendirilmesi ve teşvik edilmesi, üniversite planında ve şirketin üniversite programında bütünlük sağlamaktadır. Kurumlar, bilimsel çalışmalarını kendi dünya çapındaki arşivlerine ekleyerek görünürlüklerini, erişilebilirliklerini ve Internet üzerindeki etkilerini arttırmaktadır. Böylece, bilimsel çalışmaların etki faktörü daha da artmaktadır. Şirketin kişisel olarak tanınması ve görünürlüğü şirket arşivi ile sağlanır (Gürdal vd., 2012:429). Kullanışlılığı nedeniyle, şirket arşivinin iki ana hedefi olduğu bilinmektedir. Birincisi, bilimsel iletişim sistemlerinde bilginin yayılmasını kısıtlayan alternatif bir model bulmaktır. Diğeri ise kurumun ve öğretim elemanlarının prestijini artıran daha iyi tanınmasıdır (Karasözen, 2003).

3.2 Açık Bilim Paylaşım ve Telif Hakları

Elektronik tanıtım alanında üretilen bilgi veya içeriğin izinsiz kopyalanması, çoğaltılması, şirketleri ve içerik sahipleri tarafından ulusal ve uluslararası düzeyde çözülmesi gereken önemli konulardan biridir. Telif hakkı çalışmalarına baktığımızda, genellikle yasa tarafından nasıl korunduğunu ve ne yapılması gerektiğini görürsünüz. Tüm bu çalışmalara ek olarak, artık siber güvenlik, etik ve kişisel verilerde içeriğin korunmasında önemli bir rol oynamaktadır. Siber güvenlik, etik, gizlilik faktörleri etkilidir. Veri literatürünün tanımına bakacak olursak, kişinin ilk adını, soyadını, cinsiyetini, doğum tarihini, doğum yeri, bilgiyi, ayrıca bireyin tüm bütünlüğünü kapsayan zihnin üretiminin soyut ve somut çalışmalarının yanı sıra kişinin içeriği, akademik blog, blog, youtube ticari, facebook, Instagram, Twitter gibi içerikleri içerdiği görülmektedir.

Tanımdan da anlaşılacağı gibi, kişisel veriler artık sadece ad, soyad, cinsiyet, doğum tarihi değildir; Internet'te üretilen her tür içerik olarak ifade edilir. Bu nedenle, Internet yapısını ve kullanıcıyı bağlar ve içeriğe ve içeriğe erişen kullanıcılar kullanıcılara hemen ulaşabilir. Bu aşamada, kişisel veriler; Bu iki ana faktör ortaya koymaktadır: içerik ve kişisel veri üretimi. Türkiye kişisel verileri koruma riski yüksek ülkelerden biri olduğundan, kişisel verilerin korunmasına yönelik genel bir yasal rejim halen yürürlüktedir. Bilgi teknolojisinin gelişmesi sayesinde, kişisel veriler kolayca işlenebilir ve aktarılabilir ve devlet kurumları ve özel kuruluşlar her gün binlerce insan hakkında çeşitli verilere erişebilir. Bunun keyfini çıkarmak için, sosyal medya platformları ve çevrimiçi veri toplayan kamu/özel kuruluşlar aracılığıyla büyük veri ekosistemine kimlik, kredi kartı, sağlık, eğitim, konum, fotoğraf ve videolar gibi kişisel bilgilerimizi gönüllü olarak dahil edilmektedir. Türk Ceza Kanunu'nun 135-136-138. Kişisel verilerin izinsiz olarak saklanması ve paylaşılması halinde altı aydan dört yıla kadar değişen cezai yaptırımlar uygulandı. Ayrıca, Avrupa Birliği'nin ülkemize tam üyelik sürecinde, müzakerecilerin dört maddesi kişisel verilerin korunmasıyla doğrudan ilgilidir

ve özellikle Avrupa Birliği, Türk tarafına verdiği aşama raporlarında kişisel verileri korumak için ulusal bir hak gereğini vurgular. Kişisel Verilerin Korunması Yasası 2018'den itibaren yürürlüğe girerek Resmi Gazete'de yayımlandıktan sonra, bilginin açık şeffaflığı sağlayan kurum ve kuruluşlardaki tüm alanlara, yani kişiden bilgi soran kurumlara, bu bilgileri depoladıkları yeri nasıl kullandıklarına dair soru sorma hakkına özel yaptırımlar uygulanacak. Kişisel verilerinizi SMS yoluyla göndermezseniz veya kişisel verilerinizi telefon bankacılığı hizmetlerinizde doğrudan size paylaşmazsanız, kurumlar bir ay boyunca bu terimi kullanırlar.

Büyük bir ticari katkı sağlayan elektronik yayıncılık da fırsat eşitliği getirmiştir. Özellikle, elektronik baskıda bilgiye erişimi olmayan kişiler için, e-kitap ses görme engelli insanlar için bilgiye erişimi kolaylaştırarak öğrenme eşit tedavide bulunur. Buna ek olarak, kullanıcıların artan çeşitliliği elektronik yayıncılık yönetimini profesyonel bir görev haline getirmiştir. Topluma yararlı olan hizmetler, bilgiye özgür ve sınırsız erişimin en önemli işlevleri olarak kabul edilir.

World Wide Web 'in (WWW) bilgisayar ağlarında bilgisayara kolay erişim için tasarlanmış araçların ortaya çıkmasından sonra, metinler arasındaki bağlantıyı sağlayan ve eğitime hızlı bir şekilde adapte olan köprüler, eğitim alanında hızlı ve hızlı bir şekilde kabul edilir. Okuyucuların bilgi de kendi yönünü belirlemenizi sağlar.

Özellikle telif hakkının korunması Türkiye çerçevesinde ele alınınca teorik bir sorundan çok pratik bir sorun haline gelir. Bugün kopyalamak, dağıtmak ve satmak amacıyla ürün veya üretim ve başkasının iş olan iş haksız bir kar çekmek için denir. Genel olarak, kitap, CD, makale, kaset ek olarak, sosyal medya platformlarında üretilen içerik kişisel fotoğraflarına yönelik saldırıların izinsiz bir pazarlama vardır. Özellikle, kullanıcının kullanım davranışı ve bu sorunun çözümünün desteklenmesine ilişkin yayınevleri ve dijital ortamdaki fikirler açısından etik becerilerinin öğreti ve temeli, bilgi üreticilerinin birlikte hareket etmesi gereken görevler arasındadır.

Telif hakkı yönetim sisteminde geliştirilen dijital bilgiler teknolojik uygulamalarla bir yapı haline gelir ve beraberinde ilerici bir inovasyon sistemi getirir. Özellikle, gelişmiş web teknolojisi hızla büyüme ağı ve kapasitesini genişletti, Web 2.0 geliştirdi ve Web 3.0 tarafından sunulan yeni fırsatlar ile yarıştı. E-pub, e-kitap veya ebooks olarak bilinen e-kitaplar genellikle PDF formatındadır ve e-kitaplar cep telefonları veya benzeri cihazlarda okumak için daha küçük biçimlere dönüştürülebilir. E-kitap tüketicileri metnin içeriğini vurgulayabilir/dipnotlar ekleyebilir ve bu verileri arkadaşlarıyla veya seçtikleri herhangi biriyle paylaşabilmektedir.

3.2.1 Creative Commons Lisansları

Creative Commons lisansı (CC), telif hakkıyla korunan bir eserin veya eserin ücretsiz dağıtımına izin veren bir tür kamuya açık telif hakkı lisansıdır. Bir yazar yarattığı eseri paylaşma veya değiştirme hakkı vermek istediğinde CC lisansını kullanır. Örneğin, bir CC lisansı, yazar X'in çalışmasını kullanma konusunda esneklik sağlar. Yazar tarafından belirtilen lisans koşulları dağıtım için karşılandığı sürece (örneğin, kendi çalışmanızın yalnızca ticari kullanımına izin verebilirsiniz), eserin telif hakkı konusunda endişelenmeye gerek kalmamıştır.

CC lisanslarının farklı türleri vardır. Lisans dağıtım koşullarının farklı kombinasyonları kullanılarak oluşturulurlar. Bu lisansların kullanımı, 16 Kasım 2002'de Creative Commons ve 2001'de kurulan ABD merkezli kar amacı gütmeyen bir kuruluş tarafından yayınlanmıştır.

Telif hakkı, Creative Commons kapsamında lisanslanan eserler için geçerlidir. Creative Commons lisansı, kitaplarda, tiyatrolarda, filmlerde, müziklerde, makalelerde, fotoğraflarda ve web

sitelerinde telif hakkıyla korunan tüm çalışmalara uygulanabilir. Ancak Creative Commons yazılımı, bu tür konularda Creative Commons lisansının kullanılmasını önermemektedir.

Ayrıca, Materyallerin adil kullanım veya diğer adil kullanım haklarını değiştiremez veya en iyi uygulamalarla herhangi bir belirli telif hakkı sorumluluk reddi beyanını ve kısıtlamasını ihlal edemezsiniz. Ayrıca, Creative Commons lisansları kısıtlanabilir veya iptal edilebilir. Creative Commons lisanslı materyal, çoğaltıldığı yerde aynı lisans altında kullanılmaya ve incelenmeye devam edebilir.

Bir çalışmanın birden fazla ortak yaratıcısı varsa, telif hakkıyla korunan bu çalışmaları lisanslayan kullanıcılar seçilebilir https://tr.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons_lisans%C4%B1.

3.2.2 Sherpo Romeo

Sherpa Romeo, dünyanın dört bir yanından yayıncı açık erişim politikalarını toplayan ve analiz eden ve her dergi için yayıncı telif hakkı ve açık erişim arşivleme politikalarının özetlerini sunan çevrimiçi bir kaynaktır <https://v2.sherpa.ac.uk/romeo/>

SHERPA / Romeo servis sitesi SHERPA personeli tarafından tutulan ve onlar online işlerini arşivleme yazarlara ilgili olarak bir yayıncıların telif koşullarının listeleme sağlamaktadır. Hizmet, yayıncıları ve koşullarını şu şekilde sınıflandırır:

- Yeşil yayıncılar – hem baskı öncesi hem de baskı sonrası arşivlemeye izin verir
- Mavi yayıncılar – baskı sonrası arşivlemeye izin verir ancak baskı öncesi
- Sarı yayıncılar – baskı öncesi arşivlemeye izin verir ancak baskı sonrası değil
- Beyaz yayıncılar – arşivlemeye izin verilmiyor

Hizmet Kapsamı

Romeo Projesi (Rights Metadata for Open Archives), toplulukta kendi kendine arşivleme araştırmasını çevreleyen hak sorunlarını keşfetmek için Loughborough Üniversitesi'nde JISC tarafından finanse edilen bir projedir (2002/3), Akademik topluluğa anket yaparak araştırma makalelerinin ve meta verilerin nasıl kullanıldığını ve nasıl korunmaları gerektiğini belirledi (AAG-PMH). Bu çalışmadan RoMEO projesi, yayıncının kendi kendine arşivleme gereksinimlerinin bir listesini oluşturmuştur. SHERPA, RoMEO ve JISC proje ekibiyle görüşükten sonra bu projenin sonuçlarını bir bilgi tabanı ve veri tabanı odaklı araştırma hizmetine dönüştürdü. SHERPA, hakemli akademik dergilerin başlıca yayıncıları tarafından yazarlara verilen hakları detaylandıran bir SHERPA/RoMEO listesi tutar. Artık birden çok yayıncıyı aramanıza ve her bir yayıncıya telif hakkı devir sözleşmesi kapsamında hangi hakların genel olarak verildiğini öğrenmenize olanak tanımaktadır <https://bilgibilimi.net/sherpa-romeo-yayinci-telif-hakki-politikalari/>.

3.3 Dünyada Açık Bilim Uygulamaları

Açık arşivler açısından son yıllarda dünyadaki önemli gelişmelerden bahsedilebilir. Bu <http://acikerisim.blogspot.com>, sitede güncellenen açık erişim in gelişimini denetlemek mümkündür. Ocak 2008'den bu yana önemli gördüğümüz bazı gelişmeleri sizlerle paylaşmak istiyoruz. Bu bağlamdaki en önemli gelişmelerden biri, Amerika Birleşik Devletleri ve Avusturya gibi ülkelerde kamu fonları ile yapılan araştırma sonuçlarının açık erişim arşivletilmesidir. Bu konuda ki ilk somut adım, Amerikan Ulusal Sağlık Enstitüsü'nün yayınlara açık erişimini sağlayan yasanın Parlamento'dan geçirildiği 2007'nin son günlerinde ABD'de atılmıştı. Bir diğer evrim de, açık erişimli dergilerde yayın yapan yazarlara çok cazip gelen Sparc girişimi. Sparc (Bilimsel Yayıncılık ve Akademik Kaynaklar Koalisyonu) yazarların makalelerini yayınladıkları derginin yayıncısıyla yaptığı lisans anlaşması ile kısıtlamaları önlemek için (bunları sitede yayınlamak için sınıfta kullanmak, istenilen kişiye göndermek, açık bir arşive koymak vb.) için yazarın ek yurdunu geliştirmiştir (Sandy Dykas, 2016). Bu belge, yazarların haklarının yayıncıya tam olarak aktarılmaması için ciddi adımlar atıyordu. Bu belge SPARC tarafından üretildikten sonra, belgeyi önerilen lisans anlaşmasına dahil etmek ve yayıncıya gönderen yazarın yayımlama ve çeşitlilik hakkı olarak kalmasını sağlamak için bir anlaşma için belgeyi doğrulamak mümkündür.

Ayrıca erişim alanımızdaki gelişmeleri teşvik etmek ve teşvik etmek hakkında da konuşabiliriz. Bir yandan, kütüphanecilerin ve bilgi bilimleri dergilerinin %30'u Ulrich'teki 246 akademik disipline ücretsiz erişime sahiptir. DOAJ (Açık Erişim Dergileri Rehberi) şu anda kütüphaneciler hakkında 75 konu vardır. Bu konudaki bir diğer önemli gelişme de E-Lis yayınlarındaki (elektronik kütüphane baskıları ve bilgi bilimleri) sürekli artıştır. Şubat 2008'de yaklaşık 84 ülkeden 7.300 belge yayınlanırken, Türkiye'den yayın sayısı 250'<http://eprints.rclis.org/view/countries/TR-.html> (<http://eprints.rclis.org/view/countries/TR-.html>) arttı. Ülkemizi endişelendiren bir diğer gelişme de OpenDOAR'daki arşiv sayısının 1000'e ulaşması ve açık kurumsal ve öznel arşivlere sahip olmasıdır. OpenDOAR Türkiye'de iki arşiv kaydetti. Ülkeye ve içeriğe, türüne, yazılımına, vb. bağlı olarak, <http://www.opendoar.org/countrylist.php?cContinent=Asya> depolanan arşivlerden alınan verileri görmek de mümkündür (Enterprise ve Leinen, 2008). Buna ek olarak, kamu şirket arşivlerinin oluşturulması hakkında yayınlanan birçok kılavuz, rapor, vb Internet üzerinde mevcuttur. İşte birkaç örnek: - Avustralya üniversite kütüphanelerinde iş arşivleri oluşturmak için bir proje olan Rubric projesinin tam takibi: RUBRIC Toolkit. Alfa Network Babel Kütüphanesi projesinin bir sonucu olarak, üniversitelerde ve yükseköğretim kurumlarında iş depolarının oluşturulmasına ilişkin açık uçlu arşivler ve kılavuzlar oluşturulmasına ilişkin kapsamlı bir kılavuz yayınlanmıştır. 27 AB ülkesinde ikili ilişkiler le ilgili açık arşiv çalışmaları hakkında rapor: AB'deki IOO ile uyumlu dijital çocuk bakımı faaliyetlerinin mevcut niteliği ve kapsamı dikkate alınarak. Dijital arşivlerin güncel sorunları kılavuzu: sürücüler için Avrupa depoları için bir rehber; Dijital depolamada temel temalar ve en iyi uygulamalar üzerine beş çalışma - Dijital depo standartları ve ilgili hizmetler üzerine çalışmalar sunulabilir.

Açık erişimi birleştiren bir sistem olan sistemin içeriği açık erişim listelerinin kullanımı, 2005 yılından bu yana yazılım sistemlerinin türlerini incelendiğinde ise dspace kullanımında önemli bir artış olarak Kasım 2018 %46.33 büyük ölçüde bu yazılımla tercih edildiği görülmektedir.

Brody (2005-2006) tarafından geliştirilen Açık Erişim Depoları-ROAR, kayıt göre, şu anda dünyada farklı türde 686 açık erişim arşivleri vardır. Bu sayının Ekim 2005'te 542 olarak belirtildiği göz önüne alındığında (<http://oaister.umdl.umich.edu/o/oaister>) artış oranı daha iyi anlaşılacaktır. 25

Mayıs 2006 itibariyle, toplam 639 kuruluştan 7.498.800 dosya, şirketin açık erişim arşivlerini dijitalleştiren Michigan Üniversitesi Dijital Kütüphane Ürün Hizmetleri projesi OAIster'da sayısallaştırılabilir. Şirketin açık erişim arşivleri en iyi bilinen Dspace, Massachusete Institute of Technology ve Hewlet Packard ile işbirliği içinde geliştirilen bir projenin ürünüdür. Mit yılda yaklaşık 10.000 bilim ağıları üretir ve yazılım ve donanım yıllık personel harcamaları yaklaşık 300.000 \$ olarak tahmin edilmektedir. Ayrıca, OAI-PMH standartlarına uygun olarak geliştirilen bir şirket arşiv yazılımı (D-Space) aynı projenin bir parçası olarak ücretsiz olarak sunulmaktadır. Şu anda bu yazılımı kullanarak bir açık erişim arşivi oluşturduk dünya çapında 145 kurum vardır. California Dijital Kütüphanesi'nin sponsorluğunda geliştirilen eScholarship deposu, 1999 yılından bu yana aynı amaçla açık erişim hizmetleri sunan bir arşivdir. Bilimsel yayıncılıkta alternatif bir model geliştirmeyi ve böylece bilimsel gelişime katkıda bulunmayı amaçlayan bu arşiv, 11.676 çalışmanın (<http://libraries.mit.edu/dspace-mit/about/faq.html>) tam metnini içermektedir. Dspace yazılımı kullanılarak oluşturulan ve akademik personel tarafından üretilen sunumlar, yayınlar ve raporlar içeren Knowlodge Bank, Ohio State Üniversitesi'nin kurumsal bir arşividir. OhioLink konsorsiyumu ile birlikte, mesafe ve sürekli eğitim için daha fazla iş arşiv geliştirme projeleri vardır. Kanada Araştırma Kütüphaneleri Birliği (ABRC) tarafından üniversite topluluğunun bilgi politikası, kaynak paylaşımı ve bilimsel yayıncılık üzerine ortak bir eylem için başlattığı CARL Kurumsal Depolar Pilot Projesi, şu anda hizmetlerini 30 Kanada üniversitesi (<https://kb.osu.edu/dspace/index.>) için ortak bir kurumsal arşiv olarak sürdürmektedir. İngiltere'de sekiz üniversitenin desteğiyle başlatılan açık erişim kurumlarının ortak arşivi olan SHERPA (Araştırma Koruma ve Erişimin Hibrit Ortamının Korunması) projesi, şu anda 23 yükseköğretim kurumu, İngiliz Kütüphanesi ve ahDS'nin (Sanat ve Beşeri Bilimler Veri Hizmetleri) desteğiyle faaliyete içindedir. Avustralya Ulusal Üniversitesi tarafından 2001 yılında başlatılan Eprints Repository, ulusal düzeyde açık erişimli bir şirket arşividir. Bölümler tarafından hazırlanan makaleler, kitaplar, kitap bölümleri, ders sunumları, bildiriler ve teknik raporların yer aldığı bu arşivde yazarlar kendi çalışmalarını (http://www.carlabrc.ca/projects/institutional_repositories/institutional_repositories.html) arşivlerler. 2000 yılında Hollanda'da başlatılan ARNO (Hollanda Online'da Akademik Araştırma) projesinin amacı, açık arşivlerin karşılıklı çalışma standartlarının bir parçası olarak üniversitelere dağılmış dijital arşivlere erişim sağlamaktır. IWI (Bilimsel Bilgi Tedarikinde Yenilik) tarafından finanse edilen proje şu anda Van Amsterdam Üniversitesi, Tilburg Üniversitesi ve Twente Üniversitesi tarafından yönetilmektedir. Buna ek olarak, bu amaçla geliştirdikleri yazılımlar ücretsiz (<http://www.uba.uva.nl/projecten/object.cfm?objectid=1A103F4F-A900-4FCF9BA16965AAE3D75E>) kullanılabilir.

Açık bilimin sürdürülebilir kalkınma amaçlarını gerçekleştirmek için rolü konusunda önemli bir gelişme UNESCO'nun açık bilim tavsiye kararıdır. Kavram haritasında ilişkilendirilen 9, 10, 16 ve 17 nolu amaçları destekleyecek, açık bilimi en geniş tanımı ile küresel sorunların çözümüne katkı olacak bir kapsamda ele alan bu tavsiye kararı geçtiğimiz yılın sonunda kabul edildi.4 SKAların gerçekleştirilmesini sağlayacak bilgiye erişim, eşitlik, adalet, toplum yararı, hesap verebilirlik, kapsayıcılık, sürdürülebilirlik gibi değer alanlarında ülkelerin ortak kararlılığını temsil etmesi açısından önemli bir gelişmedir. (<https://creativecommons.org.tr/skalar/> : Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları'nı gerçekleştirmek için açık kültür ve açık bilimin rolü nedir?)

3.4 Türkiye’de Açık Bilim ve Üniversitelerde Açık Bilim Uygulamaları

3.4.1 Türkiye’de Açık Bilimin Gelişimi

Ücretsiz erişim, yayınların herkese açık ve erişilebilir bir ortamda değiş tokuşuna dayanan ve bunları kısıtlama olmaksızın gerektiren bir yayımlama modelidir. Model 2002 yılında Budapeşte Açık Erişim Girişimi ile duyuruldu ve 2003 yılında duyurulan Bethesda Free Edition Deklarasyonu ve 2003 yılında başlatılan Berlin Bilim ve Beşeri Bilimlerde Bilgiye Açık Erişim Bildirgesi ile şekillendi. Özgür Erişim Girişimi'nin başladığı ilk yıllarda uluslararası alanda önemli gelişmeler yaşanmış olsa da, Türkiye'deki süreç biraz daha yavaş ilerlemiştir. Özgür erişim olgusunun o dönemde üniversitelerin, bilgi merkezlerinin ve diğer araştırma kurumlarının gündeminde olmadığı bilinmektedir (Polat, 2006). 2005 yılında ki bir üniversite toplantısında Türkiye ve KAA'ya ücretsiz erişim ifade edildi ve tartışıldı. 9 ve 11 Aralık 2005 tarihlerinde İstanbul Bahçeşehir Üniversitesi'nde düzenlenen X. Türkiye İnternet Konferansı'nda, özgür erişim, açık erişim ve KAA uygulamalarının ülkemizde Birlik ve bütünlük içinde uygulanması için bir serbest erişim politikası oluşturulması konusunda fikir birliğine varıldı (Atılgan, 2006).

9-11 Şubat 2006 tarihleri arasında Denizli Pamukkale Üniversitesi'nde düzenlenen "Bilişim" 06, Bilgi Teknolojileri Kongresi IV 30 konferansında E-Kütüphane adı verilen bir toplantı gerçekleştirildi. Toplantıda özgür erişime ve KAA tartışılarak Berlin Deklarasyonu kabul edildi. Toplantının ardından kurulan Özgür Erişim ve Türk Üniversitelerinin Kurumsal Arşivlerinin Kurulması başlıklı Serbest Erişim Bildirgesi, 2006 yılında AB Düzenleme Kurulu Başkanı tarafından kamuoyuna duyurulmuştur (Polat, 2006). Toplantı sonrası bildirmede alınan kararların hayata geçirilmesi amacıyla, Türkiye Kütüphaneciler Derneği (TKD), Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği (UNAK), Anadolu Üniversite Kütüphaneleri Konsorsiyumu (ANKOS) ve Ulusal Akademik Ağ ve Bilgi Merkezi (ULAKBİM) temsilcileri tarafından ulusal bilinçlendirme faaliyetleri kurmak ve çalışmak üzere Özgür Erişim Danışma Kurulu kurulmuştur. Konseyin ana hedefi; Üniversitelere, kütüphanelere, araştırma kurumlarına ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlara ücretsiz erişim konusunda kamu bilincini bilgilendirmek ve artırmaktır.

Yönetim Kurulu'nun amaçlarından biri, özgür erişim için ulusal stratejiler oluşturmak, ülkemiz üniversitelerinde standartlara uygun açık kurumsal arşivler oluşturulması için paydaşlarla ortak çalışmalar yapmak ve ilgili tüm faaliyetlerde öncü rol almaktır (Ertürk ve Küçük, 2010). Bu girişimlerin ardından, Ankos bünyesinde kurulan Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler grubu Ocak 2006'dan günümüze kadar etkin bir şekilde hizmet vermiştir. Grubun amacı; Serbestçe ulaşılabilen paydaşlar arasında farkındalığı artırmak, yurtiçinde ve yurtdışında bu alanda çalışan kurum ve kuruluşlarla işbirliği yoluyla güncel gelişmeleri yakından izlemek ve bu konuyla ilgili kurumların kendi KAA'larını kurmaları için yöntemler belirlemek. Grup tarafından oluşturulan ve sürekli olarak güncellenen ANKOS Open Access ve Corporate Archives web sitesi, Bir Bakışta Açık Erişim (AE), AE World, AE Dictionary, Ulusal Kurumsal Arşiv Girişimleri, Telif Hakları, AE Bibliyografyası, AE Yazılımı, EE Arama Motorları gibi yararlı ve güncel konuları/bilgileri içerir ve ilgili kurum ve kuruluşlar için önemli bir rehberdir (ANKOS..., 2016). Ücretsiz erişim alanında hizmet veren bir diğer web sitesi ise Open Access Türkiye... Atölye çalışmaları, toplantılar ve web seminerleri gibi etkinliklerin detaylı duyurularının yanı sıra davet mektupları, programlar, nihai bildiriler ve 2012 yılından bu yana devam eden atölye çalışmalarının sunumları da yapılmaktadır.

İlk defa, 3 Mart 2014 tarihinde Yüksek Üniversite Konseyi (YÖK) tarafından, tüm üniversitelerin katılımını gerektiren 327 kütüphaneci ve BT uzmanının katıldığı serbestçe erişilebilir bir toplantı düzenlendi (bkz. Ek 6: YÖK'ün Kurumsal Arşivi Resmi Makalesi). Akademik Yükseköğretim Projesi (YAAP), ülkemizdeki tüm üniversitelerde açık kurumsal arşivler oluşturmak, arşivleri YÖK bünyesinde kurulacak merkezi açık arşiv sistemiyle karıştırmak, dünya çapında bilimsel çevreye hizmet vermek ve uluslararası arşivlerle karıştırmak amacıyla başlatılmıştır. YAAP çerçevesinde üretilen ulusal akademik arşivlerin başlıca başarıları şunlardır:

- 1) Üniversitelerimizin ülkemizde ve dünyada gerçek akademik performanslarını sunmak,
- 2) Bilimsel çalışmaların ve alıntıların etkisini artırmak,
- 3) Ülkemizin Akademik Veri Havuzu, uluslararası standartlara uygun açık kurumsal arşivlerle oluşturulacak,
- 4) Ülkemizde üretilen bilimsel çalışmaların serbestçe erişilebilir sistemlerle karıştırılması, paylaşılması ve uluslararası görünürlüğünün sağlanması,
- 5) Ulusal akademik mirasımız,
- 6) Akademik anketler için ana başvuru kaynağı olarak bir veri havuzu oluşturulacaktır.
- 7) Ülkemizin akademik veri havuzu, üniversiteler ve sanayi arasında bir ara yüz oluşturacak,
- 8) Bibliyometrik çalışmaların iyi bir kaynağı olacaktır (Gürdal, 2014).

Bilimsel iletişim için, bilimsel bilginin daha iyi yönetilmesi ve daha geniş bir kitleyle paylaşılsa çok önemlidir. Ayrıca bilgi kaynaklarına erişimi kolaylaştırmak ve alınan bilgilerden yeni bilgiler sağlamak da mümkün olmalıdır. Buna ek olarak, hangi bilgilere ihtiyaç duyulduğunu ve okul düzeyinde kurumsal bilgi için ne kadar potansiyel olduğunu belirlemek için bir çalışma gereklidir. İkinci olarak, bilgi yönetim sisteminin tüm unsurlarının birlikte, programlı ve doğru bir şekilde çalışmasını sağlayan bir sistem tanıtılmalıdır. Aynı zamanda bu sürecin sürekliliği başarılı ilerlemesi açısından da çok önemlidir (Odabaş, 2008). YÖK'te adı geçen bilgi yönetim sistemi olarak kurulan Ulusal Üniversite Arşivi, açıklananları desteklemektedir. YAAP çerçevesinde bu alandaki uzmanlardan oluşan çalışma grubu, kamu tarafından finanse edilen araştırma sonuçlarına ücretsiz erişim, YÖK strateji belgesinin üniversitelerde bulunan KAA'ya örnek olarak hazırlanması, KAA'nın kuruluş çalışmaları ve Ulusal Üniversite Arşivi gibi görevleri ele almaktadır. Avrupa Üniversite Enstitüsü'nün (YÖK, 2016). YÖK'ün serbestçe erişilebilir çalışmalarının ardından, serbest erişim ve KAA çalışmasını desteklemek amacıyla TÜBİTAK ULAKBİM Açık Bilimler Komitesi kurulmuştur. 2015 yılında TÜBİTAK tarafından düzenlenen 4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı, TÜBİTAK Başkanı Arif ERG-N' in açılış konuşmasıyla gerçekleştirilmişti. Ergin, konuşmasında TÜBİTAK'ın sunduğu fırsat ve hizmetlerle ücretsiz erişimi güçlü bir şekilde desteklediğini belirtmiştir.

Özellikle ULAKBİM' in Dergipark ile yaptığı akademik baskıda, ULAKBİM'nin sunduğu akademik baskıda fırsat eşitliğine katkıda bulunduğuna dikkat çekti (TÜBİTAK, 2016). Ayrıca 5 Nisan 2014 tarihinde TÜBİTAK ULAKBİM Bilim Kurulu tarafından ülkemiz adına CERN' e scoap3 üyeliği onaylanmıştır. SCOAP3, ülkelerin ve yüksek enerjili fizik kurumlarının (YEF) özel dergilerinde YEF makalelerine açık erişim sağlamak üzere tasarlanmış uluslararası bir açık erişim çalışmasıdır. Bir diğer önemli gelişme de TÜBİTAK destekli yayınlara açık erişimin araştırmacılar için zorunlu olmasıdır. TÜBİTAK bilimsel arşivinin kurulması, TÜBİTAK tarafından desteklenen bilimsel araştırma sonuçlarının arşivlenmesi ve Türkiye'de KAA ile kurulacak bilimsel arşivlere dahil edilmesi, Açık Bilim Komitesi'nin devam eden çalışmaları arasında yer alıyor. Ülkemizdeki açık erişim çalışmalarını diğer ulusal çalışmalarla karşılaştırsak, karşı karşıya olduğumuz önemli

eksiklik politika ve altyapı eksikliğidir. Açık Bilim Komitesi de bu açığı gidermek için çalışmaktadır (Başar, 2016). Türkiye'nin Open AIRE'e içerik sağlayan ülkeler arasında 11.sıraya yükselmesi ile Türkiye'deki dergilerin %95'inin açık erişimli dergilere dönüştürülmesi, TÜBİTAK ULAKBİM'nin açık erişimi güçlü bir şekilde desteklediğinin önemli bir göstergesidir.

ANKOS Açık Erişim web sitesine ve Kurumsal Arşivlere bakacak olursak, ülkemizdeki üniversitelerde kayıtlı KAA sayısı 144 adettir. Bu arşivlerin 132'si DSpace, 4'ü Mitos, 3'ü Eprint ve 2'si CONTENT' tir. Diğer 3 arşivin hakkında bilgi yoktur. KAA'nın yayın yılı hakkında bilgi edinmek mümkün değildir. KAA'ların 2014 yılında oluşturulmasının nedeni büyük ölçüde KAA tesislerinin YÖK tarafından belirlenen tarihe kadar zorunlu olmasıdır. Ülkemizde açık erişim konusunda 5 ulusal açık erişim çalışmayı düzenlenmiştir. İlki 8-9 Kasım 2012 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesi'nde gerçekleşmiştir. 2. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı, 21-22 Ekim 2013 tarihleri arasında İzmir Teknoloji Enstitüsü (İTE) tarafından Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv grubu (AEKA) ve Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü işbirliğiyle düzenlenen yaklaşık 130 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Üçüncü Ulusal Açık Erişim Çalıştayı 20-21 Ekim 2014 tarihleri arasında YÖK Kurumsal Arşivler ve Açık Erişim Grubu (KAA), Hacettepe Üniversitesi Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü ve ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv grubu (AEKA) işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir. Ahmet Davutoğlu ve Gökhan Çetinsaya'nın konuk olduğu çalıştaya yayıncılık sektörü, üniversiteler, kamu kurumları ve meslek kuruluşlarından yaklaşık 350 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir.

Bazı ülkeler, kamu tarafından finanse edilen araştırma sonuçlarının açık erişime açılması için yasal dayanağı hazırlamış olsa da, Başbakan, Bakanlıklar, Bilimsel Konseyler ve Yüksek Teknoloji (BTYK) ve Ulusal Genel Kurul tarafından herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Ülkemizde TBMM, siyasi ve altyapı hazırlıkları henüz başlamamıştır. Bu konudaki seminerlerin başlamasından bu yana en önemli ilk gelişme, YÖK tarafından Ocak 2014'te başlatılan Yüksek Öğrenim Akademik Arşiv Projesi'dir (YAAP). 2009'da OpenDOAR'a kayıtlı 941 kurumsal açık havuz varken, 2014'te YAAP ile bu sayı bir anda 945'e yükselmiştir.

26 Ocak 2018

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, 10 Ocak 2019 tarihinde YÖK'te gerçekleştirilen Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) toplantısında kurul üyelerine, "Yeni YÖK" olarak bilim dünyasının çok önem verdiği **"açık erişim ve açık bilim"** konusunda yürüttükleri çalışmaları anlattı.

Bu konuda YÖK bünyesinde, içerisinde rektörlerin, ilgili öğretim üyelerinin, TÜBİTAK temsilcisinin, kütüphane dokümantasyon alanında yetkin çalışmacıların yer aldığı bir komisyon kurulduğu bilgisini paylaştı.

Bu kapsamda YÖK, ülkemizdeki bütün üniversitelerde uluslararası standartlarda **"Açık Akademik Arşiv Sistemi"** kurulması, üniversite arşivlerinin **"Avrupa Açık Erişim Altyapısı (OpenAIRE)"** ile bütünleşmesinin sağlanması, **"Akademisyenlerin Araştırmacı Numaraları (ORC-ID veya benzeri)"** kullanımına özen gösterilmesi konularını gündeme aldı.

Açık erişim ve açık bilim konusunda YÖK tarafından atılacak somut adımlar arasında,

- Üniversiteler tarafından yapılan çalışmaların ve açık akademik arşivlerdeki yayın sayılarının **altı aylık** periyotlar ile YÖK'ün belirleyeceği yöntem ve formatta rapor edilmesi,
- Üniversitelerde açık erişim ve açık bilimle ilgili çalışmalardan sorumlu rektör/rektör yardımcısı başkanlığında bir komisyon kurulması ve üniversite içerisinde açık bir ekosistem oluşturulması amacıyla akademisyenler için farkındalık toplantıları düzenlenmesi,
- Açık erişimdeki dergilerde yayın yapılmasının ve açık ders malzemesi üretiminin teşvik edilmesi amacıyla Akademik Teşvik Yönetmeliğinde düzenleme yapılması,
- YÖK tarafından düzenlenecek eğitim toplantılarına ilgili üniversitelerin ilgili personelinin katılımının sağlanması

gibi girişimlerin başlatılması yer almaktadır.

(<https://openaccess.iyte.edu.tr/handle/11147/12131>, Gürdal, Gültekin Pandemi süreci ve açık bilim)

Şekil 20. YÖK Akademik Kararı

3.4.1.1 TÜRKİYE Akademik Arşivi (Harman)

TÜBİTAK-ULAKBİM'de geliştirilen Türkiye Üniversite Arşivi (Harman), arşiv ülkesi, dergi (veri sağlayıcı) ve hizmet arama motoru (servis sağlayıcı) arasında ilişki kurarak, uluslararası standartlarda gerekli içeriğe erişim sağlayan üstveri toplama yazılımıdır. Ulusal kurumun açık arşivlerinin içeriklerinden meta veri toplamayı amaçlar ve Harman adresi üzerinden yayınlara erişim sağlar. Amaç Araştırma fonu veren kurumların açık arşiv içeriklerinin metaverilerinin uluslararası standartlara göre toplanmasını sağlamak, açık arşiv içeriklerine erişim sağlayarak, kurumun açık arşivlerinden içerik metaverilerini birleştirerek Türk Üniversite Arşivleri Harman'a katılmaktadır. Bu verilerin standartlara uygun olması, açık depolarında yer alması, güncel olması ve depoların sağlıklı çalışması kuruluşların sorumluluğundadır. Veriler, API aracılığıyla veri kaynağı erişim adreslerinden elde edilmektedir (Tarihçe Proje Başlangıç: 2016).

TÜBİTAK ULAKBİM'de yürütülen açık bilim faaliyetleri çerçevesinde, TÜBİTAK ULAKBİM Ulusal Açık Bilim Komitesi'nin girdi ve önerileriyle, TÜBİTAK ULAKBİM'in açık bilim politikası doğrultusunda, bir dizi kurumsal açık arşivin artması Türk Akademik Arşiv Toplama Yazılımı, bu sayede içeriği zenginleştirerek ve uluslararası standartlara uygun veri toplanmasını sağlar. Ülkemizde 165 Kuruluş Harman'a üyedir. 3.471.100 kayıt mevcuttur (<https://harman.ulakbim.gov.tr/archiveStatistics>).

3.4.2 YÖK Destekli Açık Bilim Projeleri

Ülkemizdeki KAA'ların durumunu ortaya çıkarsak, önemli bir bilgi kaynağı olan ülkemizdeki tezlerin durumuna bakmaya değer. 1987 yılından bu yana YÖK tez merkezi olarak görev yapan YÖK'nun yayıncılık ve dokümantasyon bölümü, dil tezlerini 1987 yılından bu yana kullanıcıların hizmetine sunmaktadır. Yaklaşık yirmi yıldır kullanıcılara basılı olarak sunulan bu bilgiler, 2006 yılından bu yana elektronik baskının piyasaya sürülmesiyle birlikte elektronik olarak alınmıştır. Haziran 2007'de tamamlanan Elektronik Tez Arşivi projesi, 2006'dan önce basılmış 175.000 tezi dijitalleştirmeyi ve kullanıcılara sunmayı hedeflemektedir. Ancak, 2006'dan önce basılan tezlerin sayısallaştırılmasına rağmen, sadece tezin yazarları tarafından çoğaltılması ve yayınlanması için yetki belgesini tamamlamış tezler tam metin olarak sunulmuştur. Bu kusur, 2006 yılından önce 64 tez sahiplerinin tezleri için web sitesine Tez Yayın İzin Belgesi 42 formu eklenerek YÖK Tez Merkezi tarafından düzeltilmiştir. Ayrıca, basılı tüm tezler sayısallaştırılmış ve bölüm tarafından 1987'den önce YÖK'e gönderilmiş ve üniversiteler tarafından resmi yazı ile talep edilmiştir. Böylece, tüm tezler 1987'den önce sayısallaştırılmış ve elektronik olarak koleksiyona entegre edilmiştir. 01.01.2008'den bu yana doktora sonrası açık erişim mevcuttur.

YÖK tez merkezi kurallarına göre, kullanıcılar/araştırmacılar 5846 sayılı Eser ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 35 ve 38'inci maddeleri uyarınca açık erişimde sunulan tezlerden yararlanabilirler. Bunlar, bilimsel ortamın kullanımına ve kullanılabilirliğine dayalı herhangi bir kısıtlama olmaksızın, tam metindeki tüm araştırmacıların kullanımına sunulmalıdır. Tezle ilgili patent başvurusu gibi nedenlerle sadece bir yayınevi tarafından yayınlanması veya çalışmanın tam metin olarak kullanılması en fazla üç (üç) yıl ertelenebilir. Mayıs 2016'da YÖK tez merkezinde 422.296 diploma ile 234.732 tez açık erişime sunulmuştur. Diğer tezlerin büyük çoğunluğu (yazarları tarafından üç yıla kadar kapalı olanlar hariç) Türk belge tedarik sistemi (T-BESS) 43 (YÖK, 2016b) üzerinden, sisteme üye üniversite kütüphaneleri tarafından basılmış bir ortamda tam metin olarak sunulmaktadır. Ülkemizdeki ilk açık erişim arşivi olan ODTÜ Tez Arşivi, Eylül 2003'ten bu yana yürütülen yüksek lisans tez ve tezlerine elektronik erişim sağlamaktadır (ODTÜ, 2016).

Buna ek olarak, şu anda üniversitelerin tez koleksiyonlarının ana içeriği olan tezler, kendi üniversitelerinin arşivlerinde yer almaya başlamıştır. Ülkemizde açık erişimli dergilerin genel durumu değerlendirildiğinde, ulusal dergilerin desteğinin açık erişim hareketi için iyi olduğunu görüyoruz. 1992 yılında başlayan ulusal ve bilimsel yayınların veritabanı ve indeksleme çalışması olan Ulusal Veri tabanları (UVT), 2013 yılından bu yana TR Dizin44 adı altında devam etmektedir. Uluslararası standartlara göre geliştirilen TR Dizin'de 162'si tıp veri tabanında, 293'ü sosyal ve beşeri bilimler, 65'i mühendislik ve temel bilimler ve 48'i hukuk alanında uzmanlaşmış 37 dergi olmak üzere toplam 591 dergi açık erişime sahiptir (ULAKBİM, 2016a). ULAKBİM bünyesinde de hizmet veren DergiPark 2269 dergi projesi ve 614.040 makale tam metin olarak araştırmacılara sunulmaktadır.

Ayrıca DergiPark, OpenAIRE'e veri sağlayan 100'den fazla ülke arasında içerik sağlayıcısı (ULAKBİM, 2016b) olarak Türkiye'de 11. Ülkemizde son on yılda hızla büyüyen yayın sayısı 25.000'dir. Bu rakam dikkate alınarak, ülkemizde açık erişim düzeyi yaklaşık %20'dir (TÜBİTAK, 2016). Uluslararası açık erişimli dergilerin listelendiği DOAJ'da listelenen Türkiye'ye açık erişimli dergi sayısı 233'tür (DOAJ, 2016). Ülkemizdeki durumun değerlendirilmesinden sonra uluslararası üniversitelerde oluşturulan KAA'ların durumunu değerlendirmekte faydalıdır. Aralık 2016'da OpenDOAR'a 3.090 açık arşiv tescil edilebildi. OpenDOAR'ın Türkiye'de kaydettiği arşiv sayısı

73'tür. OpenDOAR tarafından tescil edilen 120 ülkeden elliden fazla arşivi olan ülkeler analiz edilmişti. Türkiye'nin 120 ülkede onuncu olması, bu alanda iyi bir gelişmenin göstergesi olarak görülebilir.

3.4.3 TÜBİTAK Destekli Açık Bilim Projeleri

TÜBİTAK'ın ANKOS, TÜBİTAK, İYTE ve Hacettepe Üniversitesi işbirliğiyle düzenlediği 4. Ulusal Açık Erişim Konferansı 380 delege ile 19-21 Ekim 2015 tarihlerinde Ankara'da düzenlendi. Konferansta bir açılış konuşması yapan Arif Ergin, 2015 yılında TÜBİTAK bünyesinde kurulan Ulusal Açık Bilim Komitesi'nin önemli açık erişim açıklarını, politikasını ve altyapısını ortadan kaldırmak için şimdiden çalışmalara başladığını ve TÜBİTAK bünyesinde uygun bir açık erişim pilot uygulaması yakın gelecekte kullanıma sunulacaktır. TÜBİTAK tarafından 27 Ekim 2016 tarihinde 5. Ulusal Açık Erişim Konferansı düzenlendi. Türkiye'de KAA alanındaki bir diğer önemli gelişme de Arif Ergin'in bahsettiği Türk Akademik Arşivi hazırlık çalışmalarının tamamlanarak 2016 yılında devreye alınmasıdır.

Türkiye Akademik Arşivleri'nin temel amacı, Türkiye'deki açık arşivlerin akademik içeriğine ayrı olarak sayısallaştırılmış ve bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için tek bir merkezden erişim sağlamaktır. Bu bilimsel içeriğe hem ulusal hem de uluslararası erişim sağlanacaktır. Şimdiye kadar 67 açık havuzun kayıtlı olduğu Türkiye'deki tüm KAA'ların arşive kaydedilmesinin ve toplanmasının zaman alacağı düşünülmektedir (Türk Akademik Arşivi, 2016). Türkiye'de düzenlenen dört çalıştay sonucunda ortaya çıkan öneriler ise şöyle:

- 1) TÜBİTAK ve YÖK gibi araştırma fonlarından sorumlu kurum ve üniversiteler açık erişim politikalarını güçlendirmelidir. Politikalar zorunlu ama teşvik edici olmalıdır.
- 2) Araştırma sonuçlarının birlikte çalışabilirliğini ve görünürlüğünü sağlamak için proje numarası ve sayım görevlisi numarası (örn. ORCID) kullanılmalıdır.
- 3) Araştırma desteği alabilmenin ön koşulu, proje sonuçlarının KAA'da saklanması ve ücretsiz olarak erişilebilmesidir.
- 4) Hakem değerlendirmesinden sonra yayımlanmak üzere kabul edilen bilimsel makalelerin metaverileri derhal KAA'da saklanmalı ve yayıncının açık erişim politikasına uygun olarak tam metni telif hakkı ihlali olmaksızın açılmalıdır.
- 5) Telif hakkı yasası, açık erişim sorunlarını içerecek şekilde revize edilmelidir.
- 6) Kamu kaynakları ile üretilen araştırma sonuçlarının açık erişim olması için bir Creative Commons lisansı (CC-BY) önerilir.
- 7) AB kamu ve araştırma desteği alan tüm araştırmalar açık erişim olmalıdır.
- 8) Açık erişim ve KAA ile ilgili strateji ve politika geliştirme Kanun ve yönetmelikler, üniversiteler, YÖK, TÜBİTAK ve BTYK aracılığıyla hükümet gündeminde meclis tarafından yasalaştırılmalıdır.
- 9) Açık erişim farkındalığını artırmak için sergi çalışması, güncel duyurular, işbaşı eğitim gibi araştırmalar sürekli olarak yapılmalıdır.

5.1.1 TÜBİTAK Açık Bilim Politikası

Türkiye Bilim, Teknoloji ve Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından yürütülen veya desteklenen projelerden kaynaklanan yayınların ve araştırma verilerinin yönetimi, saklanması, arşivlenmesi, düzenlenmesi ve dijital olarak korunması TÜBİTAK Açık Bilim Politikasının

çerçevesini oluşturmaktadır. Amaç: 'Açık Erişim' kavramı ilk olarak 2002 yılında dünyanın önde gelen araştırma enstitüleri, akademik ve araştırma kütüphaneleri ve araştırmacıları tarafından oluşturulan Budapeşte Açık Erişim Girişimi'nde tanıtıldı. Kaydedebilir, kopyalayabilir, yazdırabilir, tarayabilir, indekslenir ve yazılıma veri olarak gönderilir, yasal amaçlarla kullanılır ve tam metne bağlantı verebilmektedir. Sonraki dönemde, bilimin gelişmesinde açık erişimin heyecan verici rolü, uluslararası kuruluşların araştırmaları ve bulgularıyla netleştirildi. Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği'nde kamu tarafından finanse edilen araştırmaları yaymanın standart yolu olarak açık erişimi onayladı ve bilginin serbest dolaşımını Avrupa Araştırma Alanı'nın beş önceliğinden biri olarak sınıflandırdı. Avrupa Birliği'nin 7. Çerçeve Programında başlatılan ve AB'nin Horizon 2020 programının gerektirdiği şekilde tanımlanan Avrupa Birliği (AB) finansmanı ile dünyanın en büyük özel Ar-Ge destek programı Finanse edilen proje kapsamında üretilen tüm hakemli yayınlara ücretsiz erişim için ülkeler de katılıyor ve katkıda bulunuyor. Açık veri; telif hakkı, patent veya diğer kontrol mekanizmalarına tabi olmaksızın herkesin kullanması, yeniden kullanması ve dağıtması için serbestçe ve ücretsiz olarak erişebildiği veriler olarak tanımlanır. Veri paylaşımı, bilimsel araştırmaların daha etkin ve verimli bir şekilde yürütülmesini, veri tekrarlarının önlenmesini, verilerin iç tutarlılığının sağlanmasını ve verilere erişimin önemli ölçüde hızlandırılmasını mümkün kılar. Açık bilim, kamu tarafından finanse edilen araştırmaların etkinliğini ve yayılmasını artırmak için bilgi ve iletişim teknolojisindeki gelişmelerin de katkısıyla araştırma sonuçlarının ve verilerinin tüm araştırma topluluğu ve genel halk tarafından ücretsiz ve şeffaf bir şekilde kullanılmasıdır.

- Altın Yol Açık Erişim: Bir araştırmacının bilimsel bir dergide yayınlanan çalışmasına, yayınlandığı tarihten itibaren, yayınlandığı dergi aracılığıyla ücretsiz olarak erişilebilir olmasıdır.

- Yeşil Yol Açık Erişim: Bilimsel dergilerde yayınlanan araştırmacıların çalışmalarının onaylanmış sürümlerinin kopyalarına Açık Arşiv 'den ücretsiz olarak erişilebilir olmasıdır.

Açık Veri: Telif hakkı, patent veya diğer kontrol mekanizmalarına tabi olmaksızın herkesin kullanması, yeniden kullanması ve dağıtması için ücretsiz ve kısıtlamasız olan veri.

Araştırma verileri: Bilimsel araştırmanın birincil kaynağı olan ve araştırma sonuçlarını doğrulamak için kullanılan dijital versiyonlar, metin kayıtları, görüntüler ve sesler gibi somut kayıtlar.

Kamu kaynakları ile desteklenen bilimsel araştırmalardan elde edilen yayınları, verileri ve diğer fikri çıktıları (yazılar, ders materyalleri, araştırma raporları vb.) toplayan, düzenleyen ve uzun dönemli olarak arşivleyen sistemler.

Telif hakkı: Kişinin her türlü zihinsel çaba ile yaratılmış bir ürün üzerinde sahip olduğu tüm mali ve manevi hakları.

TÜBİTAK Açık Arşivleri: TÜBİTAK araştırmacılarının yayınlarına ve araştırma verilerine veya tamamen veya kısmen TÜBİTAK desteğiyle üretilen yayınlara ve verilere açık erişim sağlayan arşivlerdir. TÜBİTAK Açık Arşiv, Aperta adı altında geliştirilmektedir.

TÜBİTAK araştırmacıları: TÜBİTAK başkanlığı, merkezi veya araştırma enstitüsünde çalışanlar.

TÜBİTAK Araştırmacı Yayınları: Kurumda yapılan araştırmalardan ve ilgili araştırma verilerinden elde edilen yayınlardır.

TÜBİTAK Desteği: Kanun, amaç, kapsam, süre, bütçe ve TÜBİTAK Kurulunca belirlenen diğer şartlar çerçevesinde araştırmacılara verilen burs, ödül, teşvik, destek vb. tüm fonlar.

Meta veri: Bir bilgi kaynağını tanımlayan bir kayıt. Yani, dijital bilgilerin ve bilgi varlıklarının keşfi, tanımlanması, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yapılandırılmış tanımlama bilgileri.

Veri Tutma: Gerektiğinde Dijital Materyallere sürekli erişimi sağlamak için gerekli tüm önlemler.

Veri yönetim planı: Veri yönetim planı, bir çalışmada kullanılan verilerin yeni bir çalışmaya başlamadan önce, çalışma sırasında ve çalışma tamamlandıktan sonra araştırmacı tarafından nasıl yönetileceğini açıklar.

1. TÜBİTAK Yeşil Yol Açık Erişim ile tamamen veya kısmen TÜBİTAK'ın yardımıyla hazırlanan hakemli makalenin onaylı versiyonunun bir kopyasının TÜBİTAK Açık Arşivinde saklanması gerektirir. (Materyal yayınlanmak üzere kabul edildikten sonra arşivleme yapılmalıdır. Arşivleme tarihinden itibaren tüm meta veriler tamamen açık, taranabilir ve makine tarafından okunabilir olmalıdır.)

2. TÜBİTAK, yayının tam metninin kabul tarihinden itibaren en kısa sürede, fen bilimleri, teknoloji, mühendislik ve matematik alanlarında yayım tarihinden itibaren altı ay ve en geç on iki ay içinde yayına sunulmasını ister.

3. TÜBİTAK desteğiyle hazırlanan hakemli çalışmaların tamamının veya bir kısmının açık erişim (Golden Pass Açık Erişim) olarak yayınlanmasını önerir. TÜBİTAK, araştırmacıları telif haklarına sahip olmaya ve yalnızca yayın için gerekli hakları yayıncılara devretmeye teşvik eder. TÜBİTAK, araştırmacıları yayınlarını mümkün olan en geniş erişimi sağlayacak şekilde lisanslamaya teşvik eder.

4. TÜBİTAK, tamamen veya kısmen TÜBİTAK desteğiyle üretilen yayınlara ilişkin araştırma verilerine açık erişim için hibe başvuru sürecinde bir araştırma veri yönetim planı geliştirilmesini önerir. Küresel olarak kabul edilen lisanslama modelleri için açık erişime öncelik verir.

5. TÜBİTAK, kısmen veya tamamen TÜBİTAK desteğiyle üretilen yayınları ve yayınlara ilişkin araştırma verilerini ücretsiz olarak erişime açmanızı teşvik eder.

6. TÜBİTAK, yasal, özel hayatın gizliliği veya diğer sebeplerle (kişisel veya hassas veriler, mahremiyet, milli güvenlik, kayıt son tarihleri gibi) tam olarak veya belirli bir süre içinde açıklanmayan verileri belgeleyecek ve açık bir şekilde açıklayacaktır.

7. TÜBİTAK Veri Yönetim Planı (VYP) oluşturmak için şablonlar ve kılavuzlar hazırlar.

8. Bilimsel makalelerin elektronik kopyalarının yazarın izni ile arşivlenmesi yasaldır. TÜBİTAK, Açık Arşiv 'deki bilgileri kullanırken kaynak gösterilmesini zorunlu kılar.

9. TÜBİTAK, yararlanıcıların araştırma performansını ve gelecekteki hibe başvurularını değerlendirirken bu politikaya uyumu dikkate alacaktır. Yararlanıcılar, TÜBİTAK Açık Bilim Politikasına uymayı taahhüt ederler ve nihai proje raporunda politika uyumu hakkında rapor verirler.

10. TÜBİTAK, açık bilimi desteklemek için diğer paydaşlarla işbirliğini teşvik eder.

11. TÜBİTAK, bu politikanın uygulanmasını izleyecek ve gerektiğinde revize edecek ve daha da geliştirecektir. Bu politika 14 Mart 2019 tarihinden itibaren geçerlidir. Bu politika ilk olarak TÜBİTAK tarafından belirlenen bir programda pilot proje olarak uygulanacak ve bir yıl içinde tüm programlara yaygınlaştırılacaktır

(https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/tubitak_acik_bilim_politikasi_190316.pdf).

5.1.2 AB Destekli Açık Bilim Projeleri

Hemen hemen her ücretsiz erişim politikası, serbestçe erişilebilen ortamlarda kamu fonlarından bilimsel yayın alışverişi gereğine dayanmaktadır. Buna ek olarak, AB 7. Çerçeve Programı kapsamında, 2014-2020 için Horizon 2020 projesi (Ufuk 2020) kapsamında AB destekli araştırmalar sonrasında üretilen bilimsel yayınlar da ücretsiz erişim için zorunlu hale getirilmiştir.

Bu bağlamda, AB destekli birçok proje AB tarafından desteklenir. Bunlar arasında (Foster Open Science Training for European Research), PEER (Avrupa ArşAş Ekolojisi), PASTEUR4OA (Avrupa Birliği Araştırmaları için Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri), MedOANet (Akdeniz Açık Erişim Ağı), Açık Erişim Altyapısı, NECOBELAC (Avrupa ve Latin Amerika Karayip ülkeleri arasındaki işbirliği ağı) sayılabilir. Bu projelerden bazıları Türkiye'de yer almış ve ortakları arasında yer almıştır. Onlar MedOANet, PASTEUR4OA ve Openaire vardır. Bugün devam eden pastör4oa projesi MedOANet projesinin devamı olduğundan, bahsedilen ilk projeden bahsedilmelidir. MedOANet, Avrupa Birliği'nde 7. 1 Aralık 2011 ile 30 Kasım 2013 tarihleri arasında çerçeve programı tarafından 746.695 EUR bütçe ile desteklenen iki yıllık bir proje kapsamında gerçekleştirilmiştir. Proje, altı Akdeniz bölgesinde (Türkiye, Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz, Fransa) serbest erişim için mevcut politika, politika ve uygulamaları güçlendirmeyi ve serbest erişim için yeni stratejiler geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda projenin temel amaçlarından biri politika yapıcılar veya politika yapıcılar ve/veya ortak ülkelerin kurumları ile iletişim kurmak, değişen koşullara dayalı politika ilkeleri geliştirmek ve bu ilkelerin Akdeniz ülkelerinde uygulanmasını desteklemektir. Ülkemizde Hacettepe Üniversitesi'nin ortağı olan proje, araştırma enstitüleri ve finans kurumları için açık erişim yönergelerini geliştirerek Türkçe 'ye çevirmiştir. Her proje ortağı ülkede ulusal açık erişim atölyelerinin düzenlenmesi ve ulusal görev güçlerinin kurulması proje kapsamında ek adımlar olarak tanımlanacaktır. Bu kapsamda ülkemizde ulusal bir görev gücü kurulmuş, çeşitli toplantılarda konu tartışılmış ve ulusal açık erişim çalışmaları yapılmıştır (MedOANet, 2012; Tonta, 2012; Al, 2013). PastEUR4OA (Avrupa Birliği Araştırma Araştırma Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri Projesi için Açık Erişim Politikası Uyum Stratejileri) aynı zamanda politikaya odaklanan MedOANet projesinin bir uzantısıdır. MedOANet projesinden daha büyük olan proje, on farklı ülkeden on ortağına sahiptir.

- 1) Ulusal Dokümantasyon Merkezi, Yunanistan
- 2) Hacettepe Üniversitesi, Türkiye
- 3) OpenKnowledge Foundation, İngiltere
- 4) SPARC Europe, Hollanda
- 5) EIFL, Hollanda
- 6) euroCRIS, Hollanda
- 7) LIBER, Hollanda
- 8) Politecnico di Torino, İtalya
- 9) CRISTin, Norveç
- 10) 73 Şubat 2014 tarihinde Portekiz'deki Minho Üniversitesi'nde yapılan bir toplantı ile başlayan projenin otuz ay sonra, Ağustos 2017'de tamamlanması beklenmektedir.

Projenin temel amacı, Avrupa Komisyonu'nun 17 Temmuz 2012'deki tavsiyesinin uygulanmasıdır. Tavsiye, Üye Devletlerin kamu fonları tarafından araştırmaya açık erişim sağlayan ulusal politikalar sunması, araştırma faaliyetleri yürüten ve araştırma fonları sağlayan kurumların kendi politikalarını buna göre geliştirmeleri ve ulusal ve Avrupa düzeyinde koordine edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Ulusal düzeyde uzmanların seçilmesi, Avrupa'ya katılımı sağlamak için proje toplantılarının düzenlenmesi, Avrupa genelinde uzman kurumların belirlenmesi ve mevcut açık erişim politikalarının analizi proje çerçevesinde hedeflenecektir (PASTEUR4OA, 2016; Al ve Tonta, 2014: 434).

AB destekli bir diğer proje de Open AIRE. AB, 2011-2014 yılları arasında OpenAIRE 2008 projesini ve OpenAIREplus projesini hayata geçirmiş ve ortak platformlarda bilimsel sonuçların

değiş tokuş edilmesi gereğini ve önemini kısıtlamaksizin anlaşılmıştır. OpenAIREplus projesi birçok yönden uygulanmış ve tamamlanmış openaire projesinden daha büyüktür. OpenAIREplus projesi, daha fazla ülke ve disiplinden daha fazla kullanıcıya açık erişim sağlamayı amaçlamaktadır. Bu amaca ulaşmak için projeyi destekleyen önemli unsur bölüm 39'dur. Madde 39 açık erişim, sağlık, enerji ortamı (iklim değişikliği dahil), bilgi ve iletişim teknolojileri (bilişsel sistemler, etkileşim, robotik) ve sosyo-ekonomik bilimler ve beşeri bilimler tematik temalar, gibi ve uygulamalar Araştırma Altyapıları ve Toplum Bilimi başlıklı olarak tanımlanır.

Ağustos 2008'den sonra, bu yedi alanda bilimsel araştırma sonuçlarının bir kopyası açık bir kurumsal veya profesyonel arşivde tutulmalıdır. 2013'ten sonra, yedi alanla sınırlı olmayan ancak tüm fonları alan bilimsel araştırma sonuçlarının bu arşivlerde tutulması gerekiyordu. Bilimsel araştırma sonuçları tüm disiplinlerde daha fazla sayıda kullanıcıya sağlanmıştır. OpenAIREplus projesi Litvanya Araştırma Konseyi, Litvanya 11) Jisc, İngiltere 12) Açık Burs, Belçika 13) Minho Üniversitesi, Portekiz 14) Ulusal Bilim Araştırma Fonu, Belçika 15) Macaristan Bilimler Akademisi, Macaristan) için 74 randevu ile finanse edilen bir proje olarak planlanmaktadır. 7. OpenAIRE projesinin temel amacı, çerçeve programı tarafından finanse edilen, araştırmacıların açık bir arşiv de veya OpenAIRE portalı ile uyumlu kurumsal tematik bir araştırma sonrasında bilimsel yayınlarını yayınlamalarına yardımcı olmaktır.

Ufuk 2020 kapsamındaki OpenAIRE projesi kapsamında, Avrupa Komisyonu'nun (AK) desteğiyle uzmanlar tarafından değerlendirilen tüm yayınların açık erişime sahip olması gerekmektedir (Ufuk2020..., 2016). OpenAIREplus projesini finanse eden 7.Çerçeve Programı, Kütüphane enstitüsü ve Teknoloji Dokümantasyon Bakanlığı tarafından Türkiye'de uygulanmaktadır. Türkiye'de kendi ülkelerindeki tüm proje ortakları tarafından kurulan Yardım Masaları'nın amacı, projelerini paylaşmak isteyen tüm araştırmacılara yardımcı olmaktır. Proje ortağının Türkiye'deki bir diğer hedefi de, çalışma fırsatının önemli olduğu OpenAIREplus projesi kapsamında uluslararası standartlara ulaşmaktır. (Gordal ve ark., 2013). OpenAIRE artık AB'de akademik bilgi alışverişinin ana portalıdır. Buna ek olarak, yeni veri sağlayıcıları her geçen gün gelişmektedir (ULAKBİM, 2016c). Haziran ayına kadar araştırmacıların 5.036 arşiv ve açık erişim dergisi, 18.145 kayıt ve diğer bilimsel yayınların yanı sıra toplam 14.604.301 yayını bulunmaktadır. OpenAIRE'de Kayıtlı 26.71 veri sağlayıcısı bulunmaktadır. Ankos Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler web sitesinde kayıtlı 144 KA'nın kayıtlı olduğu göz önüne alındığında, OpenAIRE ve/veya OpenAIRE ile uyumlu arşiv sayısı çok düşüktür.

5.1.3 Dijital Dönüşüm Kapsamında Açık Bilim

Gelişen teknoloji ile KAA erişim kuruluşları, bilgi dönüşümü yoluyla değişim ve dönüşümler geçirmiştir. KAA'nın teknolojik desteği ile değişim ve dönüşüm gelişmiş olsa da, temel değişim zihinsel yapı ve anlayışın genel düzeyinde yatmaktadır. KAA'ya erişimin organizasyon yapısındaki değişim ve dönüşümler, yapısal olarak teknolojik altyapı gerektirdiğinden, bu kurumların kullandığı politika ve standartlar üzerinde de etkili olmuştur. KAA erişiminin değişimi ve dönüşümü; bilgi maliyeti, Z.B, görünürlük ve sınırsız erişim gereksinimi gibi genel gereksinimi yansıtır. Birçok açık arşiv burada göze çarpar. Dönüşüm ve dönüşüm sürecinde, KAA'ya erişim için kullanılabilecek yapılar, anında bilgi ve bilgi gereksinimleri, ücretsiz ve/veya daha az maliyetli erişim maliyetleri, bilgi ve bilgi üreticilerinin görünürlüğü, bilgi ve yazar atıfta bulunulması (etki değeri), bilgi, analiz, yönetim ve bilgi ve bilimsel araştırma faaliyetlerinin değerlendirilmesi gibi özellikler. Bu şekilde, kuruluşlar ve araştırma enstitüleri ve KAA'ya erişim de bilgiye ihtiyaç duyan araştırmacılar, açık

erişim yoluyla bilgiye erişebilecekler. Başka bir deyişle, KAA erişim kuruluşları araştırmacılar ve kurumlar için çekici ve vazgeçilmez hale gelmiştir. KAA erişim kuruluşlarının bu özellikleri, KAA erişimini küresel olarak gerekli, gelişmiş ve dönüştürülmüş hale getirmiştir. KAA erişim kuruluşlarının yapısal özellikleri birçok açık arşiv bağlamış ve içerik olarak bilgi kapasitesini artırmıştır.(Kaynak ve Koç, 2015).

5.1.4 Açık Bilim Politikaları ve Mevzuatı

Serbest erişim tanımı başlangıçta Budapeşte'ye Serbest Erişim Bildirgesi'nde tanımlanmıştı, ancak sorunun tamamı tam olarak ele alınmadı. Özellikle, bilimsel yayınların açık arşivlerde depolanması ve uzun süreli korunması eksik kalmıştır (Suber, 2003). Bethesda Bildirgesi'nde bilimsel yayınların uzun süre serbestçe erişilebilir arşivlerde arşivler halinde saklanması gerektiği belirtilmiştir (Bethesda..., 2003). Berlin Bildirgesi, açık arşivlerde yayınlanan makalelerin bir kopyasının saklanması gereken siyasi ilkeler olması gerektiğini belirtir (Berlin..., 2003); Kuğu, 2012: 18). Bugün, birçok ülke ulusal düzeyde ücretsiz erişim konusunda kararlar. Bu kararların uygulanabilmesi için üniversiteler ve araştırma kurumları, AA'da kendi yapılarında üretilen bilimsel yayınların depolanması ve sağlanmasına serbest erişim politikası geliştirmektedirler. Avrupa Birliği tarafından desteklenen projeler arasında yer alan MedOANet ve PASTEUR4OA projeleri de serbest erişim politikasına ilişkin projelerdir. MedOANet projesinden sonra başlatılan Avrupa Birliği'nin özgür erişim politikasını uyarlama stratejileri (PASTEUR4OA) projesi, Avrupa Birliği'nin özgür erişim politikasına uygun politikalar geliştirmek amacıyla uygulanmaktadır (Afzali ve Tonta, 2010). Ücretsiz erişim ilkesi genellikle iki grupta ele alınabilir. Bunlardan ilki, araştırmacıların ve yazarların bilimsel yayınlarını özgürce erişilebilir arşivlerde depolamak için yazdıkları zorunlu politikadır. İkincisi zorunlu olmayan politikalar, yani sadece araştırmacıların/yazarların bilimsel yayınlarını özgürce erişilebilir bir arşivde saklamalarını öneren veya araştırmacıları/yazarları bunu yapmaya teşvik eden stratejilerdir. Bilimsel yayınların zorunlu ücretsiz erişim politikasının bir parçası olarak serbestçe erişilebilir bir arşivde saklanmış olması gerekirken, yazarlara/araştırmacılara derhal veya gecikmiş olarak ücretsiz erişim hakkı tanınmamaktadır (Ertürk, 2008). Zorunlu arşivleme ilkeleri, zorunlu olmayan arşivleme ilkelerinden daha avantajlıdır. Zorunlu olmayan arşivleme politikasında bir takdir marjı olduğundan, kurumlarda arşivleme oranı yaklaşık yüzde 15 iken, arşivleme zorunlu olmakla birlikte, kurumlarda arşivleme, yani arşivlemenin yerine getirilmesi yüzde 60 olarak kabul ediliyor. Bu nedenle 2010 yılında zorunlu arşivlemenin de atıf oranları artırmıştır (Gargouri et. All, 2010.). RoarMAP (Açık Erişim Deposu Görev ve Politikalar Kayıt Defteri), dünya çapında araştırma kurumları arşivleme için yönergeler içeren, Eprint tarafından geliştirilen ücretsiz erişim politikaları bir veritabanıdır. RoarMAP, Ekim 2016'da dünya çapında 787 ücretsiz erişim politikası kaydetti. Bu kayıtlı ücretsiz erişim politikalarının 490'ı zorunlu arşivleme politikalarıdır, 163'ü zorunlu değildir, yani gönüllü arşivleme politikasıdır. 134 kayıtlı arşivin politikasında olağanüstü hal belirtilmemiştir. Türkiye'den 43 KAA, burada ücretsiz erişim politikasını sıralamıştır (Roarmap, 2016).

Açık erişim kuralları söz konusu olduğunda telif hakkı da ilgili bir konudur. Genel olarak, yazarlar/araştırmacılar telif hakkını bilimsel çalışmalarını yayınladıklarında yayıncılara/süreli yayınlara aktarıyorlar. Bu durum zorunlu açık erişim kuralları ile ters konumda algılanır, ancak sorun farklı sürümlerde bilimsel yayınlar indirilerek veya KAA'lara sınırlı erişim ile çözülebilir. Yayınevi/Telif Hakkı Dergisi'ndeki bilimsel yayınların tam metinleri açık erişime erişmek için ambargo döneminin sonuna kadar engellenebilir veya telif hakkı sahibi bunları tam metin olarak indirmeye davet edilmelidir. Başka bir alternatif, yazarların/araştırmacıların bilimsel yayınlarının ön

baskılarının yayıncılıktan farklı olmasıdır, böylece KAA'de yayın telif hakkıyla ilgili bir sorun teşkil etmez. Nitekim önceki bilimsel yayınların telif hakkı sahibi yazar / araştırmacı kendisidir. Site, yayıncılar/kişisel arşivleme dergileri için ilkeler belirler. Aralık 2016'da, 2.287 yayıncının %80'i kişisel arşivleme yetkisi ne sahiptir (Sandy ve Dykes, 2016)

Türkiye'de ulusal açık erişim politikası olmamasına rağmen, 91 (%63) KAA bir açık erişim ilkesi oluşturdu. Türkiye'nin ilk zorunlu açık erişim politikası 2013 yılında İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü tarafından başlatıldı ve Senato'nun onayını aldı. Ülkemizdeki üniversitelerinde öğretim üyelerinin bilimsel yayınlarının depolanması 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'na dayanmaktadır. Üniversitelerdeki KAA yönergeleri veya yönergeleri bu kanunun 4/c, 42/d ve 42/c maddelerine dayanmaktadır. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 4/C, 42/C ve 42/d maddeleri şu şekilde ifade edilir:

Madde 4 - Yükseköğretim İntibak Amacı: c) Yükseköğretim kurumları olarak yüksek düzeyde bilimsel eğitim ve araştırmanın sağlanması, bilgi ve teknolojinin üretilmesi, bilimsel verilerin yaygınlaştırılması, ulusal düzeyde geliştirilmesi, ulusal ve uluslararası kurumlarla işbirliği, bilimsel dünyanın yüksek düzeyde desteklenmesi, evrensel kalkınma ve çağdaş kalkınmaya katkı sağlamaktadır.

Madde 42 - İç Bilimsel İnceleme: c) Her eğitmen, araştırma, yayın ve bilimsel kurslarla yürüttüğü seminer ve uygulamaların bir listesini ve bağlı bulunduğu birimin başkanı aracılığıyla İsviçre'de ve yurt dışında düzenlenen bilimsel kongrelerde tebliğlerin bir örneğini Rektörlüğe sunmak zorundadır. Yayımlanmamış çalışmaların tipik bir kopyası verilir. 5846 sayılı Kanunun sahibine fikir ve sanat eserleri hakkında tanınan haklar saklıdır. d) (Değişik: 17/8/1983 - 2880/23 milyar.) Üniversitelerde ve Yükseköğretim Kurulu'nda öğretim üyelerinin bilimsel yayınları için ihtisas arşivleri tutulur (Yükseköğretim Kanunu, 1981). 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4/c maddesi uyarınca kurulan yükseköğretim kurumlarına açık erişim politikası, üniversitelerin kendi 80 direktiflerini geliştirmelerine örnektir. Üniversiteler daha sonra kendi KAA politikalarını tanımladılar (ANKOS Açık Erişim..., 2016). Görüldüğü gibi, Kars Üniversitesi'nde yürütülen bilimsel çalışmaların depolanmasında bir engel yoktur ve bu mevzuat la KAA'nın altyapısını güçlendirmek için yeterlidir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 42/c maddesi, araştırmacının fikir ve sanat eserleri hakkında 5846 sayılı Kanunla engellenmemesini öngörmektedir.

3.5 Açık Bilimde Üniversite Kütüphaneleri ve Roller

Kütüphaneler genellikle kullanıcılarına kullanıcı memnuniyetini kazanmayı ve hizmet etmeyi amaçlayan alternatif bilimsel, retrospektif ve güncel bilgi kaynakları sağlar. Üniversite kütüphaneleri, özellikle, çok zengin bir koleksiyon ile kullanıcılarının bilgi ihtiyaçlarını karşılamak gerekir. Ulusal kaynaklara ek olarak, dünyadaki tüm bilimsel gelişmeleri takip etmek ve tüm bilimsel yayınları maliyet açısından kullanıcılara sunmak oldukça zor görünmektedir. Çeşitli konularda kitaplıklar için veritabanları ve dergiler sağlanması genellikle kitaplığın bütçesini aşıyor. Bu durumda, üniversite kütüphanelerinin kullanıcılara başka bilgi kaynakları sağlaması gerekir. Bu bağlamda, açık erişim kaynakları kitaplık bilgi kaynaklarını zenginleştirir. Kitaplık bilgi kaynağı olarak kullanılabilir ve veritabanları gibi belirli bir yetkilendirme ya da ödeme gerektirmeden süresiz olarak arşivlenebilir. Açık erişim kaynakları, iş ilişkisi, erişim ve parola işlemleri, kullanım süreleri, IP adresleri, proxy ayarlamaları gibi bir dizi teknik sorunu ele almadan kullanıcıların kullanımına sunulabilir (Zeybek, 2011). 2000'li yılların başından bu yana açık erişimin önemi vurgulanmış ve bu doğrultuda olumlu ilerlemeler kaydedilmiştir. Bugün, ekim ayında tüm dünyada

açık erişim haftası kutlanıyor ve kütüphaneciler, yayıncılar, öğretim elemanları, dergi yayıncıları ve araştırmacılar gibi açık erişim paydaşlarını bir araya getirerek yüksek katılımlı konferanslar ve atölye çalışmaları düzenlenmektedir. ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv grubu bu faaliyetleri genellikle Türkiye'de yürütmektedir. 2014 yılına kadar 81 yönetici/yöneticinin çalışmaları ile kütüphane hizmetleri YÖK ve TÜBİTAK tarafından da desteklenecektir. YÖK, üniversitelerde üretilen bilimsel çalışmaları açmak, uzun süre korumak ve tüm araştırmacıları yeniden kullanmak üzere tasarlanmıştır. YÖK tarafından KAA'ların kurulması ve sistemin işleyişi konusunda üniversitelerde iki ana birim atandı. Üniversite bilgi işlem birimleri, bilgilerin yüklenmesi, güncellenmesi, uzun süreli korunması ve korunması gibi teknik konularda rol oynar. Öte yandan, üniversite kütüphaneleri, üniversite üyeleri ile koordineli olarak, bilimsel yayınları derleme ve standartlara göre KAA'da arşivleme gibi konularda çalışırlar. Bu açıdan bakıldığında, sistemin temel görevi, üniversite kütüphanelerinde teknik altyapının sağlanmasından sonra sorunsuz bir şekilde çalışmaktır (İnceoğlu, 2014).

Buna ek olarak, KAA Danışma Kurulu'nun kütüphane müdürleri ve akademik birimlerin temsilcilerinden oluşacağı belirtilmiştir. Kütüphanenin yetki ve sorumlulukları KAA yönergelerinde/üniversite yönergelerinde tanımlanmıştır. Buna göre kütüphane, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 42/d maddesi kapsamına giren kurumun tam bilimsel ve entelektüel birikimi ve misyonunun yerine getirilmesinden birinci derecede sorumludur. Kısacası, kurumun bilimsel çalışmalarını standartlara uygun olarak arşivlemek ve KAA'ları kurumun güvenilir ve kapsamlı bir istatistiksel veritabanı haline getirmek kütüphanenin görevidir. Üniversite kütüphanelerinin görev ve sorumlulukları yukarıdaki ilkelerle sınırlı değildir. Örneğin, Massachusetts Institute of Technology (MIT) kütüphaneleri DSpace, en popüler KAA yazılımı bugün geliştirmiştir. Michigan Üniversitesi Kütüphanesi, birçok KAA'da eşzamanlı arama yapılmasına olanak tanıyan KAA tarama motoru OAIster'ı geliştirmiştir (Holt, 2006). Bu nedenle 82 kütüphane bilimsel bilginin kullanıcısı olmakla birlikte, yayınladıkları açık erişimli dergilerde ve KAA'larda bilimsel bilginin yayıncısı rolünü oynamaktadır. Kütüphaneler için KAA'lar oluşturmak, KAA veri girişlerinin sürekliliğini ve kalitesini sağlamak, KAA ve bilimsel yayınlar hakkında bilgilendirici belgeler hazırlamak, kullanıcılar için açık erişim ve olumlu sonuçları yansıtmak ve iyi bir eğitim sağlamak önemlidir (Yurtseven, 2019).

4. BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde Batman Üniversitesi Öğretim Elemanları hakkında genel bilgiler verilecek olup Anket sonuçlarına ilişkin veriler ele alınacaktır.

Tablo 1. Katılımcıların demografik bilgileri

Cinsiyet	N	%
Kadın	103	24,9
Erkek	311	75,1
Yaş		
20-29	131	31,6
30-39	212	51,2
40-49	38	9,2
50 ve Üzeri	33	8,0
Unvan		
Prof. Dr.	29	7,0
Doç. Dr.	34	8,2
Dr. Öğr. Üyesi	152	36,7
Öğr. Gör. Dr. (Ders veren), Okutman	108	26,1
Arş. Gör.	91	22,0
Çalışma Alanı		
Fen bilimleri ve Mühendislik	209	50,5
Sağlık Bilimleri	67	16,2
Sosyal Bilimler	138	33,3
Toplam	414	100

BÜ'de bulunan on fakülte, iki yüksekokul ve yedi meslek yüksekokulunda görev yapan 463 öğretim elemanı ile yapılmıştır. 15 Ekim 2021 tarihinde onaylanan etik kurul kararı (Bkz. Ek 1: Tez etik kurul kararı) genel yönetim kuruluna sunulmuş ve çalışmanın uygulanması için yetki verilmiştir. Bu konudaki farklı bakış açılarını belirlemek için anket üç ana disiplinden (Bilim ve Mühendislik 209, Sağlık Bilimleri 67, Sosyal Bilimler ve Beşeri Bilimler 138) katılımcılardan oluşmuştur. Anket talebinde belirlenen tarihin sonunda, kayıp anket alanından rastgele seçilen kişilere anket çağrıları gönderilerek sonuçlar değerlendirilmiş ve anket çalışmamız sürdürülmüştür.

Araştırmaya katılan toplam öğretim üyesi sayısı 414 olup %75,1 erkek ve %24,9 kadındır. Katılımcıların yaş grubuna bakıldığında ezici bir çoğunlukla orta yaşlı Öğretim elemanının olduğu görülmektedir. Katılımcılar (%51,2) 30-39, (%31,6) 20-29, (%9,2) 40-49 ve (%8,0) 50 yaş ve üzerindedir. Araştırma alanına göre katılımcı sayılarına bakıldığında, araştırmaya Fen bilimleri ve mühendislik alanından 209, sağlık bilimleri alanından 67, sosyal ve beşeri bilimler alanından 138 kişi katılmıştır. Katılımcıların unvanlarına bakıldığında 29 profesör, 34 doçent ve 152 öğretim üyesi araştırmaya dahil toplam 215 kişi katılmış, 91 asistan ve 108 öğretim üyesi katılmıştır.

Tablo 2. Araştırmanızda Kullanılan Kaynaklar

	N	%
Elektronik Kaynaklar	276	66,7
Basılı Kaynaklar	39	9,4
Her İkiside	99	23,9
Toplam	414	100

Tablodan da görüleceği üzere katılımcıların elektronik kaynaklara olan eğilimleri oldukça yüksektir. Arama motorlarının ilk iki öncelikte ilk sıralarda yer alması da bu durumu teyit etmektedir (Tablo 3). Aynı zamanda, basılı yayına yönelik eğilimin zayıf olduğu da açıktır.

Tablo 3. Tercih edilen bilgi kaynağı

	1.Tercih		2.Tercih		3.Tercih		4.Tercih		Toplam
	N	%	N	%	N	%	N	%	N
Arama Motoru(Google, Vb.)	262	63,3	73	17,6	62	15,0	17	4,1	414
Basılı Yayınlar	102	24,6	251	60,6	52	12,6	9	2,2	414
Kütüphane Veri Tabanları	20	4,8	53	12,8	203	49,0	138	33,3	414
Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynaklar	30	7,2	37	8,9	97	23,4	250	60,4	414

Elektronik yayıncılığın yaygınlaşmasından önce üniversite basılı yayınlarının ve kütüphane abonelik veri tabanlarının ilk tercih edilen kaynaklar arasında olduğunu biliyoruz. Abonelik dergileri ve veri tabanları için artan fiyatlar, 2000'lerin başında açık erişim fenomeninin gelişimini tetikledi. Açık Erişim, Altın ve Yeşil Yollar yöntemleri ile birlikte günümüz bilimsel iletişimine önemli katkılar sağlamaktadır. Günümüz araştırmacılarının önemli bir kısmı, kütüphanelerden bilgi almak için arama motorlarını tercih etmektedir. Ancak araştırmacıların arama motorlarından elde ettikleri bilgi kaynaklarının bir kısmı açık erişimli arşivler aracılığıyla kullanıma sunulmaktadır.

Öğretim elemanlarının araştırmaları sırasında kullandıkları bilgi kaynakları ve araştırma araçlarında farklılıklar olduğu bilinmektedir. Bu eşitsizlikte bilişim teknolojisinin etkileri her geçen gün daha derinden hissedilmektedir. Bu çalışmada öğretim elemanlarının açık erişim algısını belirlemek için çalışma sırasında hangi bilgi kaynağını tercih ettiklerinin belirlenmesi gerekli olmuştur. Fakülte için tercih edilen bilgi kaynağını belirlemek için anket uygulaması sırasında katılımcılara “Araştırmanızda bilgi kaynağı olarak ne tür kaynakları tercih edersiniz?” sorusu sorulmuştur. Konulara ilişkin özet veriler Tablo 3'te özetlenmiştir.

Tablodan da görülebileceği gibi katılımcıların elektronik kaynaklara olan eğilimleri oldukça yüksektir. Arama motorlarının ilk iki seçenektan ilk ikisinde yer alması da bu durumu teyit etmektedir. Aynı zamanda basılı yayınlara yönelik eğilimin zayıf olduğunu da göstermektedir. Benzer şekilde, öğretim elemanları arasında açık erişim kaynaklarına olan talebin oldukça düşük olduğu görülmektedir. Sonuçlar, öğretim elemanlarının kaynakları bilinçli bir şekilde kullanmadıklarını ve kaynakları ulaşılabilir ve kolay bir tutumla sağlamaya çalıştıklarını göstermektedir. Açık bilgi havuzlarına ve açık erişim kaynaklarına olan ilginin düşük olması da dolaylı olarak öğretim üyeleri arasında açık erişim farkındalığının düşük olduğunu göstermektedir.

Tablo 4. Araştırmalarınızda kullandığınız veri türü

	N	%
Deneyisel veri	108	26,1
İşlenmemiş ham veri	57	13,8
Anket	240	58,0
Ses kaydı	9	2,2
Toplam	414	100

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yarısından fazlası (% 58,0)' i anket verilerini kullandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların (% 26,1)' i deneysel veri kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların (% 13,8)' i işlenmemiş ham veri kullanırken geriye kalan (% 2,2) katılımcıda ses kaydı kullanarak veri elde ettiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların yarısından fazlasının anket kullanmasının nedeni olarak elde edecekleri sayısal verilerin doğruluğunun yüksek oranda olmasından kaynaklandığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 5. Araştırma verilerinizi hazırladığınız dosya uzantısı

	Sıklık	%
xls	257	62,1
txt	184	44,4
free text	129	31,2
csv	92	22,2
spreadsheet	19	4,6

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların (% 62,1)' i xls uzantısını kullandıklarını belirtmiştir. XLS programı (Excel) Microsoft Excel belgeleri başvurmak için kullanılır. Bu dosya bir tablodur. Tüm belge verileri dağıtılmış ve hücrelerde depolanır. Katılımcıların (% 44,4)' ü txt uzantısını kullandıklarını belirtmiştir. TXT dosyaları metin belgelerini hazırlamak ve açmak için kullanılmakta olan dosyalardır. TXT uzantılı dosyaların açılması için ise genellikle not defteri programından yararlanılır. Katılımcıların (% 31,2)' si free text (serbest metin) kullandıklarını belirtmiştir. Katılımcıların (% 22,2)' si csv kullandıklarını belirtmiştir. CSV, İngilizce olarak "Comma-Separated Values" yani "Virgülle Ayrılan Değerler" ifadesinin baş harflerinden oluşmaktadır. Excel üzerinden oluşturabileceğiniz, açabileceğiniz veya düzenleyebileceğiniz özel bir dosya türüdür. Katılımcıların (% 4,6)' sı spreadsheet kullandıklarını belirtmiştir. E-tablolar, Excel benzeri bir elektronik tablo programlama türüdür. Program yazmadan hesaplamalar yapan bir programdır. En geniş uygulama alanları bankacılık, finans, maliyetlendirme vb. alanlardır. MS-DOS ortamında tipik olan LOTUS 123, Supercalc, Excel gibi programlardır.

Tablo 6. Araştırma verilerinin saklandığı ortam

	N	%
Ticari veri tabanları	132	31,9
Açık erişim arşivi	33	8,0
Kurumsal arşiv	31	7,4
Bulut sistemi	60	14,5
Yerel bilgisayar	158	38,2
Toplam	414	100

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların (% 38,2)' si verilerini yerel bilgisayarda sakladıklarını belirtmiştir. Katılımcıların (% 31,9)' u verilerini ticari veri tabanlarında sakladıklarını belirtmiştir. Katılımcıların (% 14,5)' i verilerini bulut sisteminde sakladıklarını belirtmiştir. Katılımcıların (% 8,0)' i verilerini açık erişim arşivinde sakladığını belirtirken (% 7,4)' ü kurumsal arşivde saklamaktadır.

Tablo 7. "Açık Erişim", "Açık Veri" ve "Açık Bilim" e ilişkin bilgi düzeyiniz

	N	%
Bilgim var	350	84,5
Orta düzeyde bilgim var	42	10,2
Biraz bilgim var	12	2,9
Bilgim yok	10	2,4
Toplam	414	100

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların (% 84,5)' i açık erişim, açık veri, açık bilim hakkında bilgi düzeyine sahip iken (% 10,2)' si orta düzey bilgi sahibi, (% 2,9)' u biraz bilgi sahibi ve (% 2,4)' ü bilgim yok demiştir. Bilgi sahibi olmayan katılımcıların 50 yaş üstü öğretim elemanlarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Tablo 8. "Açık Erişim", "Açık Veri" ve "Açık Bilim" Farkındalığını Nasıl Kazandınız

Açık Erişim Farkındalığı	Sıklık	%
Kendi Araştırmaları Sonucu	74	17,9
Meslektaş Tavsiyesi	40	9,7
Kurumun Aracılığıyla	242	58,5
Konferans/Seminer aracılığıyla	36	8,7
Toplam	392	94,7

Tabloda görüldüğü gibi açık erişim farkındalığı olan katılımcıların yarıdan fazlası (% 58,5) Kurum aracılığıyla farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların (% 17,9)'u kendi araştırmaları sonucu açık erişim farkındalığını kazandığını belirtmiştir. Katılımcıların (% 9,7)'si meslektaş tavsiyesiyle farkındalık kazanırken konferans/seminer aracılığıyla açık erişim farkındalığı kazanan katılımcı oranı (% 8,7)' dir.

2014 yılında YÖK'ün üniversitelerde KAA' nın uygulanmasına izin vermesiyle, iki yıllık bir süre içinde uygulama çalışmaları başladı ve kütüphaneciler, öğretim elemanları ve KAA için açık erişim eğitim kursları vermeye başladı. Gerekli adımların atılması, kurulumun yapılması, sistemin devreye alınması ve üniversitelerde eğitim alınması ortalama bir yıl sürmektedir. Üniversiteler/kütüphaneler, kalan yılda düzenlenen eğitim kurslarına tam katılım/ilgi eksikliği gibi temel nedenlerle farkındalık yaratma konusunda daha fazla ilerleme kaydetmeye başlar. Aynı zamanda katılımcılara “Üniversite/kütüphane, öğretim üyeleri arasında açık erişim farkındalığını artırmak için nasıl bir yol izlemeli?” şeklinde açık uçlu bir soru da sorulmuştur. Yaklaşık 200 eğitimci (101 katılımcı) tarafından cevaplanan bu soruya, açık erişim ve CAA hakkında bilgilendirme toplantıları yapılması önerildi. Yukarıdaki öneriler “çalıştay düzenlenmesi”, “bilgilendirme toplantısı düzenlenmesi”, “konferans düzenlenmesi”, “seminer düzenlenmesi”, “konu ile ilgili yönlendirici araştırma yapılmalı” şeklinde sunulmaktadır. Yerinde eğitim verilmeli, "tanıtma toplantıları yapılmalı" Üniversite genelinde yapılan bilgilendirme toplantılarının her öğretim elemanının saatine denk gelmediği düşünülerek her fakülte veya bölümün ziyaret edilmesi istenmiş ve gruplar halinde organize edilmiştir. Ayrıca öğretim üyeleri her fakülte/bölüm alanıyla ilgili açık

erişimli yayınlar hakkında bilgi almak ve fakülte bazında toplantılar yapmak istediklerini de belirtmişlerdir.

E-posta yoluyla bilgilendirme, çevrimiçi videolar, kısa sunumlar, broşürler, kılavuzlar ve posterler, sosyal medya aracılığıyla bilgilendirme, üniversite ve kütüphane web siteleri aracılığıyla duyurular farkındalık düzeylerini artırmak için verilen önerilerden biridir. Ayrıca düzenli olarak açık erişim ve KAA brifingleri düzenlenmeli, bu nedenle konuşmacılarla düzenli iletişimin faydalı olacağına inanılmaktadır.

Tablo 9. Açık Erişim Yayınlarını Kullanıyor musunuz?

	N	%
Kullanıyorum	330	79,7
Kullanmıyorum	84	20,3
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcılara açık erişim yayınlarını kullanıp kullanmadıkları yönünde iki seçenek sunulmuş ve açık erişim yayınlarını kullananları tablo 10'u açık erişimi kullanmayanların ise tablo 11' i cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 10. Hangi Açık Erişim Yayınlarını Kullanıyorsunuz

	Sıklık	%
OpenAIRE+/Zenodo	6	1,4
Google Akademik	90	21,7
Üniversitelerin Açık Erişim Sistemleri	21	5,1
Ulakbim TR dizin	32	7,7
Dergipark	96	23,2
ReseachGate	14	3,4
YÖK Tez	71	17,1
Toplam	330	79,7

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların (% 23,2)' si Dergipark , (% 21,7)' si Google Akademik ve (% 17,1)' i YÖK Tez açık erişim alanlarından faydalandıkları görülmektedir.

DergiPark tarafından sunulan hizmetler ücretsiz ve açık erişimlidir. Bu nedenle açık erişimin kullanımının artmasında büyük katkı sağladığı söylenebilir. Teknik altyapı ve destek TÜBİTAK ULAKBİM tarafından sağlanmaktadır. Özellikle DergiPark'a katılan dergiler ile katılım sözleşmelerinin imzalanması hukuki karşılıklı güvenin tesisine de olanak sağlamaktadır.

Tablo 11. Açık Erişim Yayınlarını Kullanmama Sebebiniz

Açık Erişim Yayınlarını Kullanma Sebebiniz Nedir	Sıklık	%
Basılı kaynaklar ihtiyacımı karşılıyor	15	3,6
Açık erişim olgusu hakkında yeterince bilgi sahibi değilim	26	6,3
Açık erişim yayınlarını kullanıyorsam bile farkında değilim	14	3,4
Yayının açık erişimli olması, kalitesi açısından güven vermemektedir	22	5,3
Teknolojiyi kullanma yeteneğim zayıftır.	7	1,7
Toplam	84	20,3

Açık erişim yayınları kullanmama nedenleri sorulduğunda (%20,3) katılımcılar açık erişim yayınlardan yararlanmadıklarını (%6,3), açık erişim yayınlar hakkında yeterli bilgi olmadığı için kullanmadıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların %3,4'ü açık erişimli bir yayını bilmeden kullanabileceklerini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak açık erişim yayınlardan yararlanmadığını belirten katılımcıların (%20,3) bu konuda detaylı bilgiye sahip olmadıkları için bu yayınları kullanmadıklarını görüyoruz. Kurum tarafından yapılacak olan bilgilendirmeler ve e-posta duyuruları ile açık erişimli yayınların kullanımının artacağı düşünülmektedir.

Tablo 12. Açık Erişim Fikrine Olumlumu-Olumsuz mu bakarsınız

	N	%
Olumlu	392	94,7
Olumsuz	22	5,3
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcılara açık erişim fikrine olumlumu-olumsuz mu bakıyorsunuz yönünde iki seçenek sunulmuş ve açık erişim fikrine olumlu bakanların tablo 13'ü açık erişim fikrine olumsuz bakanların ise tablo 14' ü cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 13. Açık Erişim Fikrine Olumlu Bakma Sebebi

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Daha Fazla Atıf	187	45,2	176	42,5	18	4,3	10	2,4	1	0,2	392	94,7
Yayma Hızı	189	45,7	171	41,3	21	5,1	9	2,2	2	0,5	392	94,7
Daha çok kişi tarafından erişim	249	60,1	107	25,8	25	6,0	10	2,4	1	0,2	392	94,7
Bilimsel araştırmalarda tekrarı engellemek	202	48,8	173	41,8	11	2,7	3	0,7	3	0,7	392	94,7
Bilgiye Adil ve Eşit Erişim Hakkı Sunmak	212	51,2	159	38,4	3	0,7	8	1,9	10	2,4	392	94,7
Ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak	230	55,6	155	37,4	7	1,7	-	-	-	-	392	94,7
Güncel Bilgiyi takip etmek	208	50,2	165	39,9	14	3,4	5	1,2	-	-	392	94,7
Kamuya yarar sağlamak	205	49,5	168	40,6	11	2,7	5	1,2	3	0,7	392	94,7
Ulusal ve kurumsal başarıyı arttırmak	212	51,2	164	39,6	10	2,4	5	1,2	1	0,2	392	94,7

Bilimsel ortamlardaki yayınlara erişim engellerini büyük ölçüde ortadan kaldıran açık erişim oranı artmaktadır. Açık erişim, bilimsel yayınların üretiminde araştırmacılara birçok avantaj sunarken, bazı araştırmacılar bunu iyi bir şey olarak görmemektedir. Buna ek olarak, öğretim elemanlarının açık erişim konusunda hem olumlu hem de olumsuz görüşlere sahip olabileceği düşünülmektedir. Katılımcılara açık erişim fikrini (açık erişimin temel avantajları) neden sevdikleri soruldu ve yanıtlardan yalnızca bir seçeneği işaretlemeleri istendi (tablo 13). Araştırma yanlısı katılımcıların açık erişim fikrine yönelik olumsuz tutumları göz önüne alındığında, açık erişim olgusuna yönelik olumsuz görüşlerin nedeni başka bir soru ile belirlenmiştir (Tablo 14).

Katılımcıların bilimsel çalışmalarının açık erişimli olmasını isteme sebepleri (Kesinlikle Katılıyorum ve Katılıyorum seçenekleri birlikte alınarak) bir diğer deyişle açık erişim fikrine olumlu bakma sebepleri arasında en fazla önemsenen konu (% 93,0)'lük oran ile ücret ve erişim engelini ortadan kaldırmak olmuştur. Açık erişim ile bilimsel çalışmaların ulusal ve kurumsal başarıyı arttırmak (% 90,8)' lik oran ile katılımcıların ikinci seçeneği arasında yer almaktadır. Daha çok kişi tarafından erişim (% 85,9)' luk oran ile en az önemsenen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 14. Açık Erişim Fikrine Olumsuz Bakma Sebebiniz

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Akademik yükseltmelerde olumsuz olması	6	1,4	5	1,2	1	0,2	4	1,0	6	1,4	22	5,3
Yasal çekinceler	13	3,1	7	1,7	2	0,5	-	-	-	-	22	5,3
Bilginin kötü amaçlı kullanılması ihtimali	2	0,5	4	1,0	2	0,5	8	1,9	6	1,4	22	5,3
Bazı yayınların hakem kontrolünden geçmemesi	9	2,2	6	1,4	-	-	4	1,0	3	0,7	22	5,3
Bazı makalelerin son baskısının olmaması	10	2,4	7	1,7	-	-	5	1,2	-	-	22	5,3

Daha fazla kişinin bilimsel araştırmaya erişimini sağlamak için ücret ve erişim hakkı engellerinin kaldırılması, atıf oranının artırılması fikri katılımcıların ilk tercihlerinden biridir. Bir yandan katılımcılar, bilimsel yayınların açık erişimde daha fazla kişi tarafından incelenebileceği fikrini desteklerken; Öte yandan yasal çekincelerle açık erişim fikrine olumsuz bakıyorlar. Sonuç olarak, Tablo 13 ve 14'te gösterildiği gibi, daha fazla sayıda katılımcının açık erişime olumlu baktığını görebiliriz. Açık erişimle ilgili büyük miktarda olumlu düşünce, açık erişim için olumlu bir gelişme olarak görülebilir.

Tablo 15. Açık erişim ile yayın kalitesi arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?

	N	%
Evet	240	58,0
Hayır	101	24,4
Fikrim Yok	73	17,6
Toplam	414	100

Hakem heyetinden geçen bilimsel baskılara (editör baskısı/son baskı) ek olarak, henüz hakem sürecinden geçmemiş yayınların da (yazar baskısı) ücretsiz erişim sistemine dâhil edildiği bilinmektedir. Hakem değerlendirmesinden geçmeyen yayınların niteliksel değeri düşük sayılabilir ve bu, öğretim elemanları tarafından yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Öğretim elemanlarının bu duruma bakış açısı, araştırmaya katkı sağlayacak sonucun bir parçasıdır. Açık erişim yayınlarının kaliteli olduğu fikri hâkim olursa, açık erişim öğretim elemanları arasında farkındalık yaratmanın daha kolay olacağı düşünülmektedir. Bu düşünceden hareketle öğretim elemanlarına “Sizce açık

erişim ile yayınların kalitesi arasında bir ilişki var mıdır?” sorusu yöneltmiştir. Açık erişim ve yayın kalitesi arasındaki ilişkiye ilişkin veriler Tablo 15'te sunulmaktadır.

Tabloya bakıldığında öğretim elemanlarının %58'i açık erişim ile yayınların kalitesi arasında bir ilişki olduğuna inanıyor. Bu nedenle yayın kalitesini artırmak için yapılan araştırmaların çoğunda açık erişim olgusu göz ardı edilmemelidir. Aynı şekilde açık erişim çalışmalarında yayın konusu da dikkate alınmalıdır.

Tablo 16. Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınlara, özellikle projelere açık erişim zorunluluğu olduğunu biliyor musunuz?

	N	%
Evet	121	29,2
Hayır	220	53,1
Fikrim Yok	73	17,6
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcıların % 53,1' i Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınlara, özellikle projelere açık erişim zorunluluğu olduğunu bilmezken yalnızca 29,2' si açık erişim zorunluluğu olduğunu bilmektedir.

Tablo 17. Açık Veri Fikrine Olumlumu-Olumsuz mu bakarsınız

	N	%
Olumlu	378	91,3
Olumsuz	36	8,7
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcılara açık veri fikrine olumlumu-olumsuz mu bakıyorsunuz yönünde iki seçenek sunulmuş ve açık veri fikrine olumlu bakanların tablo 18'i açık erişim fikrine olumsuz bakanların ise tablo 19' u cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 18. Açık Veri Fikrine Olumlu Bakma Sebebiniz Nelerdir

	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Daha Fazla Atıf	194	46,9	148	35,7	16	3,9	12	2,9	8	1,9	378	91,3
Yayma Hızı	201	48,6	141	34,1	21	5,1	9	2,2	6	1,4	378	91,3
Daha Çok Kişi tarafından erişim	264	63,8	78	18,8	20	4,8	10	2,4	6	1,4	378	91,3
Bilimsel araştırmalarda tekrar engellemek	196	47,3	146	35,3	19	4,6	10	2,4	7	1,7	378	91,3
Bilgiye Adil ve Eşit Erişim Hakkı Sunmak	209	50,5	133	32,1	17	4,1	11	2,7	8	1,9	378	91,3
Ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak	213	51,4	129	31,2	22	5,3	11	2,7	3	0,7	378	91,3
Güncel Bilgiyi takip etmek	208	50,2	133	32,1	18	4,3	16	3,9	3	0,7	378	91,3
Kamuya yarar sağlamak	200	48,3	141	34,1	14	3,4	14	3,4	9	2,2	378	91,3
Ulusal ve kurumsal başarıyı arttırmak	211	51,0	145	35,0	10	2,4	8	1,9	4	1,0	378	91,3

Açık veri, yeniden kullanılabilen, değerlendirilebilen ve herkese açık olan laboratuvar sonuçları, istatistiksel bilgiler ve anket sonuçları gibi araştırma verileri olarak tanımlanır. Açık erişim ve açık veri olgusu da dâhil olmak üzere açık bilim, "açık verilerin ücretsiz erişim sağlanarak yeniden kullanılmasıyla oluşturulan yeni bilimsel yayınlara açık erişim" olarak tanımlanmaktadır. Anket sırasında, öğretim elemanlarına açık veri ve açık bilim terimlerinin tanımlarını sağlayarak açık bilim araştırmalarını destekleyip desteklemedikleri sorulmuştur. Konu verileri Tablo 18'de yansıtılmıştır.

Katılımcıların bilimsel çalışmalarının açık veri olmasını isteme sebepleri (Kesinlikle Katılıyorum ve Katılıyorum seçenekleri birlikte alınarak) diğer bir deyişle açık veri fikrine olumlu bakma sebepleri arasında en fazla önemsenen konu (% 86,0)'lık oran ile ulusal ve kurumsal başarıyı arttırmak olmuştur. Güncel bilgiyi takip etmek (% 82,3)' luk oran ile en az önemsenen unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

Tablo 19. Açık Veri Fikrine Olumsuz Bakma Sebebiniz Nelerdir

	Kesinlikle Katılıyorum		Katılıyorum		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Akademik yükseltmelerde olumsuz olması	16	3,9	10	2,4	3	0,7	4	1,0	3	0,7	36	8,7
Yasal çekinceler	22	5,3	13	3,1	1	0,2	-	-	-	-	36	8,7
Bilginin kötü amaçlı kullanılması ihtimali	4	1,0	8	1,9	4	1,0	11	2,7	9	2,2	36	8,7
Verilerin hakem kontrolünden geçmemesi	18	4,3	10	2,4	3	0,7	3	0,7	2	0,5	36	8,7

Bir yandan katılımcılar, bilimsel yayınların açık veri olması durumunda daha fazla kişiye ulaşabilecekleri fikrine olumlu bakmaktadırlar. Bir yandan açık verileri yasal çekincelerden dolayı olumsuz düşünüyorlar. Sonuç olarak, Tablo 18 ve 19'da gösterildiği gibi, açık veri fikrine olumlu bakan birçok katılımcı olduğunu görebiliriz. Açık veri ile ilgili birçok olumlu düşünce, açık veri olgusu için olumlu gelişmeler olarak görülebilir.

Tablo 20. Açık veri ile yayın kalitesi arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?

	N	%
Evet	230	55,6
Hayır	92	22,2
Fikrim Yok	92	22,2
Toplam	414	100

Tabloda görüldüğü gibi, öğretim elemanlarının %55,6'sı açık veri ile yayınlar arasında bağlantı olduğuna inanıyor. Bu nedenle yapılan çalışmaların çoğunda açık veri olgusu göz ardı edilmemelidir. Açık veri araştırması, yayın konularını da dikkate almalıdır.

Tablo 21. Araştırma verilerine de atıf yapıldığından / yapılması gerektiğinden haberdar mısınız?

	N	%
Evet	332	80,2
Hayır	73	17,6
Fikrim Yok	9	2,2
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi öğretim elemanlarının %80,2' si araştırma verilerine atıf yapılması gerektiğinin farkında olduğu görülmektedir Dolayısıyla yürütülen çalışmaların pek çoğunda araştırma verilerine atıf yapılmaktadır.

Tablo 22. Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınların, özellikle projelerin üretilmesi aşamasında üretilen araştırma verilerine de açık erişimin zorunluluğu olacağını biliyor musunuz?

	N	%
Evet	101	24,4
Hayır	230	55,6
Fikrim Yok	83	20,0
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi öğretim elemanlarının % 55,6' sı Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalara açık erişim zorunluluğu olduğundan haberlerinin olmadığını belirtmişlerdir.

Tablo 23. Açık Erişim Dergilerinde Yayınlanmış Makale Sayınız

Açık Erişim Dergilerinde Yayınlanmış Makale Sayınız	Sıklık	%
1-5	174	42,0
6-10	82	19,8
11-15	10	2,4
16-21	19	4,6
Yayınım Yok	129	31,2

Tablodan da görüldüğü gibi katılımcıların yarısından fazlası (%68,8) açık erişimli dergilerde makale yayınladığını belirtmiştir. Bu durum, Altın Yol'a öğretim elemanlarının desteğinin bir göstergesi olarak görülebilir. Yayın sayılarına bakıldığında (%42,0) açık erişim dergilerdeki yayın sayısının 1 ile 5 arasında değiştiğini görmekteyiz. Açık erişim dergilerinde 16 veya daha fazla makalesi olan öğretim elemanlarının yüzdesi (%4,6). Sonuç olarak, Altın Yol'da açık erişimi destekleyen eğitimcilerin oranının (%68,8), telif hakkı unsuru ne olursa olsun, arşivleme sırasında Yeşil Yol'da desteğini gösterebileceği düşünülmektedir. Açık erişimin gelişmesi ve kurumlar tarafından verilen eğitime paralel olarak Altın Yol olarak adlandırılan açık erişim dergi yayınlarının sayısının artması beklenmektedir.

Tablo 24. Yayınlarınız için dergi seçiminde hangi kriterlere dikkat ediyorsunuz?

	Kesinlikle Katılıyor		Katılıyor		Fikrim Yok		Katılmıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Toplam	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Derginin Uluslararası İndekslerde İndekslenmesi Benim İçin Önemli	295	71,3	110	26,6	9	2,2	-	-	-	-	414	100
Derginin Etki Faktörü Benim İçin Önemli	230	55,6	150	37,7	20	4,8	8	1,9	-	-	414	100
Derginin Açık Erişimli Olması Benim İçin Önemli	175	42,3	147	35,5	65	15,7	27	6,5	-	-	414	100
Derginin Tirajı (Bir defada basılan sayı) Benim İçin Önemli	128	30,9	129	31,2	92	22,2	46	11,1	19	4,6	414	100
Makale Değerlendirme Süresi Benim İçin Önemli	248	59,9	120	29,0	46	11,1	-	-	-	-	414	100
Hakem Değerlendirme Süreci Benim İçin Önemli	266	64,3	102	24,6	46	11,1	-	-	-	-	414	100
Derginin Araştırma Verilerini Kamuya Açması Benim İçin Önemli	220	53,1	82	19,8	92	22,2	20	4,8	-	-	414	100
Derginin Elektronik Ortamda Yayın Yapması Benim İçin Önemli	257	62,1	128	30,9	29	7,0	-	-	-	-	414	100

Öğretim üyeleri makaleleri yayınlarken belirli dergi seçim kriterlerine göre seçim yapmalıdır. Çalışmanın konusu ile ilgili olarak bu kriterlerden açık erişim faktörünün fakülte tarafından ne ölçüde dikkate alındığı araştırmaya katkı sağlaması beklenen sorulardan biri olmuştur. Eğitimci dergisinin seçiminde en önemli kriterlerin hangileri olduğunu belirlemek için katılımcılardan “basılı dergilerde ve/veya elektronik dergilerde yayın söz konusu olduğunda dergi seçim kriterlerinin önemini belirtmeleri” istenmiştir. Bu konuyla ilgili toplu veriler Tablo 19’da gösterilmektedir.

Tabloda görüldüğü gibi belirtilen dergi seçim kriterleri arasında katılımcıların önemli bir kısmı (% 97,8)’i Derginin Uluslararası İndekslerde İndekslenmesi önemli olduğunu düşünmektedir. Katılımcıların (% 95,2)’ si ise Derginin Etki Faktörünü önemsemektedir. Derginin Açık Erişimli Olması ise katılımcıların (% 77,8)’ i için önemli olduğu görülmektedir. Derginin tirajının ise öğretim elemanlarının (%62,1)’i tarafından önemli olduğu görülmektedir. Makale Değerlendirme Süresi Öğretim elemanlarının (% 88,9)’ u tarafından önemsenmektedir. Hakem Değerlendirme Süreci bakımından öğretim elemanlarının (% 88,9)’ u tarafından önemsenmektedir. Derginin Araştırma Verilerini Kamuya Açması katılımcıların (%72,9)’ u tarafından önemsenmektedir. Derginin Elektronik Ortamda Yayın Yapması katılımcıların (%93,0)’ü tarafından önemsenmektedir.

Doğru değerlendirildiğinde, derginin uluslararası dizinlerde yer alması, derginin açık erişiminden daha önemlidir. Açık erişim faktörü ilk sırada yer almasa da, makale yayınlandığında katılımcıların yarısından fazlası derginin açık erişim özelliğini takdir etmiştir. Dolayısıyla eğitimcilerin yarısından fazlası açık erişim türlerinden biri olan altın yolla ilgilendiklerini ve konuya duyarlı olduklarını önemsemektedir.

Tablo 25. Makale İşlem Ücreti Kurum Ödemeli midir?

	N	%
Kurum Ödemelidir	295	71,3
Kurum Ödememelidir	119	28,7
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcılara makale işlem ücretini kurum ödemeli mi sorusunu yönelttiğimizde iki seçenek sunulmuş kurum ödemeli diyenlerden tablo 26'i cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 26. Makale İşlem Ücretini Hangi Şartlarda Kurum Ödemelidir

	Sıklık	%
Dergi, belli bir impact factor üzerindeyse	156	37,8
En az 10 yıllık açık erişim bir dergi ise	29	7,0
%50 oranında olmalı	18	4,3
Çıkar ilişkisini engelleyecek standartlar getirilmeli	92	22,2
Toplam	295	71,3

Tabloda da görüldüğü gibi makale işlem ücretini derginin impact faktörü üzerindeyse (% 37,8), seçeneğini seçenlerin çoğunlukta olduğu görülmektedir. Katılımcıların Çıkar ilişkisini engelleyecek standartlar getirilmeli (% 22,2), seçeneğini ikinci sırada tercih ettikleri görülmektedir. Katılımcıların En az 10 yıllık açık erişim bir dergi ise (% 7,0), ve %50 oranında olmalı (% 4,3), seçeneklerini seçtikleri ve (% 71,3) ü nün makale işlem ücretini kurum ödemeli tercihinde bulundukları görülmektedir.

Tablo 27. Creative Commons (cc) lisanslarından haberdar mısınız?

	N	%
Haberdarım	101	24,4
Haberdarım ve kullanıyorum	47	11,4
Haberdar değilim	266	64,2
Toplam	414	100

Tabloya bakıldığında katılımcıların %64,2'si CC lisansı hakkında bilgisi olmadığını belirtmiştir. Bu lisansları bilen katılımcıların %35,8'inden yalnızca %11,4'ü CC lisanslarını kullandığını belirtmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, CC lisansı kullanan katılımcıların %11,4'ünün bilimsel yayınlarını KAA'lara eklemekte sorun yaşamayacakları tahmin edilmektedir.

Tablo 28. Açık erişim yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)*" modelini biliyor musunuz?

	N	%
Evet	46	11,1
Hayır	276	66,7
Fikrim Yok	92	22,2
Toplam	414	100

Açık erişim türleri kapsamında altın yol yani açık erişim dergilerde yayın yapılması çalışmanın konusu açısından büyük önem arz eden bir husustur. Çünkü öğretim üyelerinin açık erişim dergilerinde yayın yapma eğilimleri, onların açık erişim algılarıyla yakından bağlantılıdır.

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yarıdan fazlası % 66,7' si altın yol hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Altın Yol olarak bilinen açık erişim dergilerdeki yayın sayısının, açık erişimin gelişmesi ve kurum tarafından verilen eğitimlerle artabileceği düşünülmektedir.

Tablo 29. Açık erişim yayıncılık modellerinden "Yeşil Yol (Green Road)*"modelini biliyor musunuz?

	N	%
Evet	55	13,3
Hayır	276	66,7
Fikrim Yok	83	20,0
Toplam	414	100

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yarıdan fazlası % 66,7' si altın yol hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Açık erişimin yaygınlaşması ve kurum tarafından verilen eğitimlerle paralel olarak yeşil yol olarak bilinen özel arşivlerdeki yayın sayısının artabileceği düşünülmektedir.

Tablo 30. Dergilerde makale işlem ücreti (article processing cost) ödenerek de Açık Erişim yayın yapılabilmekte olup bu şekilde yaptığınız bir yayınınız var mıdır?

	N	%
Evet	120	29,0
Hayır	276	66,7
Fikrim Yok	18	4,3
Toplam	414	100

Tabloda görüldüğü gibi katılımcıların yarıdan fazlası % 66,7' si ücret ödeyerek yayın yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 31. SHERPA ROMEO' dan haberdar mısınız?

	N	%
Haberdarım	36	8,7
Haberdarım ve kullanıyorum	19	4,6
Haberdar değilim	359	86,7
Toplam	414	100

Tabloya bakıldığında, Sherpa Romeo sitesini haberdar olan %13,3'ten (55 kişi) yalnızca %4,6'sı (19 kişi) burayı kullandığını belirtiyor. Bu durumda öğretim elemanlarının açık erişim konusunda detaylı bilgi sahibi olmadığını söyleyebiliriz ve "öğretim elemanları açık erişim konusunda bilgi sahibidir" denilememektedir.

Tablo 32. Telif Hakkı Konusundaki Düşünceleriniz Nelerdir

	N	%
Telif hakkımı yayıncıya isteyerek devir ettim	156	37,7
Telif hakkımı yayıncıya istemeyerek devir ettim	147	35,5
Devir sözleşmemde değişiklik yaparak devrettim	46	11,1
Henüz devretmedim	65	15,7
Toplam	414	100

Öğretim elemanlarının %15,7'si akademik çalışmalarını yayınlarken yayıncı ile telif sözleşmesi olmadığını, %11,1'i telif hakkını devretmek için devir sözleşmesinde değişiklik yaptığını belirtmiştir. Bu durumda öğretim elemanları (%26,8) yayınlarını kullanmakta ve telif hakkı sorunu yaşamadan KAA'ya dâhil etmekte özgürdürler. Öğretim elemanlarının çoğu (%73,2) bilimsel araştırmalarının telif hakkını gönüllü veya gönülsüz olarak yayıncılara devretmiştir.

Tablo 33. KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Ekleme İster misiniz?

	N	%
Ekleme isterim	386	93,2
Ekleme İstemem	28	6,8
Toplam	414	100

Tabloda da görüldüğü gibi katılımcılara KAA' lara yayın ve araştırma verilerinizi ekler misiniz sorusunu yönelttiğimizde iki seçenek sunulmuş eklemek isterim diyenlerden tablo 34' ü kurum eklemek istemem diyenler ise tablo 35' i cevaplamaları istenmiştir.

Tablo 34. KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Neden Eklersiniz

	Sıklık	%
Araştırma sonuçlarını meslektaşlarıyla paylaşmak için	95	22,9
Kurumsak arşiv yönergesinde zorunlu olduğu için	72	17,4
Kurumun akademik başarısına katkıda bulunmak için	44	10,6
Kişisel akademik itibarı arttırmak için	175	42,3
Toplam	386	93,2

Tabloya bakıldığında katılımcıların (% 42,3)' ü araştırma sonuçlarını Kişisel akademik itibarı arttırmak için ve sadece (% 17,4)'ü B.Ü. KAA yönergesinde zorunlu olduğu için yayın eklemeyi istemektedirler. Katılımcıların bir diğer çoğunluğu ise Araştırma sonuçlarını meslektaşlarıyla paylaşmak için (% 22,9) ve B.Ü. KAA Kurumun akademik başarısına katkıda bulunmak için (%10,6), seçeneğini seçmiştir.

Tablo 35. KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Neden Eklemek istemezsiniz

	Sıklık	%
Telif Hakkı İhlali	19	4,6
KAA Yüklenecek yayının yok	9	2,2
Toplam	28	6,8

Ertürk'ün yazılarında da birçok Türk yazar/öğretim görevlisinin bilimsel çalışmalarının telif hakkını yayıncılara devrettiklerini görüyoruz. Benzer şekilde, birçok yayıncı, yazarlarla telif hakkı sözleşmeleri imzalarken tam telif hakkı ister. Bu durum yazarların yayınladıkları bilimsel araştırmaların fikri mülkiyet haklarını koruma konusundaki yetersizliklerini göstermektedir. Bu nedenle yazarlar, bilimsel yayınlarının orijinal versiyonlarını KAA'da yayınlamak istiyorlarsa, yayıncılarından kişisel arşivleme için izin almalıdırlar. Yayıncı, yayınlanan bilimsel yayının orijinal versiyonunun KAA'ya yüklenmesine izin vermezse, yazar, telif hakkını ihlal etmeksizin orijinalinden farklı versiyonlar (ön baskılar veya son baskılar) oluşturabilir. Kişisel arşivlemedeki telif hakkı engellerini büyük ölçüde ortadan kaldırmak için yazarlara/eğitmenlere telif hakkı konusunda bilgi verilmeli ve alternatif uygulamaların (örn. ek yazar sözleşmeleri) varlığına dikkat çekilmelidir. Yazarlar aynı zamanda Creative Commons'tan (CC) alınan açık lisansa yönlendirilmelidir.

Tabloda da görüldüğü gibi açık verilerini eklemek istememe nedeni olarak telif hakkı ihlali (% 4,6) lık oranla yüksek çıkmıştır.

Tablo 36. Bazı yayınevleri yayınladıkları bilimsel çalışmaları (özellikle makale) yazarların kendi kurumsal açık arşivlerine ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu uygulamayı doğru buluyor musunuz?

	N	%
Evet	73	17,6
Hayır	313	75,6
Fikrim Yok	28	6,8
Toplam	414	100

Tabloya bakıldığında katılımcıların (% 75,6)' ısı yayın evlerinin bilimsel çalışmalarına izin vermemesini olumsuz olarak gördüklerini belirtmiştir.

Tablo 37. Kurumsal Arşiv Politikalarında yayınların kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz

	N	%
Zorunlu olmalıdır	101	24,4
İsteğe bağlı olmalıdır	175	42,3
Kamu destekli çalışmalarla üretilen yayınlarda zorunlu, diğerlerinde isteğe bağlı olmalıdır	101	24,4
Fikrim yok	37	8,9
Toplam	414	100

YÖK'ten gelen resmi yazıda (bkz. Ek 6: YÖK Kurumsal Arşiv Çalışmaları Resmi Yazısı), KAA yayınlarının KAA kılavuzlarına eklenmesi gerektiği belirtilmektedir. Yani YÖK'ün son

yönetmeliğine göre her üniversitenin kendi kurumsal açık erişim politikasını ve arşivini oluşturması ve her üniversitenin ilgili arşive yayın eklemesi gerekmektedir.

Bu amaçla öğretim elemanlarına, "Kurumun arşiv yönergelerinin, yayınların kurum arşivine yüklenmesini zorunlu kılmasını nasıl değerlendirirsiniz?" diye soruldu. Bu konudaki veriler Tablo 37'de özetlenmiştir.

Tabloya bakıldığında katılımcıların (% 42,3)'ü KAA politikalarında yayın yükleme isteğe bağlı olmasını desteklemekte, (% 24,4)'ü ise yayın yüklemenin zorunlu olması gerektiğini savunmaktadır.

Tablo 38. Kurumsal Arşiv Politikalarında araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz

	N	%
Zorunlu olmalıdır	17	4,1
İsteğe bağlı olmalıdır	233	56,3
Kamu destekli çalışmalarla üretilen yayınlarda zorunlu, diğerlerinde isteğe bağlı olmalıdır	130	31,4
Fikrim yok	34	8,2
Toplam	414	100

Tabloya bakıldığında katılımcıların (% 56,3)'ü KAA politikalarında yayın yükleme isteğe bağlı olmasını desteklemekte, (% 31,4)'ü ise Kamu destekli çalışmalarla üretilen yayınlarda zorunlu, diğerlerinde isteğe bağlı olmalıdır gerektiğini savunmaktadır.

Sonuç olarak; KAP' a yayınların ve araştırma verilerinin yüklenmesinde katılımcıların ortak kararı isteğe bağlı olmalıdır seçeneği şeklindedir.

Tablo 39. Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek ister misiniz?

	N	%
Evet	360	87,0
Hayır	27	6,5
Fikrim Yok	27	6,5
Toplam	414	100

Tabloya bakıldığında katılımcıların (% 87,0)' si Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek istediklerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla öğretim elemanlarının bilgilendirilmeye ihtiyaç duyduğu olumlu bir gelişme olarak görülmektedir.

Tablo 40. Araştırma Soruları ve Cevapları

Araştırma soruları		Cevapları
S1	B.Ü. öğretim elemanlarının açık erişim, açık veri, açık bilim konularında farkındalık düzeyi yüksektir.	C1 B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri ve açık bilim konusu hakkında farkındalık düzeyleri yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası (% 58,5) Kurum aracılığıyla farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların (% 17,9)'u kendi araştırmaları sonucu açık erişim farkındalığını kazandığını belirtmiştir. Katılımcıların (% 9,7)'si meslektaş tavsiyesiyle farkındalık kazanırken konferans/seminer aracılığıyla açık erişim farkındalığı kazanan katılımcı oranı (% 8,7)' dir. Katılımcıların yarıdan fazlasının kurum aracılığıyla farkındalık kazanmasında Batman Üniversitesinin etkili olduğu söylenebilir. B.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivi kullanım düzeyi yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretim elemanları kişisel akademik itibarını artırmak ya da araştırma sonuçlarını meslektaşlarıyla paylaşmak için KAA' ya çalışmalarını paylaşmaktadırlar.
S2	B.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivi kullanım düzeyi yüksektir.	C2 B.Ü. öğretim elemanları araştırmalarını yaparken ilk olarak en çok Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynakları tercih etmektedirler.
S3	B.Ü. öğretim elemanları araştırmalarını yaparken ilk olarak en çok Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynakları tercih etmektedirler.	C3 B.Ü. öğretim elemanları araştırmalarını yaparken ilk olarak en çok Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynakları tercih etmektedirler.
S4	B.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivlere yayınlarını, araştırma verilerini yüklemeye isteklidirler.	C4 B.Ü. öğretim elemanları araştırmalarını yaparken ilk olarak en çok Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynakları tercih etmektedirler.

S5	B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri, açık bilim fikrine olumlu bakmaktadırlar.	C5	B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri fikrine olumlu mu bakarlar? Katılımcıların açık erişim ve açık bilim fikrine olumlu baktıkları ve bunun nedeninin daha çok kişi tarafından erişim ve ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak olduğu tespit edilmiştir.
S6	B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri ile yayın kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğunu düşünmektedirler.	C6	B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri ile yayın kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğunu savunmuş olup, hakem heyetinden geçen bilimsel baskılara (editör baskısı/son baskı) ek olarak, henüz hakem sürecinden geçmemiş yayınların da (yazar baskısı) ücretsiz erişim sistemine dâhil edildiği bilinmektedir. Hakem değerlendirmesinden geçmeyen yayınların niteliksel değeri düşük sayılabilir ve bu, öğretim elemanları tarafından yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Öğretim elemanlarının bu duruma bakış açısı, araştırmaya katkı sağlayacak sonucun bir parçasıdır. Açık erişim yayınların kaliteli olduğu fikri hâkim olursa, açık erişim öğretim elemanları arasında farkındalık yaratmanın daha kolay olacağı düşünülmektedir.
S7	B.Ü. öğretim elemanları Creative Commons (cc) lisansları hakkında bilgi sahibidirler.	C7	B.Ü. öğretim elemanları Creative Commons (cc) lisansları hakkında bilgi sahibi mi? Katılımcıların (35,8)' i cc lisansların hakkında bilgi sahibiyken (64,2)' si bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun sonucunda katılımcıların KAA' lara bilimsel yayınlarını eklerken çoğunun sorun yaşayacağı düşünülmektedir.
S8	B.Ü. öğretim elemanları yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)" ve "Yeşil Yol (Green Road)" hakkında bilgi sahibidirler.	C8	B.Ü. öğretim elemanları yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)" ve "Yeşil Yol (Green Road)" hakkında bilgi sahibi mi? Katılımcıların (11,1)' i altın yol, (13,3)' ü yeşil yol hakkında bilgi sahibiyken (66,7)' si bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Altın yol olarak adlandırılan açık erişim dergileri ile Yeşil yol olarak adlandırılan kişisel arşivleme erişim modellerini birçok katılımcı tarafından farkında olmadan kullanıldığı düşünülmektedir.

S9	B.Ü. öğretim elemanları SHERPA ROMEO hakkında bilgiye sahiptirler.	C9	B.Ü. öğretim elemanları SHERPA ROMEO hakkında bilgiye sahipler mi? Sherpa Romeo sitesini haberdar olan %13,3'ten (55 kişi) yalnızca %4,6'sı (19 kişi) burayı kullandığını belirtiyor. Bu durumda öğretim elemanlarının açık erişim konusunda detaylı bilgi sahibi olmadığını tespit edilmiştir.
S10	B.Ü. öğretim elemanları yayınları ile ilgili telif haklarını isteyerek yayıncıya devretmektedirler.	C10	B.Ü. öğretim elemanları yayınları ile ilgili telif haklarını isteyerek yayıncıya devretmekte mi? Katılımcıların (%15,7)' si akademik çalışmalarını yayınlarken yayıncı ile telif sözleşmesi olmadığını, (%11,1)' i telif hakkını devretmek için devir sözleşmesinde değişiklik yaptığını belirtmiştir. Bu durumda öğretim elemanları (%26,8) yayınlarını kullanmakta ve telif hakkı sorunu yaşamadan KAA' ya dâhil etmekte özgürdürler. Öğretim elemanlarının çoğu (%73,2) bilimsel araştırmalarının telif hakkını gönüllü veya gönülsüz olarak yayıncılara devretmiş olduklarını beyan etmiştir.
S11	H.11: B.Ü. öğretim elemanları Kurumsal Arşiv Politikalarında yayınlarının, araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını olumlu karşılamaktadırlar.	C11	B.Ü. öğretim elemanları Kurumsal Arşiv Politikalarında yayınlarının, araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını olumlu karşılıyor mu? Katılımcıların (93,2)' si olumlu karşılarken (6,8)' i olumsuz karşılamaktadır. Olumlu karşılayanların (42,3)' ü Kişisel akademik itibarı arttırmak için olumlu karşıladığı tespit edilirken, olumsuz karşılayanlar Telif hakkı ihlalden doğacak sıkıntılardan dolayı olumsuz baktıklarını beyan etmiştir.
S12	B.Ü. öğretim elemanları Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek istemektedirler.	C12	B.Ü. öğretim elemanları Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek isterler mi? Katılımcıların (87)' si açık erişim ve açık bilim konusunda yaşanan gelişmelerden bilgilendirilmek istemektedirler. Dolayısıyla öğretim elemanlarının bilgilendirilmeye ihtiyaç duyması olumlu bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri ve açık bilim konusu hakkında farkındalık düzeyleri yüksek olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların yarıdan fazlası (% 58,5) Kurum aracılığıyla farkındalık kazandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların (% 17,9)'u kendi araştırmaları sonucu açık erişim farkındalığını kazandığını belirtmiştir. Katılımcıların (% 9,7)'si meslektaş tavsiyesiyle farkındalık kazanırken konferans/seminer aracılığıyla açık erişim farkındalığı kazanan katılımcı oranı (% 8,7)' dir. Katılımcıların yarıdan fazlasının kurum aracılığıyla farkındalık kazanmasında Batman Üniversitesinin etkili olduğu söylenebilir. Aka (2017) *“Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında öğretim elemanlarının genel olarak açık erişim konusunda yeterli düzeyde bilgi sahibi/farkındalıklarının olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak açık erişim ve KAA konusunda detaylı bilgiye ise sahip olmadıklarını saptamıştır bu da çalışmamızla örtüşmektedir. Odabaşoğlu (2016) *“Bilim İnsanlarının Açık Erişimli Dergiler Konusundaki Bilinç ve Tutumları: Başkent Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında akademisyenlerin büyük ölçüde açık erişim yayıncılığı hakkında bilgi sahibi olduğunu tespit etmiştir bu da çalışmamızla örtüşmektedir.

B.Ü. öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivi kullanım düzeyi yüksek olduğu tespit edilmiştir. Öğretim elemanları kişisel akademik itibarını artırmak ya da araştırma sonuçlarını meslektaşlarıyla paylaşmak için KAA' ya çalışmalarını paylaşmaktadırlar. Odabaşoğlu (2016) *“Bilim İnsanlarının Açık Erişimli Dergiler Konusundaki Bilinç ve Tutumları: Başkent Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında akademisyenlerin açık erişim arşivleri kullanım düzeyi yüksek olduğunu tespit etmiştir buda çalışmamızla örtüşmektedir.

B.Ü. öğretim elemanları araştırmalarını yaparken ilk olarak en çok Kurumsal Açık Arşivler ve e-Kaynaklardan hangisini tercih etmektedir? Katılımcıların (66,7)' si Elektronik kaynakları, (9,4)' ü Basılı kaynakları ve (23,9)' u her ikisini de tercih ettiğini belirtmiş olup en çok kullanılan elektronik kaynaklar olmasının teknolojinin gelişmesi, aranılan bilgiye daha çabuk ulaşılması gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir. Aka (2017) *“Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında öğretim elemanları arasında kaynak temini konusunda bilinçli kullanımın olmadığını, hazır ve kolaycı bir tutumla kaynak sağlamaya çalışıldığını tespit etmiştir ve bu da çalışmamızla örtüşmemektedir.

B.Ü. öğretim elemanlarını kurumsal açık arşivlere yayınlarını, araştırma verilerini yüklemeye istekli mi? Katılımcıların (24,4)' ü yayınların arşive yüklenmesinin zorunlu olduğunu düşünürken (42,3)' ü isteğe bağlı olmalı gerektiğini belirtmiştir. Diğer yandan araştırma verileri için ise katılımcıların (4,1)' i zorunlu olmalı olduğunu düşünürken (56,3)'ü isteğe bağlı olmalı gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların (S4) sorusu ile ilgili olarak düşüncelerinin ağırlıkla isteğe bağlı olmalı ve zorunlu olmaktan çıkarılmalı seçeneğini tercih ettikleri saptanmıştır. Aka (2017) *“Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında öğretim elemanlarının kurumsal açık arşivlere yayınlarını, araştırma verilerini yüklemesinde katılımcıların yarıdan fazlasının araştırma verilerinin yüklenmesinin zorunlu olması gerektiğini tespit etmiştir buda çalışmamızla örtüşmemektedir.

B.Ü. öğretim elemanları açık erişim ve açık veri fikrine olumlu mu bakarlar? Katılımcıların açık erişim ve açık bilim fikrine olumlu baktıkları ve bunun nedeninin daha çok kişi tarafından ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak olduğu tespit edilmiştir. Ünal ve Kurbanoğlu (2018) *“Araştırma Verilerinin Yönetimi: Türk Araştırmacılar Verilerini Açmaya Hazır mı?”* adlı çalışmalarında araştırma verilerinin erişime açılması fikri yeni olmamakla birlikte, gerek ilgili

politika ve direktiflerin eksikliği gerekse güven, itibar kaybı ve etik gibi kaygılar nedeniyle araştırmacılar tarafından benimsenmesi zaman almakta ve yavaş olmakta olduğunu tespit etmiştir.

B.Ü. öğretim elemanları açık erişim, açık veri ile yayın kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğunu düşünüyorlar mı? Katılımcılar açık erişim ve açık veri ile yayın kalitesi arasında olumlu bir ilişki olduğunu savunmuş olup, hakem heyetinden geçen bilimsel baskılara (editör baskısı/son baskı) ek olarak, henüz hakem sürecinden geçmemiş yayınların da (yazar baskısı) ücretsiz erişim sistemine dâhil edildiği bilinmektedir. Hakem değerlendirmesinden geçmeyen yayınların niteliksel değeri düşük sayılabilir ve bu öğretim elemanları tarafından yaygın olarak kabul edilen bir görüştür. Öğretim elemanlarının bu duruma bakış açısı, araştırmaya katkı sağlayacak sonucun bir parçasıdır. Açık erişim yayınların kaliteli olduğu fikri hâkim olursa, açık erişim öğretim elemanları arasında farkındalık yaratmada daha kolay olacağı düşünülmektedir. Odabaşoğlu (2016) *“Bilim İnsanlarının Açık Erişimli Dergiler Konusundaki Bilinç ve Tutumları: Başkent Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında, akademisyenlerin açık erişimi tercih etmemelerinin başlıca nedeni olarak ise yayınlarını daha sonra başka bir dergide yayınlama düşüncesi ve açık erişim konusunda endişelerinin olması olarak tespit etmiştir.

B.Ü. öğretim elemanları Creative Commons (cc) lisansları hakkında bilgi sahibi mi? Katılımcıların (35,8)' i cc lisansların hakkında bilgi sahibiyken (64,2)' si bilgi sahibi olmadıklarını belirtmişlerdir. Bunun sonucunda katılımcıların KAA' lara bilimsel yayınlarını eklerken çoğunun sorun yaşayacağı düşünülmektedir. Tonta (2014) *“Akademik Performans, Öğretim Üyeliğine Yükseltme ve Yayın Destekleme Ölçütleriyle İlgili Bir Değerlendirme”* adlı çalışmasında, Dijital materyallere iliştirilen bir lisans, kullanıcılara bilimsel materyallerin hangi koşullar altında kullanılabileceğini açıklar. Arşivler aracılığıyla sağlanan tüm materyaller yeniden kullanımı kolaylaştırmak için lisanslandırılmalıdır. ‘Creative Commons’ lisansları dünya çapında en yaygın kullanılanlardır ve kullanıcıların insanlara ve makinelere karşı haklarını ve yükümlülüklerini açık bir şekilde tanımlamakta tespitinde bulunmuştur.

B.Ü. öğretim elemanları yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)" ve "Yeşil Yol (Green Road)" hakkında bilgi sahibi mi? Katılımcıların (11,1)' i altın yol, (13,3)' ü yeşil yol hakkında bilgi sahibiyken (66,7)' si bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir. Altın yol olarak adlandırılan açık erişim dergileri ile Yeşil yol olarak adlandırılan kişisel arşivleme erişim modellerini birçok katılımcı tarafından farkında olmadan kullanıldığı düşünülmektedir. Aka (2017) *“Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında, Altın yol ve Yeşil yol, olarak adlandırılan açık erişimli dergilerdeki yayın sayılarının açık erişimin gelişimine ve kurum tarafından verilecek eğitime paralel olarak daha da artabileceğini tespit etmiştir bu da çalışmamızla paralellik göstermektedir.

B.Ü. öğretim elemanları SHERPA ROMEO hakkında bilgiye sahipler mi? Sherpa Romeo sitesini haberdar olan %13,3'ten (55 kişi) yalnızca %4,6'sı (19 kişi) burayı kullandığını belirtiyor. Bu durumda öğretim elemanlarının açık erişim konusunda detaylı bilgi sahibi olmadığını tespit edilmiştir. Aka (2017) *“Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği”* adlı çalışmasında, Sherpa Romeo sitesinden çoğu öğretim elemanının haberdar olmadığını tespit etmiştir ve çalışmamızla örtüşmektedir.

B.Ü. öğretim elemanları yayınları ile ilgili telif haklarını isteyerek yayıncıya devretmekte mi? Katılımcıların (%15,7)' si akademik çalışmalarını yayınlarken yayıncı ile telif sözleşmesi olmadığını, (%11,1)' i telif hakkını devretmek için devir sözleşmesinde değişiklik yaptığını belirtmiştir. Bu durumda öğretim elemanları (%26,8) yayınlarını kullanmakta ve telif hakkı sorunu yaşamadan KAA'

ya dâhil etmekte özgürdürler. Öğretim elemanlarının çoğu (%73,2) bilimsel araştırmalarının telif hakkını gönüllü veya gönülsüz olarak yayıncılara devretmiş olduklarını beyan etmiştir. Aka (2017) “Açık Erişim ve Akademisyenlerin Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği” adlı çalışmada, öğretim elemanlarının büyük bir çoğunluğunun telif haklarını ellerinde bulundurmadıkları ve bu durumda KAA’lara yayın ekleme konusunda sıkıntılı bir durumda olduklarını tespit etmiştir bu da çalışmamızla uyusmaktadır.

B.Ü. öğretim elemanları Kurumsal Arşiv Politikalarında yayınlarının, araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını olumlu karşılıyor mu? Katılımcıların (93,2)’ si olumlu karşılarken (6,8)’ i olumsuz karşılamaktadır. Olumlu karşılayanların (42,3)’ ü Kişisel akademik itibarı arttırmak için olumlu karşıladığı tespit edilirken, olumsuz karşılayanlar Telif hakkı ihlalden doğacak sıkıntılardan dolayı olumsuz baktıklarını beyan etmiştir. Odabaşoğlu (2016) “Bilim İnsanlarının Açık Erişimli Dergiler Konusundaki Bilinç ve Tutumları: Başkent Üniversitesi Örneği” adlı çalışmada Katılımcıların büyük bir kısmı kurumsal açık arşivleri araştırmaları esnasında kullandıklarını belirtmelerine rağmen kendi yayınlarının kurumsal arşivlerde yer almasına izin vermediklerini tespit etmiştir buda çalışmamızla örtüşmemektedir.

B.Ü. öğretim elemanları Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek isterler mi? Katılımcıların (87)’ si açık erişim ve açık bilim konusunda yaşanan gelişmelerden bilgilendirilmek istemektedirler. Dolayısıyla öğretim elemanlarının bilgilendirilmeye ihtiyaç duyması olumlu bir gelişme olarak karşımıza çıkmaktadır. Odabaşoğlu (2016) “Bilim İnsanlarının Açık Erişimli Dergiler Konusundaki Bilinç ve Tutumları: Başkent Üniversitesi Örneği” adlı çalışmada Başkent Üniversitesinde görevli bazı akademik personelin açık erişim sürecine yabancı olması ve gelişmeler konusunda yeterince haberdar edilemediklerini tespit etmiştir bu da çalışmamızla örtüşmektedir.

5.1 Sonuç

Geçmişte bilgi teknolojisinin olmadığı zamanlarda, akademik çalışmalarda basılı materyallere aşinalık zorunluydu. Şu anda, bazı bölgelerde durum neredeyse tamamen tersine döndü. Veri tabanları ve elektronik yayınlar, bazı akademik alanlarda birincil ve vazgeçilmez kaynaklardır. Bununla birlikte, akademik bir ortamda araştırmayı İnternet ile paylaşmak öğretim elemanları için bir seçenektir. Bu olasılık, araştırmacılar arasında bir işbirliği olarak zamanla gelişti ve yeni baskı modelin doğmasına yol açmıştır.

Akademik yayınların dijital versiyonlarını herhangi bir karşılık beklemeden akademik camianın hizmetine sunan bu modeline açık erişim denir. Bu model, yayınların geniş bir kitleye ücretsiz olarak dağıtılmasına dayanmaktadır. Açık erişimin yaygınlaşmasından önce, basılı dergi ve makalelerin mevcudiyeti ile ilgili sorunlar vardı. Koleksiyonlarında özellikle abonelik konusunda pahalı dergiler sunan kütüphaneler, ciddi bütçe sorunları yaşamış ve dergi abonelikleri azalmıştır. Bu durum, kullanıcılarına güncel bilgilerin sağlanmasında önemli bir rol oynayan kütüphaneleri gerekli bilgileri iletmek konusunda büyük zorluklara sokmuş, aynı zamanda bilimsel iletişimin önünde de ciddi bir engel oluşturmuştur.

Basılı dergi yayıncılığının sorunları ve olumsuz gelişimi, yeni arayışları ve uygulamaları kaçınılmaz hale getirmiş ve yeni elektronik yayıncılık modellerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Açık erişim dergi "Golden Road" ve kişisel arşiv açık erişim "Green Road" yayıncılık modellerinin ortaya çıkış nedeni, alanda yaşanan sorunlara (dergi krizi) dayandırılabilir. Bu

bakımdan açık erişim yayıncılığı ticari yayıncılığa karşı bir hak arama girişimi olarak değerlendirmek yanlış olmayacaktır.

Özgür erişim kavramının temel nedeni bilimsel bilgiye erişimin önündeki engellerdir. Bilimsel bilgi alışverişinin en yaygın yöntemi olan dergilerin ticari şirketler tarafından tekelleştirilmiş olması ve bu dergileri çok yüksek bir fiyata satması etkinliğin katılımcılarını (bilim adamları, kütüphaneciler, araştırma enstitüleri, dernekler vb.) harekete geçirmiştir. Çünkü bilimsel araştırmaların çoğu kamu fonları ile üretilip doğrulandığında, bilimsel iletişimi önlemek için kamu fonlarını kullanan bu yüksek ücretli çalışmaların sonuçları beklenen düzeyde olacaktır. İletişim teknolojilerinin gelişmesi bu engeli aşmak için bir fırsat olarak görülmüş ve serbestçe ulaşılabilen dergi ve arşivler kurulmuştur. Kamu fonları ile çalışmaya ücretsiz ve ücretsiz erişim sunan ücretsiz erişim, alternatif bir yayıncılık modeli olarak önemini son zamanlarda artırmıştır.

Serbestçe ulaşılabilen hareketin yayılmasından en çok yararlanacak kuruluşlar kamu bilim ve araştırma kurumlarıdır. Bu bağlamda, bilimsel çalışmalara finansal katkı sağlayan üniversiteler, kütüphaneler, araştırma kurumları, bilimsel dernekler ve diğer kuruluşlar serbestçe erişilebilir hareketi desteklemelidir. Serbestçe erişilebilen dergilerin yayınlanması ve serbestçe erişilebilir iş arşivlerinin oluşturulması bu anlamda çalışmalar için gereklidir. Tüm bunlar yapılsa da, bilimsel çalışmalar için gerekli olan 'kalite' sorusu göz ardı edilemez. Çünkü özgürce erişilebilir yayıncılık modelleri için nitelikli eserleri serbestçe erişilebilir hale getirerek ticari baskılar için alternatifler oluşturmak mümkündür. Serbest Erişim Hareketi'nin geliştirilmesinde, serbestçe erişilebilir işletme arşivlerinde ve destekte sağladığı çalışmalarla ilgili olarak çok önemlidir. Şirket düzeyinde oluşturulan arşivler, ortak ulusal ve uluslararası çalışmaların temelini oluşturur. Bu nedenle, kurumsal arşivler işbirliği standartlarına göre evrensel düzeyde kurulmalıdır. Bir yandan kurumsal verimlilik başkaları tarafından algılanır ve yapılan çalışmalar tam olarak yürütülürken, etkili iletişim yeni çalışmaları güçlendirecektir. Özellikle, üniversitelerin açık erişim hareketini desteklemek gibi büyük bir sorumlulukları vardır.

Sonuç olarak, Batman Üniversitesi Öğretim elemanları arasında Açık Bilim ve Açık Erişim konularında farkındalık düzeyleri düşük olduğu tespit edilmiştir. Diğer bir deyişle Batman Üniversitesi Öğretim elemanları Açık Bilim ve Açık Erişim bilgisine sahip olduklarını düşünmelerine rağmen ileri/yüksek bilgiye sahip olmadıkları tespit edilmiştir. Öğretim elemanlarının genel olarak Açık Bilim ve Açık Erişim, konusunda yeterli bilgi ve farkındalığa sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır.

5.2 Öneriler

Çalışmamızda elde edilen bulgulara göre bir takım öneriler sunularak bundan sonraki çalışmalara katkı sağlanacağı düşünülmektedir.

- Çalışmada ele alınan nicel ve nitel göstergelerin etki değeri dikkate alındığında üretilen yayınların kalitesinin ve bilimsel yayın sayısının artırılması gerekmektedir.

- Açık erişimin standardizasyonunu sağlamak için altyapı oluşturulurken akademi için üretilen araştırmacı numaraları (ORCIDID, ResearchherID vb.) uygulanmalıdır.
- Öğretim elemanlarının açık erişim ve KAA konusundaki farkındalıklarının artırılması için açık erişim yayınlar akademik yükselmelerde etkili olmalıdır.
- Bilimsel değeri korumak ve güvenilirliğini artırmak için ulusal ve uluslararası açık erişim dergilerde WoS standartları getirilmeli ve yargılama süreci etik standartlarla uyumlu olmalıdır.
- Açık erişimde yayınlanan makalelerin yayınlanması için daha fazla destek sağlanmalıdır.
- Kamuya açık akademik yayınlar, Creative Commons (CC-BY) kapsamında lisanslanmalı ve telif hakkı ve açık erişim konularını kapsayan yeni kurallar getirilerek intihali önlemek için erişilebilir hale getirilmelidir.
- Açık erişim ve KAA gibi dersler, bilgi yönetimi ve arşiv bölümlerindeki öğrenciler için zorunlu ders olarak istenmelidir.
- Uluslararası standartlara açık erişim sağlamak için gerekli teknik altyapı ve standartların oluşturulmasına dayanmaktadır. Bu anlamda dergi yayıncılığına yönelik açık erişim standartlarının da geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKLAR

- Afzali, M. Ve Tonta, Y. (2010). Türkiye'deki Kurumsal Arşivlerin Web Analizi [Bildiri]. Bilgi Yönetiminde Teknolojik Yakınsama Ve Sosyal Ağlar: 2. Uluslararası Değişen Dünyada Bilgi Yönetimi Sempozyumu Bildirileri İçinde (155-163). Yay. Haz. Serap Kurbanoglu [Ve Diğerleri]. Ankara: Hacettepe Üniversitesi. Erişim Adresi: [Http://Yunus.Hacettepe.Edu.Tr/~Tonta/Yayinlar/Tontaafzali-By2010l.Pdf](http://Yunus.Hacettepe.Edu.Tr/~Tonta/Yayinlar/Tontaafzali-By2010l.Pdf)
- Aka, N. (2016). Açık Erişim ve Öğretim elemanlarının Açık Erişim Farkındalığı: Fırat Üniversitesi Örneği, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çankırı Karatekin Üniversitesi.
- Al, U. ve Tonta, Y. (2014). "Açık Erişim Politikalarının Geliştirilmesi ve PASTEUR4OA Projesi".Türk Kütüphaneciliği 28 (3):433-436.
- Ankos Açık Erişim Ve Kurumsal Arşivler (2106). [Http://Acikerisim.Ankos.Org.Tr/](http://Acikerisim.Ankos.Org.Tr/)
- ANKOS Açık Erişim ve Kurumsal Arşivler (2106). <http://acikerisim.ankos.org.tr/>(Erişim tarihi: 6.06.2016).
- Arlı, M. ve Nazık, H. (2003). Bilimsel Araştırmaya Giriş. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Atılğan, D. (2006). "Türkiye'de Açık Arşiv Çalışmaları ve Ankara Üniversitesi Örneği"[Bildiri]. Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Ulusal Sempozyumu, 2 Kasım 2006, Ankara.<http://slideplayer.biz.tr/slide/1992624/>(Erişim tarihi: 31.05.2016).
- Baloğlu, B. (2002). Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri. İstanbul: Der Yayınları.
- Başar, F. (2016). "Açık Bilim/Açık Erişim ve Bilimsel Hayata Sunduğu Yenilikler: Türkiye'deki Durum". http://cabim.ulakbim.gov.tr/wpcontent/uploads/sites/4/2016/04/AE_Bilimsel_yasam.pdf (Erişim tarihi: 08.06.2016).
- Berlin Declaration on Open Access to Knowledge in the Sciences and Humanities (2003). <http://openaccess.mpg.de/Berlin-Declaration> (Erişim tarihi:16.04.2016).
- Bethesda Statement on Open Access Publishing. (2003). http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4725199/suber_bethesda.htm?sequence=1 (Erişim tarihi:10.04.2016).
- Björk, B. C. (2004). "Open Access to Scientific Publications - An Analysis of the Barriers to Change?". Information Research, 9(2). <http://www.informationr.net/ir/9-2/paper170.html> (Erişim tarihi: 19.01.2016).
- Björk, Bo-Christer. (2004). "Open Access To Scientific Publications - An Analysis Of The Barriers To Change?". Information Research, 9(2). [Http://Informationr.Net/Ir/9-2/Paper170.Html](http://Informationr.Net/Ir/9-2/Paper170.Html) (26.12.2020).
- Bryman, A. ve Cramer, D. (1997). Quantitative Data Analysis with SPSS for Windows. NewYork: Routledge.
- Chan, Leslie Ve Başkaları (2005). "Improving Access To Research Literature In Developing Countries: Challenges And Opportunities Provided By Open Access". The World Library And Information Congress: 71th Ifla General Conference And Council, Libraries-A Voyage Of Discovery, August 14th-18th, 2005, Oslo, Norway. [Http://Www.Ifli.Org/Iv/Ifli71/Papers/150e-Chan.Pdf](http://Www.Ifli.Org/Iv/Ifli71/Papers/150e-Chan.Pdf) (26.12.2020).
- Coşkun, C., Bayram, Ö., Holt, İ. ve Karasözen, B. (2007). "Kurumsal Arşiv Oluşturma Rehberi". <http://eprints.rclis.org/9568/1/Karehber20may.pdf> (Erişim tarihi: 15.12 2016).
- Creaser, C. ve diğerleri. (2010). "Authors' Awareness and Attitudes Toward Open Access Repositories." New Review of Academic Librarianship, 16 (S1): 145- 161 (Erişim: 25.03.2016, Taylor&Francis, <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13614533.2010.518851>).
- Crow, R. (2002). "The Case For Institutional Repositories: A SPARC Position Paper". Washington, DC, SPARC.http://www.sparc.arl.org/sites/default/files/ir_final_release_102.pdf (Erişim tarihi: 27.02.2016).
- Erol, A. (2009). Dünyada ve Türkiye'de Elektronik Yayıncılık. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Isparta.
- Ertürk, K. L. ve Küçük, M. E. (2010a). "Kurumsal Açık Arşivlerin Etkin Kullanımı: Türkiye'deki Bilimsel Elektronik Yayıncıların Görüşleri". Bilgi Dünyası,11(1): 122-139.
- Ertürk, K. L.: 2008 Türkiye'de Bilimsel İletişim: Bir Açık Erişim Modeli Önerisi, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Ertürk, K.L. (2008). Türkiye'de Bilimsel İletişim: Bir Açık Erişim Modeli Önerisi. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Gadd, Elizabeth, Charles Oppenheim, Ve Steve Proberts. (2003) "Romeo Studies 4: An Analysis Of Journal Publishers' Copyright Agreements". Learned Publishing, 16(4): 293-308. <http://Alpsp.Publisher.Ingentaconnect.Com/Content/Alpsp/Lp/2003/00000016/00000004/Art00009;Jsessionid=43290e4nKAA5n.Victoria> (25.12.2020).
- Gargouri, Y., Hajjem, C., Larivie`re, V., Gingras, Y., Carr, L., et al. (2010) SelfSelectedor Mandated, Open Access Increases Citation Impact for Higher Quality Research. PLoS ONE 5(10): e13636.doi:10.1371/journal.pone.0013636. <http://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0013636>.
- Gargouri, Y., Hajjem, C., Larivière, V., Gingras, Y., Carr, L., Brody, T., Ve Harnad, S. (2010). "Self-Selected Or Mandated, Open Access Increases Citation Impact For Higher Qualitr Research". Plos One, 5 (10).
- Gürdal, G. (2014). "Türkiye'de Açık Erişim, OPENAIRE, ZENODO, ANKOS AEKA, Ulusal Akademik Arşiv". Akademik Bilişim Konferansı, 5-7 Şubat 2014, Mersin Üniversitesi, Mersin. <http://ab.org.tr/ab14/sunum/192-gurdal.pdf> (Erişim tarihi: 20.07.2016).
- Gürdal, G., Türkfıdanı, A., Keten, B., Holt, İ. (2013). "Kurumsal Arşiv Kavramı ve OpenAIREplus Projesi". Akademik Bilişim Konferansı, 23-25 Ocak 2013, Akdeniz Üniversitesi Enformatik Bölüm Başkanlığı, Antalya. <http://ab.org.tr/ab13/bildiri/174.pdf> (Erişim tarihi: 28.06.2016).
- Gürdal, G., Türkfıdanı, A., Kutlutürk, L., Çelik, S. ve Keten, B. (2012). "Araştırma Kurumları İçin OpenAIRE Kılavuzu" (Çev.) Türk Kütüphaneciliği, 26(2): 416-438.
- Harnad, Stevan Ve Tim Brody. (2004). "Comparing The Impact Of Open Access (Oa) Vs. Nonoa Articles İn The Same Journals". D-Lib Magazine, 10(6), June 2004. <http://Www.Dlib.Org/Dlib/June04/Harnad/06harnad.Html> (26.12.2020).
- <http://www.uba.uva.nl/projecten/object.cfm?objectid=1A103F4F-A900-4FCF9BA16965AAE3D75E>
- Ibrahim, S. Ve Beigh, I.N. (2019). Contribution Of The Uk Open Access Repositories To Opendoar. Library Philosophy And Practice. Erişim Adresi: <https://Digitalcommons.Unl.Edu/Libphilprac/2592/>
- İnceoğlu Seher, Dijital Çağda Arşivci :Sahip Olması Gereken Temel Yetkinlikler Ve Roller, Marmara Üniversitesi Türkiyat 2014,İstanbul, S.67.(Yayınlanmısyüksek Lisan Tezi)
- Karasözen, B. (2003). "Kurumsal Arşivler". Elektronik Gelişmeler Işığında Araştırma Kütüphaneleri Sempozyumu Bildirileri İçinde (10-16). Yay. Haz. Fatih Rukancı [Ve Başkaları]. Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Kayaoğlu, H. D. (2006) "Açık Erişim Kavramı ve Gelişmekte Olan Bir Ülke Olarak Türkiye İçin Anlamı". Türk Kütüphaneciliği, 20(1): 29-60.
- Kaynak Selva,Koç Serhat, Telif Hakları Hukuku'nun Yeni Macerası,Sosyal Medya, Folklor/Edebiyat,2015
- Kılıç, S. (2013). "Örnekleme Yöntemi [Sampling Methods]". Journal of Mood Disorders. 3 (1): 44-46 ss.
- MedOANet. (2012). "MedOANet: Akdeniz Avrupası'nda Eşgüdümlü Açık Erişim Politikalarına Doğru". http://www.medoanet.eu/sites/www.medoanet.eu/files/documents/Press_Rele ase_TR.pdf (Erişim tarihi: 14.06.2016).
- Odabaş, H. ve Odabaş, Y. (2012). "Türkiye'de Akademik Açık Dergi Yayıncılığı ve Atatürk Üniversitesinde Açık E-Dergi Uygulaması". Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi (47) : 355-370.
- Odabaşoğlu, A (2016). "Bilim İnsanlarının Açık Erişimli Dergiler Konusundaki Bilinç ve Tutumları: Başkent Üniversitesi Örneği" Ankara.
- ODTÜ (2016). "Orta Doğu Teknik Üniversitesi Kütüphanesi E-Tezler". <https://lib.metu.edu.tr/tr/e-kaynaklar-e-tezler> (Erişim tarihi: 10.06.2016).
- Open Access Bibliography: Liberating Scholarly Literature With E-Prints And Open Access Journal. (2005) C.W.Bailey (Haz.).Washington: Arl. <http://Www.Escholarlypub.Com/Oab/Oab.Htm> (21.12.2020).
- Opendoar. (2019). Yayın Türleri. Erişim Adresi: <https://V2.Sherpa.Ac.Uk/Opendoar/>
- PASTEUR4OA. (2016). <http://www.pasteur4oa.eu/> (Erişim tarihi: 15.06.2016).

- Polat, C. (2006a). "Bilimsel Bilgiye Açık Erişim ve Kurumsal Açık Erişim Arşivleri". *Journal of Social Sciences*, 6(37): 53-80.
- Roarmap (2016). "Registry Of Open Access Repository Mandates And Policies". <http://Roarmap.Eprints.Org/ROARMAP> (2016). "Registry of Open Access Repository Mandates and Policies". <http://roarmap.eprints.org/> (Erişim tarihi: 21.12.2016).
- Sandy, H.M. Ve Dykas, F. (2016). High-Quality Metadata And Repository Staffing: Perceptions Of United States-Based Opendoar Participants. *Cataloging And Classification Quarterly*, 54(2), 101–116. <https://doi.org/10.1080/01639374.2015.1116480>
- Self-Archiving Faq For The Budapest Open Access Initiative (Boai). <http://www.eprints.org/openaccess/self-faq/#self-archiving> (31.12.2020).
- Self-Archiving FAQ for the Budapest Open Access Initiative (BOAI). <http://www.eprints.org/openaccess/self-faq/#self-archiving> (Erişim tarihi: 19.04.2016).
- Suber, Peter. (2003). "How Should We Define 'Open Access'" *The SPARC Open Access Newsletter*, (64) http://dash.harvard.edu/bitstream/handle/1/4736589/suber_oadefine.htm?sequence=1 (Erişim tarihi: 21.04.2016).
- Suber, Peter. (2004-2005). Open Access Overview: Focusing On Open Access To Peer Reviewed Research Articles And Their Preprints. [Bir Açık Erişim Belgesidir.] <http://www.earlham.edu/~peters/fos/overview.htm> (30.12.2020).
- Swan, A. ve Brown, S. (2004). "JISC/OSI journal authors survey report. Truro, UK: Key Perspectives Ltd." <http://cogprints.org/4125/1/JISCOAreport1.pdf> (Erişim tarihi: 25.05.2016).
- Swan, Alma P. Ve Sheridan N. Brown. (2004). *Jisc/Osi Journal Authors Survey Report*". Truro, UK: Key Perspectives Ltd. http://www.jisc.ac.uk/Uploaded_Documents/Jiscoareport1.pdf (01.06.2006).
- Thorin, S. (2003). "Global Changes in Scholarly Communication". <http://surface.syr.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1019&context=sul> (Erişim tarihi: 15.04.2015).
- Tonta, Y. (2000). "Elektronik Yayıncılıkta Son Gelişmeler". *Bilgi Dünyası*, 1(1): 89- 132.
- Tonta, Y. (2006). "Açık Erişim: Bilimsel İletişim ve Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Üzerine Etkileri". I. Ulusal Sosyal Bilimlerde Süreli Yayıncılık Sempozyumu, 2-3 Kasım 2006, Ankara. <http://core.ac.uk/download/pdf/11881630.pdf> (Erişim tarihi: 12.04.2015).
- Tonta, Y. (2012). Açık Erişim, Kurumsal Arşivler ve MedOANet Projesi. <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-ulusal-ae-calistayi-8-kasim-2012-v5.pdf> (Erişim tarihi: 14.06.2016).
- Tonta, Y. (2014). Akademik performans, öğretim üyeliğine yükseltme ve yayın destekleme ölçütleriyle ilgili bir değerlendirme. 04 Nisan 2015 tarihinde <http://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-yukseltme-kriterlerihakkinda-degerlendirme-11-Temmuz-2014.pdf> adresinden erişildi.
- TÜBİTAK. (2016). "4. Ulusal Açık Erişim Çalıştayı Gerçekleşti". <https://www.tubitak.gov.tr/tr/haber/4-ulusal-acik-erisim-calistayi-gerceklesti> (Erişim tarihi: 07.06.2016).
- Ufuk 2020 Açık Erişim ve Açık Veri: OpenAIRE Nasıl Yardımcı Olabilir? (2016). http://acikerisim.ankos.org.tr/belgeler/FactSheet_OA2020_RM_Turkish.pdf (Erişim tarihi: 23.06.2016).
- ULAKBİM. (2016b). "Dergi Park". <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/> (Erişim tarihi: 12.06.2016).
- ULAKBİM. (2016c). "Dergi Park ve Uluslararası Görünürlük". <http://cabim.ulakbim.gov.tr/dergipark-ve-uluslararasi-gorunurluk/> (Erişim tarihi: 29.06.2016).
- ULKBİM. (2016a). "TR Dizin". <http://cabim.ulakbim.gov.tr/tr-dizin/> (Erişim tarihi: 12.06.2016).
- Velterop, J. (2005). *Open Access Publishing and Scholarly Societies: A Guide*. New York: Open Society Institute.
- Yenikurtuluş, H. (2007). *Üniversite Kütüphanelerinde Elektronik Bilgi Kaynaklarına Dayalı Yararlandırma Hizmeti: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Uygulama Örneği, Yüksek Lisans Tezi*. Erişim Adresi: <http://bbytezarsivi.hacettepe.edu.tr/jspui/bitstream/2062/467/1/190.pdf>

- YÖK (2016a). “Ulusal Akademik Arşiv”.
http://www.yok.gov.tr/documents/7166509/7180015/Ulusal_Akademik_Arsiv_v.pdf/0badbbad-4040-4286-8369-ad175db6d740 (Erişim tarihi: 7.06.2016).
- YÖK (2016b). “Ulusal Tez Merkezi”. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> (Erişim tarihi: 10.06.2016).
- Yurtseven, M. (2019). Kurumsal Akademik Arşivlerde Farkındalık Oluşturma Çalışmaları: İste Kurumsal Akademik Arşivi Örneği. Türk Kütüphaneciliği, 33(3), 171–181.
- Zeybek Gülçin, Bilgisayar Mesleki Dersi Alan Ortaöğretim Öğrencilerinin Bilişim Teknolojilerini Kullanımlarının Etik Açısından Değerlendirilmesi, Selçuk Üniversitesi, Konya, 2011, S.43. (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi).

İnternet Kaynakları

- (https://www.tubitak.gov.tr/sites/default/files/tubitak_acik_bilim_politikasi_190316.pdf).
- (<https://harman.ulakbim.gov.tr/archiveStatistics>).
- (<https://openaccess.iyte.edu.tr/handle/11147/12131>,
- <https://creativecommons.org.tr/skalar/>
- (<http://www.uba.uva.nl/projecten/object.cfm?objectid=1A103F4F-A900-4FCF9BA16965AAE3D75E>
- <http://www.opendoar.org/countrylist.php?cContinent=Asya>
- <http://acikerisim.blogspot.com>.
- <https://bilgibilimi.net/sherpa-romeo-yayinci-telif-hakki-politikalari/>.
- <https://v2.sherpa.ac.uk/romeo/>
- https://tr.wikipedia.org/wiki/Creative_Commons_lisans%C4%B1.
- <http://acikerisim.ankos.org.tr/ulusalkagirisimleri.html>
- <https://v2.sherpa.ac.uk/opendoar/about.html>
- (<https://openaccess.iyte.edu.tr/handle/11147/12181>
- (<https://www.doabooks.org/en/doab/purpose-of-doab>).
- https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html
- https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html
- https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html
- https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html
- https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html
- (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf>
- <http://roar.eprints.org/view/>
- (<https://roarmap.eprints.org/>)
- (<https://roarmap.eprints.org/view/country/>)
- (<https://openaccess.iyte.edu.tr/bitstream/11147/12130/2/12130.pdf>
- (<https://openaccess.iyte.edu.tr/handle/11147/12127>
- (<https://graph.openaire.eu/>
- www.nottingham.ac.uk
- (http://www.medoanet.eu/sites/www.medoanet.eu/files/documents/Press_Release_TR.pdf)
- (<https://doaj.org/about/>)
- (<https://www.idealospace.com/2019/03/dspace4.html>)
- (<https://www.idealospace.com/2019/03/dspace4.html>)
- (<https://www.sonmezcelik.net/2014/05/kurumsal-arsivlerin-kayt-edilecek.html>).**
- (<https://www.base-search.net/about/en/index.php>)

(https://www.base-search.net/about/en/about_sources_date.php).
<https://www.coar-repositories.org/about-coar/>
(<https://www.coar-repositories.org/members/>).
(<https://scoap3.org/what-is-scoap3/>
(<https://scoap3.org/participating-countries/>)
(<https://zenodo.org/record/4903686#.Y33tRHZBy3A>,
(<https://yunus.hacettepe.edu.tr/~tonta/yayinlar/tonta-acik-bilim-arastirma-verilerinin-yonetimi-calistayi-2018.pdf>)

EKLER

Ek 1. Fırat Üniversitesi Etik Kurul Değerlendirmesi

Evrak Tarih ve Sayısı: 03.11.2021-105142

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu

Sayı : E-97132852-302.14.01-105142
Konu : Etik Kurul Değerlendirmesi

03.11.2021

TEKNOLOJİ VE BİLGİ YÖNETİMİ ANABİLİM DALINA

Anabilim Dalımız Dr. Öğretim Üyesi Bilal ALAT'ın danışmanı olduğu yüksek lisans öğrencisi Suat GÖK'e ait "Açık Bilim ve Akademisyenlerin Açık Bilime Karşı Tutumları: Batman Üniversitesi Örneği" konulu çalışma ile ilgili Etik Kurul Kararı ekte sunulmuştur.

Gereğini ve bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ
Kurul Başkanı

ETİK KURUL KARARI

TOPLANTI TARİHİ	TOPLANTI SAYISI	KARAR NO	ÇALIŞMACILARIN ADI SOYADI
15.10.2021	21	17	Sorumlu Araştırmacı : Dr. Öğr. Üyesi Bilal ALAT Yardımcı Araştırmacı: Suat GÖK

KARAR

"Açık Bilim ve Akademisyenlerin Açık Bilime Karşı Tutumları: Batman Üniversitesi Örneği" konulu çalışma etik kurulumuzda görüşülmüş olup; çalışmanın etik kurallara uygun olduğuna oybirliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Mehmet Nuri GÖMLEKSİZ (Başkan)			
Prof. Dr. Sebahattin DEVECİOĞLU (Üye)	İmza	Doç. Dr. Rıfat BİLGİN (Üye)	İmza
Prof. Dr. Süleyman İLHAN (Üye)	Katılmadı	Doç.Dr. Haki PEŞMAN (Üye)	İmza
Prof. Dr. Erkan Turan DEMİREL (Üye)	Katılmadı	Doç.Dr. Yunus Emre KARAKAYA (Üye)	İmza
Prof. Dr. İrfan EMRE (Üye)	İmza	Doç.Dr. Ayşe Ülkü KAN (Üye)	İmza
Doç. Dr. Taner YILDIRIM (Üye)	İmza	Dr.Öğr. Üyesi Serkan BİÇER (Üye)	İmza
Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurul Sekreteri: Pınar ARSLAN			İmza

Ek 2. Batman Üniversitesi Tez Araştırma İzni

Evrak Tarih ve Sayısı: 29.11.2021-E.38290

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Genel Sekreterlik

Sayı : E-24998744-302.14.01-38290
Konu : Tez Araştırması İzni

29.11.2021

KÜTÜPHANE VE DOKÜMANTASYON DAİRE BAŞKANLIĞINA

İlgi : 15.11.2021 tarihli ve 43632609-302.14.01-36892 sayılı yazı

Başkanlığınız personellerinden Kütüphaneci Suat GÖK'ün yüksek lisans tez çalışması olan "Açık Bilim ve Akademisyenlerin Açık Bilime Karşı Tutumları: Batman Üniversitesi Örneği" başlıklı çalışmasında Üniversitemiz akademik personellerine anket yapma talebi Rektörlüğümüzce uygun görülmüştür.

Bilgilerinize rica ederim.

Prof.Dr. Necmettin SEZGİN
Rektör a.
Rektör Yardımcısı

Ek 3. Anket Formu

Değerli Katılımcı;

Bu çalışmaya katılmak tamamen gönüllülük esasına dayanmaktadır. Çalışmaya katılmama veya katıldıktan sonra herhangi bir anda çalışmadan çıkma hakkına sahiptir. Hem bilimsel çalışmaların yazarları hem de kullanıcıları olarak sizlere bir takım sorular yöneltilecektir. Anket sorularına vereceğiniz cevaplar, çalışmanın bilimselliği açısından son derece önemlidir. Çalışmayı yanıtlamanız, araştırma verileri için önemlidir.

Çalışma, Batman Üniversitesi akademisyenlerinin açık bilim ve kurumsal arşivler konusundaki düşüncelerini, farkındalıklarını ve kullanım becerilerini saptamak için hazırlanmıştır. Elde edilen bulgular yüksek lisans tez çalışmasında kullanılarak literatüre yeni bir kaynak kazandırılacaktır. Aynı zamanda farkındalığı yükseltmek için ortaya çıkan sonuçlara diğer üniversitelerdeki kurumsal arşiv yöneticilerine de yol göstereceği düşünülmektedir.

Anket formunu doldurarak araştırmaya katkı sağladığınız ve zaman ayırdığınız için çok teşekkür ederim.

***Not:** Araştırmada katılımcıların bilgileri gizli tutulacaktır.*

Açık erişim, tam metin, çevrim içi, ücretsiz ve çoğu telif ve lisans sınırlamaları olmadan erişilebilen yayılardır. Bu yayınlara erişim, yazarın ya da telif hakkı sahibinin izni ile internet aracılığıyla gerçekleşir.

Açık bilim, araştırmacıların ortaya koyduğu çalışmaları; geliştirmeye, katkı sağlamaya, eklemelere, çıkarmalara açık halde bilim dünyasına sunmasıdır. Böylece bu çalışmalar, araştırmacılara, dolayısıyla bilimin ilerlemesine katkı sağlamaktadır.

Açık veri; mevcut araştırma verilerinin (laboratuvar sonuçları, anket sonuçları, istatistiki bilgiler vb.) anlaşılabilir, yeniden kullanılabilir, değerlendirilebilir ve herkese açık olmasıdır.

Araştırma verisi, orijinal araştırma bulgularını doğrulamak için toplanmış, üretilmiş, gözlenmiş veya yaratılmış her türlü veridir.

Suat GÖK / Kütüphaneci

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Teknoloji ve Bilgi Yönetimi ABD Yüksek Lisans Öğrencisi

Batman Üniversitesi Kütüphanesi/ Kütüphaneci

Cinsiyetiniz	Kadın	☐	Erkek	☐				
Unvanınız	Prof. Dr.	☐	Doç. Dr.	☐	Dr. Öğrt.Üyesi	☐		
	Öğrt. Gör	☐	Okutman	☐	Arş. Gör	☐		
Yaşınız	20-29	☐	30-39	☐	40-49	☐	50 ve üstü	☐
Çalıştığınız Birim(Yazınız)								
Araştırmalarınızda kullandığınız kaynaklar	Elektronik Kaynaklar	☐	Basılı Kaynaklar	☐	Her İkisinde			☐
Araştırmalarınızda kullandığınız veri türü nedir	Deneysel veri	☐	Metin verisi	☐	Anket	☐	Grafik	☐
	İşlenmemiş ham veri	☐	Lab defteri	☐	Veri modelleri	☐	Ses kaydı	☐
Araştırmalarınız için kullandığınız veri formatını seçiniz.	xls	☐	txt	☐	free text	☐	csv	☐
	spreadsheet	☐	readme unstructured	☐	readme structured	☐		
Kullandığınız / ürettiğiniz veriyi hangi ortamda saklamaktasınız?	Ticari veri tabanları	☐	Açık erişim arşivi	☐	Kurumsal arşiv	☐	Bulut sistemi	☐
	Yerel bilgisayar	☐						
"Açık Erişim, Açık Veri ve Açık Bilim" e ilişkin bilgi düzeyinizi belirtiniz	Bilgim var	☐	Orta Düzeyde Bilgim var	☐	Biraz Bilgim var	☐	Bilgim Yok	☐

Araştırmalarınız için bilimsel kaynakların sağlanmasında tercih yöntemlerinizi rakamla sıralayınız?(En çok tercih 1 olacak şekilde 4'e kadar rakamla sıralayınız)

	Basılı bilimsel yayınlar
	Kütüphanenin veri tabanları
	Arama motorları (Google, Yahoo vb.)
	Kurumsal açık arşivler ve açık erişim e-kaynaklar

Açık erişim, Açık Veri ve Açık Bilim farkındalığınızı nasıl kazandınız? (Lütfen tek seçenek işaretleyiniz)

☐	Kendi araştırmalarım sonucu
☐	Meslektaş tavsiyesi
☐	Kurumum aracılığıyla
☐	Konferans/ Seminerler aracılığıyla

Açık Erişim Yayınlarını Kullanıyor musunuz?	
☐	Kullanıyorum
☐	Kullanmıyorum

Açık Erişim için kullandığınız portalları belirtiniz.			
OpenAIRE+ / Zenodo	☐	Aperta	☐
MedOANet	☐	DergiPark	☐
PASTEUR4OA	☐	Directory of Open Acces Journals (DOAJ)	☐
Horizon 2020	☐	Base /Biefeld Academic Search Engine	☐
SCOAP3	☐	ReseachGate	☐
Google Akademik	☐	YÖK Tezler	☐
Üniversitelerin Açık Erişim Sistemleri	☐	YÖK Dersleri Platformu	☐
Ulakbim TR Dizin	☐	Diğer	☐
Harman	☐	Kullanmıyorum	☐

Açık erişim yayınlardan yararlanamıyorsanız bunun en öncelikli sebebi nedir? (Lütfen tek seçenek işaretleyiniz)	
☐	Basılı kaynaklar ihtiyaçlarımı karşılıyor.
☐	Açık erişim olgusu hakkında yeterince bilgi sahibi değilim.
☐	Açık erişim yayınları kullanıyorsam bile farkında değilim.
☐	Yayının Açık Erişimli olması kalitesi açısından yeterince güven vermemektedir.
☐	Teknolojiyi kullanabilme yeteneğim zayıftır.

Açık Erişim Fikrine Olumlumu-Olumsuz mu bakarsınız	
☐	Olumlu
☐	Olumsuz

	Açık erişim fikrine olumlu bakma sebepleriniz nelerdir?	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Daha fazla atıf					
2	Yayma hızı,					
3	Daha çok kişi tarafından erişim,					
4	Bilimsel araştırmalarda tekrarı engellemek,					
5	Bilgiye adil ve eşit erişim hakkı sunmak,					
6	Ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak,					
7	Bilgiyi güncel takip etmek,					
8	Kamuya yarar sağlamak,					
9	Ulusal ve kurumsal başarıyı artırmak,					

	Açık erişim fikrine olumsuz bakma sebepleriniz nelerdir?	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Akademik yükseltmelerde etkisiz olması,					
2	Yasal çekinceler					
3	Bilginin kötü amaçlar için kullanılması ihtimali					
4	Bazı yayınların hakem kontrolünden geçmemesi,					
5	Bazı makalelerin son baskısının olmaması (son baskı; hakem kontrolünden geçmiş yayıma hazır baskısı)					

Açık erişim ile yayın kalitesi arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınlara, özellikle projelere açık erişim zorunluluğu olduğunu biliyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Açık Veri Fikrine Olumlumu-Olumsuz mu bakarsınız	
☐	Olumlu
☐	Olumsuz

	Açık veri fikrine olumlu bakma sebepleriniz nelerdir?	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Daha fazla atıf					
2	Yayma hızı,					
3	Daha çok kişi tarafından erişim,					
4	Bilimsel araştırmalarda tekrarı engellemek,					
5	Bilgiye adil ve eşit erişim hakkı sunmak,					

6	Ücret ve erişim engellerini ortadan kaldırmak,					
7	Bilgiyi güncel takip etmek,					
8	Kamuya yarar sağlamak,					
9	Ulusal ve kurumsal başarıyı artırmak,					
	Açık veri fikrine olumsuz bakma sebepleriniz nelerdir?	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Akademik yükseltmelerde etkisiz olması,					
2	Yasal çekinceler					
3	Bilginin kötü amaçlar için kullanılması ihtimali					
4	Verilerin hakem kontrolünden geçmemesi,					

Açık veri ile yayın kalitesi arasında bir ilişki olduğunu düşünüyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Araştırma verilerine de atıf yapıldığından / yapılması gerektiğinden haberdar mısınız?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Avrupa Birliği veya TÜBİTAK desteğiyle yapılan araştırmalar sonucu üretilen bilimsel yayınların, özellikle projelerin üretilmesi aşamasında üretilen araştırma verilerine de açık erişimin zorunluluğu olacağını biliyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Açık erişim dergilerde yayınlanmış makale sayınızı belirtiniz.	
☐	1-5
☐	6-10
☐	11-15
☐	16-21
☐	Yayınım Yok

	Yayınlarınız İçin Hangi Dergi Seçim Kriterlerine Dikkat Ediyorsunuz?	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Derginin Uluslararası indekslerde indekslenmesi bence önemli.					
2	Derginin etki faktörü bence önemli.					
3	Derginin açık erişimli olması bence önemli.					
4	Derginin tirajı bence önemli.					
5	Makale değerlendirme süreci bence önemli.					
6	Hakem değerlendirme süreci/yöntemi bence önemli.					
7	Derginin araştırma verilerini de kamuya açması					
8	Derginin elektronik ortamda yayın yapması					

Makale İşlem Ücreti Kurum Ödemeli midir?	
☐	Kurum Ödemelidir
☐	Kurum Ödememelidir

Makale işlem ücretinin kurumlar tarafından ödenmesi gerektiğini düşünüyorsanız hangi şartlarda ödemeli?
--

☐	Dergi, belli bir impact factor üzerindeyse
☐	En az 10 yıllık Açık Erişim bir dergi ise
☐	% 50 oranında olmalı
☐	Çıkar ilişkisini engelleyecek standartlar getirilmeli

Telif haklarının "tüm hakları saklıdır" yerine "bazı hakları saklıdır" düşüncesinin yer aldığı creative cummons (cc) lisanslarından haberdar mısınız?	
☐	Haberdarım
☐	Haberdarım ve kullanıyorum
☐	Haberdar değilim

Açık erişim yayıncılık modellerinden "Altın Yol (Gold Road)*" modelini biliyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Açık erişim yayıncılık modellerinden "Yeşil Yol (Green Road)*" modelini biliyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Dergilerde makale işlem ücreti (article processing cost) ödenerek de Açık Erişim yayın yapılabilirmekte olup bu şekilde yaptığınız bir yayınınız var mıdır?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Yayıncıların açık erişim konusundaki politikası ve izin durumları ile ilgili bilgi veren SHERPA ROMEO (Publisher copyright policies & self-archiving)' dan haberdar mısınız?	
☐	Haberdarım
☐	Haberdarım ve kullanıyorum
☐	Haberdar değilim

	Bilimsel çalışmalar yayımlanacağı zaman telif hakkı kısmen ya da tamamen yayıncılara devredilmektedir. Telif hakkı devri konusundaki uygulamalarınızı belirtiniz.(Lütfen tek seçenek işaretleyiniz)	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Telif hakkımı yayıncıya isteyerek devrettim.					
2	Telif hakkımı yayıncıya istemeyerek devrettim.					
3	Devir sözleşmemde değişiklik yaptırarak devrettim.					
4	Henüz devretmedim.					

KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Ekleme İster misiniz?	
☐	Ekleme isterim
☐	Ekleme İstemem

	Kurumsal açık arşive yayın ve araştırma verilerinizi ekleme isteğinizin nedenleri nelerdir?	Kesinlikle Katılıyorum	Katılıyorum	Fikrim Yok	Katılmıyorum	Kesinlikle Katılmıyorum
1	Araştırma sonuçlarını meslektaşlarla paylaşmak için					
2	Kurumsal arşiv yönergesinde zorunlu olduğu için					
3	Kurumun akademik başarısına katkıda bulunmak için					
4	Kişisel akademik itibarı arttırmak için					

KAA Yayın ve Araştırma Verilerinizi Neden Ekleme istemezsiniz	
☐	Telif Hakkı İhlali
☐	KAA Yüklenecek yayının yok

Bazı yayınevleri yayınladıkları bilimsel çalışmaları (özellikle makale) yazarların kendi kurumsal açık arşivlerine ya da kişisel web sayfalarına eklemelerine izin vermemektedir. Bu uygulamayı doğru buluyor musunuz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Kurumsal arşiv politikalarında yayınların kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	
☐	Zorunlu olmalıdır.
☐	İsteğe bağlı olmalıdır.
☐	Kamu destekli çalışmalarla üretilen yayınlarda zorunlu, diğerlerinde isteğe bağlı olmalıdır.
☐	Fikrim yok.

Kurumsal arşiv politikalarında araştırma verilerinin kurumsal arşive yüklenmesinin zorunlu olmasını nasıl değerlendiriyorsunuz?	
☐	Zorunlu olmalıdır.
☐	İsteğe bağlı olmalıdır.
☐	Kamu destekli çalışmalarla üretilen yayınlarda zorunlu, diğerlerinde isteğe bağlı olmalıdır.
☐	Fikrim yok.

Açık Bilim, Açık Erişim ve Açık Veri konularında yaşanan gelişmeler hakkında bilgilendirilmek ister misiniz?	
☐	Evet
☐	Hayır
☐	Fikrim yok.

Ek 4. Batman Üniversitesi ve Açık Bilim Yönergesi

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 - (1) Bu yönergenin amacı, Batman Üniversitesi mensuplarına ait yayınlar ile araştırma verilerinin yönetimi, uygun formatlarda derlenmesi, uzun dönemli korunması ve en geniş şekilde erişime sunulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu yönerge, tümüyle ya da kısmen Batman Üniversitesi desteğiyle üretilmiş yayınlar ve araştırma verileri ile Batman Üniversitesi mensuplarının yayınlarını ve araştırma verilerini kapsar.

Dayanak

MADDE 3 - (1) Bu yönerge, Yüksek Öğretim Kurulu Açık Bilim Politikası, AB destekli OpenAIRE Advance projesi Açık Erişim/Açık Veri Politikası Hazırlama Rehberi, UNESCO Açık Erişim Politikası Geliştirme Rehberi, MedOANet ve PASTEUR4OA Politika Hazırlama Rehberi, LEARN projesi Modern Araştırma Verisi Yönetimi Politikası ve SPARC Europe Açık Veri ve Açık Bilim Politikaları Avrupa Raporu, Batman Üniversitesi Açık Erişim Yönergesine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 - (1) Bu Yönergede geçen:

- a) Açık Akran Değerlendirmesi: İnceleme ve yayın süresi boyunca hem inceleyen hem de yazarın birbirlerinin kimlikleri hakkında bilgi sahibi olduğu bir bilimsel inceleme mekanizmasını,
- b) Açık Bilim: Bilimin; yayınların, araştırma verilerinin, laboratuvar notlarının ve diğer araştırma süreçlerinin ücretsiz erişilebildiği, araştırmanın yeniden kullanımı, dağıtımı ve üretilmesine izin veren koşullarla, diğer araştırmacıların birlikte çalışabileceği ve katkıda bulunabileceği şekilde yapılmasını,
- c) Açık Eğitim Kaynakları (Open Education Resources): OECD'ye göre başkaları tarafından eğitim amaçlı olarak serbestçe yeniden kullanmaya ve sürekli iyileştirmeye izin veren açık lisansları kullanan öğretim, öğrenme ve araştırma materyallerini,
- d) Açık Erişim: Bilimsel literatürün internet aracılığıyla finansal, yasal ve teknik bariyerler olmaksızın erişilebilir, okunabilir, kaydedilebilir, kopyalanabilir, yazdırılabilir, taranabilir, tam metne bağlantı verilebilir, dizinlenebilir, yazılıma veri olarak aktarılabilir ve her türlü yasal amaç için kullanılabilir olmasını,
- e) Açık Veri: Herhangi bir telif hakkı, patent ya da diğer kontrol mekanizmalarına tabi olmaksızın herkes tarafından ücretsiz ve özgürce kullanılabilen, tekrar kullanılabilen ve dağıtılabilen veriyi,
- f) Akademik Arşivler ve Konu Arşivleri: Kamu kaynaklarıyla desteklenen bilimsel araştırmalardan üretilen yayınları, verileri ve diğer fikri ürünleri (tezler, ders malzemeleri, çalışma raporları, vb.) toplayan, düzenleyen ve uzun dönemli olarak arşivleyen sistemleri,
- g) Akademik Çalışmalar: Batman Üniversitesi Mensuplarının araştırmaları, aldıkları fonlar ve yaratıcı faaliyetleri sonucu ortaya çıkan tüm çalışmaları,
- h) Altın Yol Açık Erişim: Akademik dergilerde yayınlanan araştırmacıların çalışmalarının, yayınlanan dergi aracılığıyla ve yayınlandığı andan itibaren açık erişim olmasını,

- i) Araştırma Verisi: Bilimsel yayınlarda sunulan sonuçları doğrulamak için kullanılan veriler (örn. istatistikler, deney sonuçları, ölçümler, gözlemler, görüşme kayıtları, görüntüler, vb.) veya bir proje sırasında kullanılan ve Veri Yönetim Planı'nda açıklanan diğer verileri,
- j) Araştırma: Bilginin ilerletilmesi hedefi ile her türlü yaratıcı ve sistematik çalışmayı,
- k) Araştırmacı: Çalışanlar ve doktora öğrencilerinin de dâhil olduğu, istihdam düzeylerine bakılmaksızın, her seviyeden Batman Üniversitesi araştırma personelinin herhangi bir üyesini,
- l) Avrupa Açık Bilim Bulutu (European Open Science Cloud – EOSC): Avrupa Komisyonu'nun Nisan 2018'de ayrıntılarını açıkladığı, Avrupa Birliği'ndeki 1,7 milyon araştırmacı ve 70 milyon bilim ve teknoloji uzmanının akademik dergi ve kitaplarda "gömülü" verinin toplanmasını ve bu verilerin kullanıma açılmasını hedefleyen bir projeyi,
- m) Batman Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi: Batman Üniversitesi araştırmacılarının yayınlarına ve araştırma verilerine açık erişim sağlayan arşivi,
- n) Batman Üniversitesi Mensubu: Batman Üniversitesi akademisyenleri, personeli ve öğrencilerini,
- o) Depolama: Dijital materyallere gerektiği zaman, sürekli erişimi sağlamak için yapılması gereken eylemlerin tümünü,
- p) DOI (Digital Object Identifier - Sayısal Nesne Tanımlayıcı): Online ortamda bulunan bir fikri mülkiyeti ya da bu fikri mülkiyetin bir parçasını tanımlayan tanımlayıcıyı,
- q) FAIR Prensipleri: Araştırma verisi yönetiminde veya Avrupa Açık Bilim Bulutu ile ilgili girişimlerden herhangi birinde yer alan bir kısaltmadır. Verinin Findable (bulunabilir), Accessible (erişilebilir), Interoperable (birlikte çalışabilir), Reusable (yeniden kullanılabilir) olması prensiplerini,
- r) OpenAIRE: İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığının ortağı olduğu OpenAIRE Projesi, Avrupa Komisyonunun açık bilim hedefleri doğrultusunda bilimsel yayın çıktılarına, açık araştırma verilerine ve araştırma bilgisine erişime, verileri analiz etmeye olanak sağlayan ve içerik sağlayıcılara çeşitli servisler sunan teknik açık erişim altyapı projesini,
- s) ORCID (Open Researcher and Contributor ID): Bilim insanlarını ve akademik otoriteleri benzersiz olarak tanımlamak için kullanılan alfanümerik kodu,
- t) Rektör: Batman Üniversitesi Rektörü,
- u) Senato: Batman Üniversitesi Senatosunu,
- v) Telif Hakkı: Kişinin her türlü fikri çabası ile ürettiği ürünler üzerinde hukuken sahip olduğu maddi ve manevi hakların tamamını,
- w) Uygun Arşiv: FAIR Prensipleri, OpenAIRE uyumluluğu, CoreTrust Seal gibi kalite standartlarını karşılayan arşivi,
- x) Üst Veri: Bir bilgi kaynağını tanımlayan veri kümesi. Başka bir ifadeyle, sayısal bilgilerin ve bilgi kaynaklarının bulunması, kimliklendirilmesi, kullanımı ve yönetimi ile ilgili yapılandırılmış, tanımlayıcı bilgiyi,
- y) Veri Yönetim Planı (Data Management Plan): Araştırmacıların araştırma veri kalitesi, veri paylaşımı ve veri güvenliği konusundaki sorumluluklarını nasıl karşılayacaklarını gösteren planı,
- z) Yayın: Kurumda bulunan araştırmacıların hakemli yayınlanmış (veya yayınlanmakta olan) çalışmalarını,
- aa) Yeşil Yol Açık Erişim: Araştırmacıların, akademik dergilerde yayımlanan çalışmalarının yayına kabul edilmiş sürümünün birer kopyasının açık arşivlerde açık erişim olmasını, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yetki, Hak ve Sorumluluklar, Kaynaklardan Yararlanma Hakkı ve Açık Bilim Komitesi Batman üniversitesi sorumlulukları

MADDE 5- (1) Batman Üniversitesi'nin sorumlulukları şunlardır:

- Açık Erişim / Açık Bilime geçişi gerçekleştirmek için gerekli altyapı ve finansmanı sağlamasının yanında, araştırmacıları ve diğer tüm personeli hedefleyen eğitim, öğretim ve bilinçlendirme yoluyla bu geçişi desteklemek ve güçlendirmek. Açık Bilim becerilerinin kazanılmasının, araştırmacılara sunulan mesleki eğitim ve kariyer gelişiminin ayrılmaz bir parçasının oluşturulmasına katkı sağlamak.
- Benzersiz tanımlayıcıların (DOI'ler, ORCID vb.) kullanımının zorunluluğunu sağlamak.
- Veri Yönetim Planlarının geliştirilmesi ile ilgili konuları içeren, ancak bunlarla sınırlı olmayan Ulusal ve Avrupa Birliği yasalarına uyumlu veriler ile ilgili tüm konulardan sorumlu bir veri yöneticisi atamak.
- Verilerin ve diğer kayıtların depolanması, korunması, kaydedilmesi, saklanması ve dağıtımı için uzun vadeli korumanın yanın sıra araştırmacılara uygun rehberlik için mekanizmalar ve hizmetler sağlamak ve bu hizmetleri geliştirmek.
- Vatandaş bilimi projelerine katılım, açık akran değerlendirmesi deneyimi veya Açık Eğitim Kaynaklarının kullanımı gibi yayınlara ve verilere açık erişimin sağlanmasının ötesinde araştırma değerlendirmesi ve ölçme kriterlerini iyileştirmede Açık Bilim uygulamalarını yerleştirmek.
- Akademik arşivin içeriğini sistem tarafından sağlanan istatistiklerle izlemek, politika uyumluluğunu takip etmek.
- Kurumun akademik arşiv ve diğer araştırma altyapılarının FAIR veri ilkeleri (Findable=Bulunabilir, Accessible=Erişilebilir, Interoperable=Birlikte Çalışabilir, Reusable=Yeniden Kullanılabilir) ve Avrupa Açık Bilim Bulutu teknik özellikleriyle ilgili sertifika gerekliliklerine uygunluğunu sağlamak.
- İçerik ve veri yayınlamak için Açık Lisans politikasına sahip olmak.

Batman üniversitesi mensuplarının sorumlulukları

MADDE 6 - (1) Batman Üniversitesi mensuplarının sorumlulukları şunlardır:

- Bu Politikada belirtilen ilke ve şartlara uygun olarak yayınları, verileri ve eğitim kaynaklarını yönetmek.
- Öncelikli üçüncü taraflarla herhangi bir anlaşma olmaması durumunda, yayınların ve verilerin üretimi, işlenmesi, depolanması, yönetimi ve dağıtımı ile ilgili örgütsel, düzenleyici, kurumsal ve diğer sözleşmeden doğan yasal yükümlülükleri uymak.
- Verilerin işlenmesini yöneten ilkelerin (mevcut Politika ve fon verenlerin yetkilerine uygun olarak) bir Veri Yönetim Planında yer almasını sağlamak.

Yayınlara açık erişim

MADDE 7 - (1) Yayınlara açık erişim aşağıda belirlenen şartlarda gerçekleştirilir.

- Araştırmacılar akademik arşive telif haklarını göz önünde bulundurularak tam metnin (yayınlanmış makale veya makalenin yayınlanmadan önceki hakem kontrolünden geçmiş kopyası) yanı sıra ilgili üst verilerin önceden veya yayımlandıktan sonra makine tarafından okunabilir elektronik kopyasını koyar. Araştırmacılar yayınlarının akademik arşive zamanında konulmasından sorumludurlar. Bu durum, yayınların açık erişimde yayınlanması (Altın Açık Erişim) durumunda da geçerlidir.

- b) “Yeşil Açık Erişim” söz konusu olduğunda, yayınların tam metinlerinin en fazla 6 ay içinde (ya da sosyal bilimler ve beşeri bilimlerdeki yayınlar için 12 ay içerisinde) standart bir açık lisans altında erişilebilir olmasını sağlar. Monografların akademik arşive konulur, ancak yayıncı ambargosu sona erene kadar erişim kapalı kalır.
- c) “Kapalı” yayınların görünürlüklerini artırmak amacı ile yayının üst verilerinin açık bir şekilde erişilebilir olması sağlanır.
- d) Batman Üniversitesi Mensupları, birden fazla kurumdan birden fazla yazarla işbirliği yaparak hazırladıkları çalışmaları Batman Üniversitesi Akademik Arşivi’nde depolayabilirler. Birden fazla Batman Üniversitesi Mensubu tarafından gerçekleştirilmiş çok yazarlı çalışmalarda ise, kaynağı başyazar depolar.
- e) Batman Üniversitesi, mensuplarının yayınlarını bireysel veya kurumsal olarak değerlendirirken sadece üst veri ve tam metinleri yukarıda belirtilen şartlara uygun olarak akademik arşive konulan yayınları değerlendirir.
- f) Üyelerini telif hakkı sahipliğini korumaya ve sadece yayınlama için gerekli olan
- g) haklar konusunda yayıncılara lisans vermeye teşvik eder. Bu, yayın sözleşmesinde ek kullanılarak mümkündür. Örnek şablonlara erişilebilir:
https://sparcopen.org/wpcontent/uploads/2016/01/Access-Reuse_Addendum.pdf
- h) Araştırmacıları mevcut politikanın yürürlüğe girdiği tarihten önce yazdıkları yayınları akademik arşive koymaya ve bu yayınları mümkün olan en kısa sürede açık bir şekilde erişilebilir kılmaya teşvik eder.

Araştırma verilerine açık erişim

MADDE 8 - (1) Araştırma Verilerine Açık Erişim açık erişim aşağıda belirlenen şartlarda gerçekleştirilir.

- a) Batman Üniversitesi, araştırmacıların bilimsel yayınlarda sunulan sonuçları doğrulamak için gerekli olan araştırma verilerini uluslararası standartlarda uygun bir arşive koymalarını sağlar.
- b) Batman Üniversitesi verilerin ve hizmetlerin açık ve FAIR ilkelerine göre ele alınmasını gerektirir. Veriler ayrıca izlenebilir ve mümkün olan her durumda kullanılabilir olmalıdır.
- c) Batman Üniversitesi Araştırma Ekosistemi “mümkün olduğunca açık, gerektiği kadar kapalı” ilkesine uyar. Eğer veriler yasal, gizlilik veya ilgili diğer (örneğin hassas veri veya kişisel veriler) nedenlerle açık değilse, bu anlaşılır biçimde açıklanmalıdır. Verilerin bulunmasını sağlayan üst verileri her durumda sağlar.
- d) Batman Üniversitesi Açık Bilim kaynaklarının izlenmesi için Açık Bilim Bulutu şartlarının kabul edilmesini teşvik eder.
- e) Batman Üniversitesi araştırmacıların, dâhil oldukları her araştırma faaliyeti için uygun bir Veri Yönetim Planı sunar.
- f) Batman Üniversitesi araştırmacıları uygun lisansların belirlenmesi yoluyla proje sonrası kullanım haklarını tanımlar.
- g) Batman Üniversitesi araştırma verileri için minimum arşiv süresi, kalıcı bir tanımlayıcının atanmasından sonra 10 yıldır. Gerekli arşiv süresinin sona ermesinden sonra veya yasal ve etik nedenlerden dolayı bu kayıtların silinmesi veya imha edilmesi durumunda, bu tür eylemlerin tüm yasal ve etik perspektiflerinin dikkate alınması gerekmektedir.

Açık Bilim

MADDE 9 - (1) Batman Üniversitesi Açık Bilim uygulamaları anlayışını aktif olarak teşvik eder (Yayınlar ve verilere açık erişimin ötesinde). Örneğin vatandaş bilimi projelerine katılım, açık akran değerlendirmesinin kullanımı, açık eğitim kaynaklarının kullanımı, açık ve standart açık lisanslar altındaki verilerin ve içeriğin serbest bırakılması ve bunların gelişimini takip eder.

Altyapı

MADDE 10 - (1) Batman Üniversitesi onaylanmış kalite standartlarını karşılar (OpenAIRE uyumlu, FAIR ilkelerini karşılar) ve Avrupa Açık Bilim Bulutu ile bağlantılıdır ve kayıtların uluslararası standartlarda uygun arşivlerle ve OpenAIRE Üst Veri Şeması aracılığıyla birlikte çalışabilir olmasını sağlar.

Araştırma değerlendirme ve ölçme

MADDE 11 - (1) Araştırma Değerlendirme ve Ölçme aşağıda belirlenen şartlarda gerçekleştirilir.

- a) Fon sağlayıcı kuruluşlar, diğer uygun birimler ile işbirliği içinde konuyla ilgili Avrupa'daki gelişmeleri ve Avrupa Açık Bilim Politikası Platformu'nun çalışmalarını izleyerek araştırma kalitesini ve Açık Bilim davranış ve uygulamalarını teşvik eden bir araştırma değerlendirme çerçevesi geliştirmeyi taahhüt eder. Farklı disiplinler ve farklı kariyer aşamalarında olan araştırmacılar üzerindeki etkilerini dikkate alır.
- b) Açık Bilim uygulamalarını kullanarak ve çalışmalarını telif haklarına bağlı kalarak Batman Üniversitesi Açık Arşivinde yayımlayan araştırmacılar için ödül mekanizmalarının oluşturulmasını (örneğin açık platformlar aracılığıyla kesin olmayan sonuçları paylaşmak, açık yazılım ve diğer araçları kullanmak, açık işbirlikli projelere katılımı (vatandaş bilimi) vb.) taahhüt eder.

Eğitim

MADDE 12 - (1) Eğitim aşağıda belirlenen şartlarda gerçekleştirilir.

- a) Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı, bölümler ve diğer uygun kurumlarla (bu tür yasal hizmetler, araştırma destek personeli, Veri Yönetim Planı uzmanları) işbirliği içerisinde açık bilimin benimsenmesini kolaylaştırmak ve araştırmacılara, kütüphanecilere ve diğer destek personeline gerekli beceri ve uzmanlık sağlamak için eğitim kursları açmayı koordine eder. Bu tür eğitim kursları, açık erişim yayıncılığı, açık veri, veri yönetimi, araştırma verisi ve araştırma etiği için gerekli becerileri içerir.
- b) Eğitim farklı disiplinler dikkate alınarak tüm kariyer aşamalarındaki araştırmacılara sunulur ve müfredata dâhil edilir.
- c) Bu faaliyetler için Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığına uygun finansman sağlanır ve bu amaçla fon sağlayıcı kuruluşlar ile birlikte diğer paydaşlarla olan olası işbirlikleri araştırılır.

Açık bilim kurulu

MADDE 13 - (1) İlk üç yıl içerisinde her yıl, üç yılın sonunda takip eden dönemlerde her üç yılda bir Batman Üniversitesi Açık Bilim Yönergesini değerlendirmek, gerekli gördüğü hallerde yönergeyi revize etmek veya değiştirme çalışmaları yapmak üzere Batman Üniversitesi Açık Bilim Kurulu oluşturulmuştur. Kurul;

- a) Rektör veya görevlendireceği Rektör yardımcısı
- b) Fakülte Dekanları veya Temsilcileri
- c) Yüksekokul Müdürleri veya Temsilcileri
- d) Enstitü Müdürleri veya Temsilcileri
- e) Meslek Yüksekokulu Müdürleri veya Temsilcileri
- f) Batman Üniversitesi Veri Yöneticisi
- g) Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanından oluşur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

Yönergenin etkin olarak uygulanması

MADDE 14 - (1) Bu Yönergenin uygulanmasında ve gerektiğinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünde rektörlük yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 15- (1) Bu yönerge, Senato tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 16 - (1) Bu yönerge hükümlerini Rektör yürütür.

Yönergenin Kabul Edildiği Senato'nun	
Tarihi	Sayısı
13/07/2020	2020/15-09
Yönergede Değişiklik Yapılan Senato'nun	
Tarihi	Sayısı

Ek 5. Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Yönergesi

BATMAN ÜNİVERSİTESİ AÇIK ERİŞİM VE KURUMSAL ARŞİV YÖNERGESİ BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1- (1) Bu yönergenin amacı, Batman Üniversitesi mensupları tarafından üretilen bilimsel, sanatsal ve entelektüel çalışmaların, Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde depolanarak bilim dünyasının hizmetine sunulmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektir. Bu doğrultuda:

- a) Açık Arşiv Girişimi Üst Veri Harmanlama Protokolü (OAI-PHM) standartlarına uygun bir açık erişim sisteminin kurulması,
- b) Batman Üniversitesinin bilimsel, sanatsal ve entelektüel birikiminin eksiksiz derlenmesi, uzun dönem korunması ve geniş kitlelerin bunlara erişiminin güvence altına alınması,
- c) Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ndeki verilerin ulusal ve uluslararası harmanlama sistemlerince harmanlanmasının sağlanması yoluyla Üniversite mensuplarının görünürlüğünün artırılması,
- ç) Atama ve yükseltmeler ile diğer kurum içi değerlendirmelerde dikkate alınan bilimsel ve sanatsal çalışmaların uluslararası standartlara uygun olarak depolanması ve listelenmesinin sağlanması,
- d) Batman Üniversitesinin araştırma çıktılarının açık erişim olarak yayınlanması, Batman Üniversitesinin ve dolayısıyla akademik düzeyde Türkiye'nin görünürlüğünün artırılması amaçlanmıştır.

Kapsam

MADDE 2 - (1) Bu yönerge, Batman Üniversitesince doğrudan ya da dolaylı olarak desteklenen ve Batman Üniversitesi mensupları tarafından gerçekleştirilen tüm akademik çalışmaların Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde depolanması ve açık erişime sunulmasıyla ilgili hükümleri kapsar. Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nin içeriği aşağıdaki materyallerden oluşur:

- a) Açık ders materyalleri,
- b) Afiş, video kaydı,
- c) Bildiri ve sunumlar,
- ç) Bilimsel ve sanatsal dergilerde yayınlanmış makaleler,
- d) Kitap içindeki bölümler,
- e) Kitaplar,
- f) Ödüllü çalışmalar,
- g) Patent belgeleri,
- ğ) Proje çalışmaları,
- h) Raporlar,
- ı) Seminer metinleri,
- i) Teknik notlar,
- j) Yayınlanma aşamasında olan makaleler,
- k) Yüksek lisans ve doktora tezleri vb.

Dayanak

MADDE 3 - (1) Bu yönerge, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4/c, 42/d maddelerine ve Yükseköğretim Kurulu Yükseköğretim Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Politikasına dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 4 - (1) Bu Yönergede geçen:

- a) Açık erişim: Araştırmacıların, bilimsel ve sanatsal çıktıların tam metinlerine finansal, yasal ve teknik engeller olmaksızın kamuya açık internet aracılığıyla ücretsiz olarak erişebilmelerini,
- b) Açık erişim sistemi: Üniversite mensuplarının ürettiği, bilimsel ve sanatsal çıktıların dijital ortamda toplandığı, saklandığı, indekslendiği, uzun dönem korunduğu ve dağıtımının sağlandığı hizmetler bütününe içeren açık erişim sistemini,
- c) Akademik çalışma: Batman Üniversitesi mensuplarının oluşturduğu faaliyetleri ve aldıkları fonlar sonucu ortaya çıkardıkları tüm araştırma sonuçlarını,
- ç) Ambargo: Araştırma sonuçlarının belli bir süre (6-12 ay) erişime kapalı olmasını,
- d) Batman Üniversitesi Mensubu: Batman Üniversitesi'nin personelini, yüksek lisans ve doktora öğrencilerini,
- e) Daire Başkanlığı: Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığını,
- f) Depolama: Bir üniversite mensubunun entelektüel katkı sağladığı akademik çalışmasını Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne depolama sürecini,
- g) İvedi arşivleme/opsiyonel erişim: Akademik çalışmaların birer kopyasının yayın tarihinden geç olmamak şartı ile Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde depolanması sürecini,
- ğ) Kişisel arşivleme: Bir Batman Üniversitesi mensubunun entelektüel katkı sağladığı çalışmasını Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde depolamasını içeren süreci,
- h) Rektör: Batman Üniversitesi Rektörünü,
- ı) Senato: Batman Üniversitesi Senatosunu, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Yetki ve Sorumluluklar, Kaynaklardan Yararlanma Hakkı ve Açık Erişim Danışma Kurulu

Batman Üniversitesi mensuplarının sorumlulukları

MADDE 5 - (1) Batman Üniversitesi mensuplarının sorumlulukları şunlardır:

- a) Bulunulan yıl içerisinde gerçekleştirdikleri bilimsel ve sanatsal çalışmalarını, ambargo ve benzeri şartlar sebebiyle sınırlandırılmış veya tamamen engellenmiş olmadığı sürece, en geç ilgili öğretim yılı sonuna kadar Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne depolar. Ancak patent başvurusu yapılması düşünülen çalışmalar başvuru gerçekleştikten sonra, patent yayını ile aynı tarihte depolanır.
- b) Batman Üniversitesinin yüksek lisans ve doktora öğrencileri tezlerini bitirdiklerinde, en geç bir ay içerisinde Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne depolar. Ancak patent başvurusu yapılması düşünülen çalışmalar, başvuru gerçekleştikten sonra patent yayını ile aynı tarihte depolanır.
- c) Batman Üniversitesi mensupları birden fazla kurumdan, birden fazla yazarın işbirliği ile yaptıkları çalışmaları Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne depolar.

c) Birden fazla Batman Üniversitesi mensubu tarafından gerçekleştirilmiş çok yazarlı çalışmalarda kaynağın depolanmasını bir yazar yapar.

d) Her Batman Üniversitesi mensubu, entelektüel katkı sağladığı tüm akademik çalışmalarının, ambargo ve benzeri şartlar sebebiyle sınırlandırılmış veya tamamen engellenmiş olmadığı sürece son sürümlerinin Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne depolanmasını onaylar.

e) Her Batman Üniversitesi mensubu, entelektüel katkı sağladığı çalışmasının Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne kamuya açık olarak dağıtım ve koruma prensiplerine uygun olarak depolanacağını kabul eder.

f) Yasal şartlar çerçevesinde, her Batman Üniversitesi mensubu, çalışmalarını yayıncılarla yapmış olduğu anlaşmaların şartlarını ihlal etmeyecek şekilde tüm dünyada geçerli bir lisans anlaşması ile Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne depolamaya onay verir.

Daire başkanlığının sorumlulukları

MADDE 6 - (1) Daire başkanlığının sorumlulukları şunlardır:

a) Daire başkanlığı, Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi çalışması ile bu gerekliliği yerine getirmekle sorumludur.

b) Batman Üniversitesi mensuplarını Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nden haberdar etmek amacıyla, bilgilendirme kılavuzları hazırlar, gerekli tanıtım ve bilgilendirme çalışmalarını yapar.

c) Batman Üniversitesi mensuplarının Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne aktardıkları bilimsel ve sanatsal çalışmaların kayıtlarını Açık Arşivler Girişimi Üst Veri Harmanlama Protokolü (OAI-PMH) standartlarına göre kontrol eder.

ç) Gerekli durumlarda düzeltme için Batman Üniversitesi mensuplarıyla birlikte çalışır.

d) Lisansüstü ve doktora tezlerinin elektronik kopyalarının Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde depolanması için enstitüler ile birlikte gerekli düzenlemeleri yapar.

e) Öğretim elemanları ve lisansüstü program öğrencileri tarafından üretilen ve kurumun bilimsel, sanatsal ve entelektüel varlığını oluşturan çalışmaların Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi aracılığı ile erişime sunulması, uzun dönem korunarak saklanması ve güvenlik altında tutulması için gerekli teknik alt yapıyı, bilgi işlem daire başkanlığı ile birlikte kurar ve yürütür.

f) Uluslararası açık arşiv protokol ve projelerine Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nin dâhil edilmesi yönünde gerekli çalışmaları yapar.

g) Kurumsal arşiv çalışmasına yönelik olarak diğer üniversite ve kurumlarla yapılacak anlaşmaları ve işbirliklerini, Rektörlük onayına sunmak üzere gerekli çalışmaları yapar ve yürütür.

Bölüm başkanlıklarının sorumlulukları

MADDE 7- (1) Bölüm başkanlıklarının sorumlulukları şunlardır:

a) Öğretim elemanlarının yayınlarını Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde depolamaları için bilgilendirme yapar.

b) Öğretim elemanlarının tamamlanmış yıllık performans değerlendirme raporlarının bir kopyasını rektörlüğe iletilmek üzere dekanlığa/müdürliğe gönderir.

c) Rektörlük tarafından gönderilen istekleri inceler ve öğretim elemanlarına gerekli uyarıları yapar.

Bilgi işlem daire başkanlığının sorumlulukları

MADDE 8 - (1) Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi yazılımının kurulumu, güncellenmesi, yedeklenmesi, uzun dönem korunarak saklanması, güvenliğinin sağlanması ve Ulusal Akademik Arşiv Sistemine açık erişim standartlarında veri aktarılması süreçlerini yürütür

Bilgi kaynaklarını yayımlama ve yararlanma hakkı

MADDE 9 - (1) Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde bilgi kaynaklarını yayımlama ve onlardan yararlanma hakkı, aşağıda belirlenen şartlarda gerçekleştirilir.

a) Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ndeki çalışmaların tam metinlerine serbest erişim, yazarın kararına ve yayının telif hakkı durumuna bağlıdır.

b) Kullanıcılar Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde kayıtlı çalışmalara serbestçe erişip kullanabilir.

c) Batman Üniversitesi mensupları, Üniversitede çalıştıkları sürece ürettikleri her türlü bilimsel ve sanatsal çalışmayı, internet aracılığı ile işlem yaparak Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde yayımlamak üzere kaydedebilir.

ç) Telif hakkı üçüncü kişi veya kurumlarda olan yayınların özetleri ve künyeleri, telif hakkı şartlarına göre Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'ne kaydedilir.

d) Batman Üniversitesi Açık Erişim ve Kurumsal Arşiv Sistemi'nde yer alan bilgi kaynakları kullanıldığında, kullanan kişi tarafından kaynak gösterilmesi, bilimsel ve sanatsal etik açısından zorunludur.

Açık erişim danışma kurulu

MADDE 10 - (1) İlk üç yıl içerisinde her yıl, üç yılın sonunda takip eden dönemlerde her üç yılda bir Batman Üniversitesi Akademik Arşiv Sistemi Yönergesini değerlendirmek, gerekli gördüğü hallerde yönergeyi revize etmek veya değiştirme çalışmaları yapmak üzere Akademik Arşiv Sistemi Danışma Kurulu oluşturulmuştur. Kurul;

- Rektör veya görevlendireceği Rektör yardımcısı
- Fakülte Dekanları veya Temsilcileri
- Yüksekokul Müdürleri veya Temsilcileri
- Enstitü Müdürleri veya Temsilcileri
- Meslek Yüksekokulu Müdürleri veya Temsilcileri
- Batman Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanından oluşur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM**Çeşitli ve Son Hükümler****Yönergenin etkin olarak uygulanması**

MADDE 11 - (1) Bu Yönergenin uygulanmasında ve gerektiğinde ortaya çıkabilecek anlaşmazlıkların çözümünde rektörlük yetkilidir.

Yürürlük

MADDE 12- (1) Bu yönerge, senato tarafından kabul edildiği tarihte yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 13 - (1) Bu yönerge hükümlerini Rektör yürütür.

Yönergenin Kabul Edildiği Senato'nun	
Tarihi	Sayısı
13/07/2020	2020/15-09
Yönergede Değişiklik Yapılan Senato'nun	
Tarihi	Sayısı

Ek 6. YÖK' ün Açık Bilim ve Açık Erişim Yazısı

T. C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI

Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Sayı : 36054236-806.02.04-
Konu : Açık Bilim ve Açık Erişim

YÖK (Genel Evrak Birimi)
Kayıt No: 12967
15.02.2019 09:49:11 tarihinde
Havva Nur GÜRBÜZ giden evrak
kayıtlı yapılmıştır

DAĞITIM YERLERİNE

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta SARAÇ, 10 Ocak 2019 tarihinde gerçekleştirilen Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) toplantısında bilim dünyası için çok önemli ve bütün dünyanın gündeminde olan "Açık Bilim ve Açık Erişim" konusunda, YÖK bünyesinde yürütülen çalışmalar hakkında açıklamalarda bulunmuş ve bu konudaki gelişmeler ulusal basında da yer almıştır.

Bu kapsamda içerisinde rektörler, ilgili öğretim üyeleri, TÜBİTAK temsilcisi, kütüphane ve dokümantasyon alanında yetkin çalışanların yer aldığı "Açık Bilim ve Açık Erişim Çalışma Grubu" kurulmuştur. Çalışma Grubu, 25.12.2018 tarihinde gerçekleştirdiği ilk toplantısında; ülkemizdeki bütün üniversitelerde uluslararası standartlarda "Açık Akademik Arşiv Sistemi" kurulması, üniversite arşivlerinin "Avrupa Açık Erişim Altyapısı (OpenAIRE)" ile bütünleşmesinin sağlanması, "Akademisyenlerin Araştırmacı Numaraları (ORCID veya benzeri)" kullanımına özen gösterilmesi konularını gündemine almıştır.

Açık bilim ve açık erişim konusunda YÖK tarafından atılacak somut adımlar arasında:

1-Üniversitelerde açık bilim ve açık erişim çalışmalardan sorumlu rektör ya da rektör yardımcısı başkanlığında bir komisyon kurulması ve bu konuda farkındalığın artırılması için akademisyenlerin katılımıyla toplantılar düzenlenmesi,

2-Açık erişimdeki dergilerde yayın yapılması ve açık ders malzemesi üretiminin teşvik edilmesi amacıyla Akademik Teşvik Yönetmeliğinde düzenleme yapılması,

3-YÖK tarafından düzenlenecek eğitim toplantılarına üniversitelerin ilgili personelinin katılımının sağlanması,

4-Üniversiteler tarafından yapılan çalışmaların ve akademik arşivlerdeki yayın sayılarının altı aylık periyotlar ile YÖK'ün belirleyeceği yöntem ve formatta rapor edilmesi, ve benzeri girişimlerin başlatılması yer almaktadır.

Bu çalışmalar kapsamında üniversitelerden beklentilerimiz aşağıda belirtilmiştir:

1-Üniversitelerde açık bilim ve açık erişimle ilgili çalışmalardan sorumlu rektör/rektör yardımcısı başkanlığında bir komisyon kurulması ve üniversite içerisinde açık bir ekosistem oluşturulması amacıyla akademisyenler için farkındalık toplantıları düzenlenmesi,

2-Uluslararası standartlarda Açık Akademik Arşiv Sisteminin kurulması,

3-Akademik Arşiv sorumlusu olarak bir kütüphaneci belirlenmesi,

4-YÖK tarafından gönderilecek çerçeve Açık Bilim Politikası temel alınarak üniversitenizin Açık Bilim Politikasının hazırlanması,

5-Akademik Arşiv içeriğine erişimi tekil bir web adresi ile sağlayacak Handle üyeliğinin yapılması,

6-Akademik Arşivlerin uluslararası harmanlama ve listeleme sistemlerine (TAA, OAI, BASE, OpenDOAR, ROAR, OpenAIRE, ROARMAP, DSpace) kayıt edilmesi,

7-Akademik Arşive kaydı yapılan yazarların ORCID-ID'lerinin kayıtlara eklenmesi, ORCID-ID'si olmayan yazarlara ORCID-ID alınmak suretiyle kayıtlara eklenmesi,

8-Akademik Arşivlerin, TÜBİTAK Türkiye Akademik Arşivi ve uluslararası harmanlama sistemlerine uluslararası standartlarda veri sağlaması için OAI-PMH standartlarına göre veri üretmesi,

Ek 7. YÖK' ün Hazırladığı Kurumsal Akademik Arşiv Bilgi Formu

EK

KURUMSAL AKADEMİK ARŞİV BİLGİ FORMU

Üniversite
Adı:
Web Adresi:

Kurumsal Arşiv
Adı:
Web Adresi:
OAI-PMH Adresi:
e-Posta Adresi
Politika/Yönerge Var Mı?
Politika / Yönerge Web Adresi: ...
Kuruluş Yılı
Handle Ön Eki
Kullanıcı Rehberi Var Mı?

Arşiv Yöneticisi
Adı Soyadı
e-Postası
Telefonu

Arşivin Türü
☐ Literatür
☐ Veri

Kullanılan Yazılım
☐ DSpace
☐ EPrints
☐ Digital Commons
☐ Fedora Commons
☐ CONT.dm
☐ Diğer

Lokasyon / Koordinat
Enlem
Boylam

Doğrultu

Dillere Göre Yayın Sayısı
Türkçe
İngilizce
Osmanlıca
Arapça
Almanca
Fransızca
Diğer

Harmanlandığı ve Listelendiği Kaynaklar

- ☐ TAA
- ☐ OAI
- ☐ BASE
- ☐ OpenDOAR
- ☐ ROAR
- ☐ OpenAIRE
- ☐ ROARMAP
- ☐ DSpace

Arşivdeki Toplam Yayın Sayısı

Arşivdeki Yayınların Türlerine Göre Dağılımı

- Makale
- Kitap.....
- Kitap Bölümü
- Konferans Ögesi.....
- Makaleye / Dergiye Katkı
- Doktora Tezi
- Yüksek Lisans Tezi
- Sunum
- İnceleme.....
- Rapor.....
- Diğer

Yıllara Göre Yayın Sayısı (Son 5 yıl)

- 2018
- 2017
- 2016
- 2015

Yayınların Fakülte ve MYO'lara Göre Dağılımı

- Diş Hekimliği.....
- Eczacılık Fakültesi
- Edebiyat
- Eğitim.....
- Fen
- Güzel Sanatlar
- Hukuk.....
- İİFB.....
- İletişim
- İlahiyat
- Mimarlık
- Mühendislik
- Sağlık Bilimleri.....
- Spor Bilimleri.....

Tıp Fakültesi:
MYO:
Yüksekokul:

İçerikteki Açık Erişim Durumu

☐ Tümü
☐ Çoğunluğu
☐ Bir Kısmı
☐ Hiçbiri

Açık Erişim Yayın Sayısı:

Ambargolu Yayın Sayısı:

WoS İndeksli Yayın Sayısı:

Scopus İndeksli Yayın Sayısı:

Avrupa Birliği Destekli Yayın Sayısı :

TÜBİTAK Destekli Yayın Sayısı:

Tam Metin Yayın Sayısı.....:

Bibliyografik Yayın Sayısı:

Ulusal Yayın Sayısı:

Uluslararası Yayın Sayısı.....:

T. Görüntüleme/İndirme Sayısı.....:

Ek 8. YÖK-UNESCO Açık Erişim Kaynakları Yazısı

T.C.
YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞI
Yayın ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı

Sayı : 36054236-730.01-E.20154
Konu : UNESCO Açık Eğitim Kaynakları

DAĞITIM YERLERİNE

İlgi : Milli Eğitim Bakanlığı'nın 22.02.2019 Tarih ve 3893881 Sayılı yazısı.

Milli Eğitim Bakanlığı'nın ilgede kayıtlı yazısında, Açık Eğitim Kaynaklarının uluslararası düzeyde tanınır olması için lisanslı olması gerektiği ve Ülkemizde açık eğitim kaynağı niteliğindeki eğitim materyallerinin lisanslı olmaları için gerekli girişimlerin yapılmasının önemli olduğunun değerlendirildiği belirtilmektedir.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. M. İ. Safa KAPICIOĞLU
Başkan Vekili

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Avrupa Birliği ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü

Sayı : 94166756-730.01-E.3893881
Konu : UNESCO Açık Eğitim Kaynakları

22.02.2019

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU BAŞKANLIĞINA

İlgi: UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Başkanlığının 08/02/2019 tarihli ve 700.9/126 sayılı yazısı.

Açık Eğitim Kaynakları (OER), açık lisansla kullanıma sunulmuş kısıtlama olmaksızın kamunun ücretsiz erişim ve kullanımına izin veren eğitim, öğretim ve araştırma materyalleridir.

Bakanlığımız ve UNESCO Türkiye Milli Komisyonu tarafından katılım sağlanan UNESCO'nun düzenlediği "Açık Eğitim Kaynaklarına" ilişkin toplantılarda, eğitim materyallerinin uluslararası düzeyde tanınır olması için lisanslı olması gerektiği anlaşılmıştır. İlgi yazıda belirtildiği üzere konu UNESCO Türkiye Milli Komisyonu Eğitim İhtisas Komitesi ve Yönetim Kurulu toplantılarında da gündeme gelmiş olup ülkemizdeki açık eğitim kaynağı niteliğindeki eğitim materyallerinin lisanslı olmaları için gerekli girişimlerin yapılmasının önemli olduğu değerlendirilmiştir.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Binnur UZUN
Bakan a.
Genel Müdür V.

Ek 9. YÖK Açık Bilim Ulusal Politikası ve Eylem Planı

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU AÇIK BİLİM ULUSAL POLİTİKASI VE EYLEM PLANI ÇALIŞMALARINI

BAŞLATTI:

DAHA İYİ BİR GELECEK İÇİN AÇIK BİLİM

Yükseköğretim Kurulu, Ulusal Açık Bilim Politikası ve Eylem Planını hazırlamak ve bir yıl içinde yürürlüğe koymak üzere çalışmalar başlattı.

Kamu kaynaklarıyla üretilen bilimsel yayınlara ve bu yayınların dayandığı araştırma verilerine açık erişim anlamına gelen Açık Bilim; bilimsel iletişimin, açık devletin, saydamlığın ve katılımcı demokrasinin vazgeçilmez bileşenlerinden biridir. Açık bilim kültürel bir değişimdir. Toplanan veriyi, üretilen bilgiyi, değerlendirme süreçlerini, yayınları erişime ve kullanıma açmak, kullanılıp yenilikler katılarak yeniden açık erişime sunulmasını sağlamak uluslararası gelişim, inovasyon ve ilerleme için gerekli bir döngüdür.

Yirmi yılı aşkın süredir küresel bilim camiasının kabullendiği Açık Bilim, ülkemizin içinde yer aldığı ve bazı alanlarda önderlik etmeye hazırlandığı dijital ve endüstriyel devrim açısından büyük önem taşımaktadır. Avrupa Birliği (AB) dijital tek pazar stratejisi çerçevesinde bilimsel bilgilere ve araştırma verilerine kolayca erişmek, bu bilgilen saklamak, paylaşmak ve yeniden kullanmak için Avrupa Açık Bilim Bulutunu (European Open Science Cloud - EOSC) ve OpenAIRE hizmetlerini geliştirmiştir.

Yükseköğretim Kurulu 2019 yılında Ulusal Açık Bilim Politikasını hazırlamayı ve uygulamaya geçirmeyi hedeflemektedir. Açık Bilim Politikası, bilgiye erişimde bilginin üretilmesi, paylaşılması ve inovasyona dönüştürülmesi döngüsünü etkinleştirecek bir mihenk taşı olacaktır.

Kamu kaynaklarıyla elde edilen verinin, üretilen bilginin, kamuya mümkün olduğunca açık olabilmesi için üniversitelerin kurumsal akademik arşivlerine konarak İnternet üzerinden taranabilir, görünebilir olması hem toplumun hizmetine sunulmasını hızlandıracak hem de Türk üniversitelerinin dünyaca tanınırlığını artıracaktır. Araştırmacılarımızın evrensel kimlik numarasına kavuşması da küreselleşmede önemli bir adım olacaktır.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca kurulan Açık Bilim Komisyonu, ilgili politikaların yanı sıra gerekli altyapıların; böylece ülkemiz araştırmacıları için bir açık bilim ekosisteminin, oluşturulması için çalışmalara başlamıştır. Komisyon ayrıca Avrupa ve Dünyadaki Açık Bilim konusundaki gelişmeleri takip edecek, Avrupa Üniversiteler Derneği (EUA) aracılığıyla bu çalışmalara destek verecektir.

Ulusal açık bilim ekosisteminin parçası olabilecek, birlikte çalışabilen araştırma altyapıları oluşturmak için gerekli kurumlarla iletişime geçmek ve bu ekosistemin uluslararası araştırma altyapılarına (Avrupa Açık Bilim Bulutu, OpenAIRE vb.) entegrasyonunu sağlamaktır. 2019 yılı sonunda Ulusal Açık Bilim Politikasının yürürlüğe girmesi hedeflenirken planlanan Ulusal Açık Bilim yol haritası uygulamaya geçirilmiş olacaktır. Arzu edilen, 2023 Cumhuriyetimizin 100. Yılında Türkiye Cumhuriyeti adresli tüm makalelerin dünyaca görünür, taranabilir ve erişilebilir halde; Açık Erişimde olmasını yasa ile zorunlu kılmaktır. Bu süreç yasal zemine kavuşuncaya dek çalışmalarımız planlanmış takvime göre iç düzenlemelerimizle sürdürülecektir.

Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı 06800 Bilkent - Ankara - Tel: +90(312)298-7000 - Fax: +90(312)266-4759

Ek 10. Yükseköğretim Açık Bilim ve Açık Erişim Çalışma Grubu

Türk Yükseköğretim Sisteminde açık bilim ve açık erişim politikalarının oluşturulması, geliştirilmesi ve buna ilişkin uygulamaların yönlendirilmesi çalışmalarını yürütmek üzere; 08.01.2019 tarihli ve 2019/4 sayılı Başkanlık Kararı ile Yükseköğretim Yürütme Kurulu Üyesi Prof. Dr. Naci GÜNDOĞAN'ın yürütücülüğünde oluşturulan Açık Bilim ve Açık Erişim Çalışma Grubu, 05.03.2021 tarih ve 14536 sayılı Başkanlık Olur'u ile aşağıda adı, soyadı ve Kurumu belirtilen kişiler ile yeniden teşkil edilmiştir.

Prof. Dr. Naci GÜNDOĞAN	Yürütücü	YÖK
Prof. Dr. Sezer KOMSUOĞLU	Üye	YÖK
Prof. Dr. Erkan İBİŞ	Üye	YÖK
Prof. Dr. Abdullah ATALAR	Üye	Bilkent Üniversitesi
Prof. Dr. Yaşar TONTA	Üye	Hacettepe Üniversitesi
Prof. Dr. Kürşat ÇAĞILTAY	Üye	ODTÜ
Prof. Dr. Doğan ATILGAN	Üye	Ankara Üniversitesi
Mehmet Mirat SATOĞLU	Üye	TÜBİTAK-ULAKBİM
Gültekin GÜRDAL	Üye	İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
Ahmet KAHRAMAN	Üye	YÖK
Hasan LALE	Üye	YÖK

([HTTPS://ACIKERISIM.YOK.GOV.TR/CALISMA-GRUPLARI/YUKSEKOGRETİM-ACİK-BİLİM-VE-ACİK-ERİSİM-CALISMA-GRUBU](https://acikerisim.yok.gov.tr/calisma-gruplari/yuksekogretim-acik-bilim-ve-acik-erisim-calisma-grubu))

Ek 11. YÖK Açık Erişim ve Açık Bilim Çalışmaları Başlattı

YÖK, AKADEMİDE "AÇIK ERİŞİM VE AÇIK BİLİM" ÇALIŞMALARINI BAŞLATTI

26 Ocak 2019

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, 10 Ocak 2019 tarihinde YÖK'te gerçekleştirilen Üniversitelerarası Kurul (ÜAK) toplantısında kurul üyelerine, "Yeni YÖK" olarak bilim dünyasının çok önem verdiği "**açık erişim ve açık bilim**" konusunda yürüttükleri çalışmaları anlattı.

Bu konuda YÖK bünyesinde, içerisinde rektörlerin, ilgili öğretim üyelerinin, TÜBİTAK temsilcisinin, kütüphane dokümantasyon alanında yetkin çalışanların yer aldığı bir komisyon kurulduğu bilgisini paylaştı.

Bu kapsamda YÖK, ülkemizdeki bütün üniversitelerde uluslararası standartlarda "**Açık Akademik Arşiv Sistemi**" kurulması, üniversite arşivlerinin "**Avrupa Açık Erişim Altyapısı (OpenAIRE)**" ile bütünleşmesinin sağlanması, "**Akademisyenlerin Araştırmacı Numaraları (ORC-ID veya benzeri)**" kullanımına özen gösterilmesi konularını gündeme aldı.

Açık erişim ve açık bilim konusunda YÖK tarafından atılacak somut adımlar arasında,

- Üniversiteler tarafından yapılan çalışmaların ve açık akademik arşivlerdeki yayın sayılarının **altı aylık** periyotlar ile YÖK'ün belirleyeceği yöntem ve formatta rapor edilmesi,
- Üniversitelerde açık erişim ve açık bilimle ilgili çalışmalardan sorumlu rektör/rektör yardımcısı başkanlığında bir komisyon kurulması ve üniversite içerisinde açık bir ekosistem oluşturulması amacıyla akademisyenler için farkındalık toplantıları düzenlenmesi,
- Açık erişimdeki dergilerde yayın yapılmasının ve açık ders malzemesi üretiminin teşvik edilmesi amacıyla Akademik Teşvik Yönetmeliğinde düzenleme yapılması,
- YÖK tarafından düzenlenecek eğitim toplantılarına ilgili üniversitelerin ilgili personelinin katılımının sağlanması

gibi girişimlerin başlatılması yer almaktadır.

Ayrıca, bu konuda YÖK ile TÜBİTAK arasında da işbirliği yapılacaktır. Bu çerçevede TÜBİTAK tarafından açık erişim ve açık bilim konusunda 2019 yılında aşağıdaki adımların atılması kararlaştırıldı:

1. TÜBİTAK Açık bilim politikasının kabul edilmesi,
2. Açık Erişim çalışmalarında 2019'un pilot, 2020'nin zorunlu politika uygulamalarına geçiş yılı olarak benimsenmesi,
3. 2019 yılı ikinci yarısında ARDEB projelerinde (ARDEB 1002 Hızlı Destek programının çağrısı) pilot program kapsamında açık erişim/açık veri zorunluluklarının getirilmesi,
4. **aperta.ulakbim.gov.tr (Kurumsal Arşiv ve Araştırma Verisi Yönetimi)** sisteminin canlı sisteme geçişi (getirilen zorunluluk sonucu makale ve araştırma verilerinin arşivleneceği sistem)
5. Açık veri portalinin açılması, **acikveri.ulakbim.gov.tr** (Şubat 2019'da açılacak) Portalda araştırma verisi yönetimi ile ilgili eğitici bilgiler ve örnek araştırma verisi yönetim planları yer alacaktır.
6. TÜBİTAK Akademik Arşivinin (Harman) yaygınlaştırılması, (Şu anda 62 kurumsal arşivden yaklaşık 600 bin makale taranmaktadır).

Bilindiği üzere YÖK Başkanı Saraç geçtiğimiz günlerde konuya ilişkin yaptığı açıklamada, YÖK'ün girişimiyle başlatılan yasal sürecin sonucunda, lisansüstü tezlerin elektronik ortamda erişime açılması ile birlikte erişime açık tez sayısının oranının 2017 yılında %56,3 iken, 2018 yılında %98,7'ye yükseldiği bilgisini paylaşmış; bu girişimlerin akademiye "**şeffaflık, otokontrol ve sistemin kendi kendisini denetlemesinin sağlanması, otokontrolün kaliteyi yükseltmesi ve bilimsel çalışmaların bilim dünyamızın istifadesine sunulması**" sonuçlarını doğuracağını belirtmişti.

([HTTPS://ACIKERISIM.YOK.GOV.TR/SAYFALAR/HABERLER/ACIK-ERISIM-VE-ACIK-BİLİM-CALİSMALARINA-BASLANDI.ASPX](https://acikerisim.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/acik-erisim-ve-acik-bilim-calismalarina-baslandi.aspx))

Ek 12. Salgın Döneminde İndirilen Tez Sayısı

SALGIN DÖNEMİNDE İNDİRİLEN TEZ SAYISINDA YÜZDE 110 ARTIŞ

14 Haziran 2020 / Ankara

Yükseköğretim Kurulu Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, YÖK Ulusal Tez Merkezinden indirilen tez sayısının yeni tip koronavirüs (Kovid-19) salgının Türkiye'de görülmeye başlandığı mart ayına göre mayıs ayında yüzde 110 arttığını bildirdi.

YÖK Başkanı Prof. Dr. M. A. Yekta Saraç, yaptığı açıklamada, YÖK Ulusal Tez Merkezinin, üniversitelerde hazırlanan yüksek lisans, doktora, tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık ve sanatta yeterlik tezlerinin toplanarak, açık erişimde öğrenci ve araştırmacıların hizmetine sunulduğu Türkiye'deki tek tez merkezi özelliğini taşıdığını belirtti.

Bilgiye açık erişimin sağlanarak, bilimsel çalışmalara katkı sunmak amacıyla Yeni YÖK olarak 2019'da "Açık Bilim ve Açık Erişim" çalışmalarını başlattıklarını ifade eden Saraç, Açık Bilim ve Açık Erişimin, Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sisteminin ilk kalkınma planı olan 2019-2023 yıllarını kapsayan On Birinci Kalkınma Planı'nda "Eğitim" başlığı altında "Üniversitelerin dijital çağa ayak uydurması ve bilgiye ulaşmada açık erişim ve açık bilim uygulamalarının hayata geçirilmesi amacıyla açık erişim altyapıları ile uyumu sağlanacaktır." şeklinde yer aldığını dile getirdi.

YÖK Başkanı Saraç, 2020 yılı Cumhurbaşkanlığı Programına giren açık erişimin, Yükseköğretim Kurulu tarafından araştırma üniversitelerinin performans izleme kriterleri arasına da eklendiğini belirtti.

Bu çerçevede, açık bilim ve açık erişim çalışmalarının planlanması, yürütülmesi ve koordine edilmesi ile bütün üniversitelerde uluslararası standartlarda "Açık Akademik Arşiv Sistemi" kurulması ve Avrupa açık erişim alt yapısı ile bütünleşmesi kapsamında YÖK bünyesinde "Yükseköğretim Açık Bilim ve Açık Erişim Çalışma Grubu" oluşturulduğunu dile getiren Saraç, bu çalışma grubunun hazırladığı eylem planı kapsamında üniversitelere gönderilen genelgede, açık bilim ve açık erişim konusunda atılacak somut adımların da belirtildiğini aktardı.

- YÖK Ulusal Tez Merkezi araştırmacılar için cazibe merkezi haline geldi

Yükseköğretim kurumlarına örnek teşkil etmesi amacıyla hazırlanan Açık Bilim ve Açık Erişim Politikasının üniversitelerle paylaşıldığını kaydeden Saraç, bu çalışmaların yanı sıra dijitalleşme konusunda da önemli adımlar atıldığını söyledi. Dünyayı etkisi altına alan, küresel koronavirüs salgını döneminde, atılan bu adımların olumlu yansımalarının görüldüğünü kaydeden Saraç, şu değerlendirmelerde bulundu:

"Salgın döneminde Ulusal Tez Merkezi adeta bilimsel araştırma yapanlar için bir cazibe merkezi haline geldi. Bu da YÖK'ün 2019 yılında başlattığı Açık Bilim ve Açık Erişim çalışmalarının önemini gösterdi. Kovid-19 salgını döneminde, üniversitelerde hazırlanan yüksek lisans, doktora, tıpta ve dış hekimliğinde uzmanlık ve sanatta yeterlik tezlerinin toplandığı ve açık erişimde akademisyenlerin, öğrencilerin ve diğer araştırmacıların hizmetine sunulduğu ülkemizdeki tek merkez olan YÖK Ulusal Tez Merkezinden yararlanma istatistiklerinde artışlar kaydedildi. Küresel salgının ülkemizde yayılmaya başladığı mart ayında YÖK Ulusal Tez Merkezinden indirilen tez sayısı 1 milyon 5 bin 124 iken bu sayı nisan'da 1 milyon 830 bin 367'ye mayıs ayında ise mart ayına göre yaklaşık yüzde 110 artışla 2 milyon 116 bin 560'a ulaştı. 1 Mart-31 Mayıs tarihleri arasında YÖK Ulusal Tez Merkezinden indirilen toplam tez sayısı 4 milyon 952 bin 51'e yükseldi."

- YÖK erişimi artırdı, ulusal tez merkezine ilgi arttı
- YÖK'ün "Açık Erişim ve Açık Bilim" çalışmaları meyvelerini vermeye başladı
- YÖK Ulusal Tez Merkezini kullanan kişi sayısı 5 milyona ulaştı
- YÖK Ulusal Tez Merkezindeki toplam tez sayısı 600 bine yaklaştı
- YÖK erişimi artırdı tezlerin indirilme sayısı 16 milyonu geçti

Yüksek lisans, doktora, tıpta uzmanlık, dış hekimliğinde uzmanlık ve sanatta yeterlik tezlerinin toplandığı ve tam metin erişime açık olarak araştırma hizmetine sunulduğu tek merkez olan "YÖK Ulusal Tez Merkezi"ne araştırmacıların ilgisi her geçen gün artmaya devam ediyor.

2019 yılında 74.166.309 sayfa görüntülenme sayısına ulaşan sistemde "kullanıcı, veri tabanına kayıtlı tez, sisteme yeni eklenen ve tezlerin indirilme sayılarında" bir önceki yıla nazaran büyük artışlar yaşandı.

YÖK'ün "Açık Erişim ve Açık Bilim" politikası sisteme ilgiyi artırdı

2019 yılı verilerine göre, YÖK Ulusal Tez Merkezinden faydalanan kullanıcı sayısı bir önceki yıla göre %25 oranında artarak toplam 5.036.614'e ulaştı. Sistemi kullanan kişi sayısı 2018 yılında 4.019.895 idi. Böylelikle bir yılda 1 milyonu aşkın kullanıcının daha sistemi kullandığı görüldü.

YÖK Ulusal Tez Merkezi veri tabanına eklenen tezlerin sayısı da büyük bir hızla artmaya devam ediyor. 2018 yılında sisteme yeni eklenen tez sayısı 41.816 iken, 2019 yılında bu sayı %77'lik bir artış ile 74.122 oldu. Böylelikle 2019 yılında veri tabanına kayıtlı toplam tez sayısı bir önceki yıla göre %14'lük bir artış göstererek 600 bine yaklaştı. 2018 yılında sistemde toplam 520.456 adet tez bulunmaktaydı.

2019 yılında YÖK Ulusal Tez Merkezindeki tezlerin indirilme sayısı 16.364.817 olarak gerçekleşerek bir önceki yıla göre %12'lik bir artış yaşandı. Bu sayı 2018 yılında 14.640.189 idi. Böylelikle tezlerin indirilme sayısında 2018 yılına göre 1 milyon 700 bini aşkın bir artış kaydedildi.

Ayrıca "Yeni YÖK" ün girişimleriyle başlatılan yasal süreç sonucunda 2019 yılında eklenen tezlerin erişime açık olma oranı % 97' nin üzerine çıktı. YÖK Ulusal Tez Merkezine bilhassa araştırmacıların ilgisinin artmasında tezlerin erişime açık olma oranının artmasının önemli rol oynadığı da değerlendirilmekte.

Üniversitelerde "Ulusal Akademik Açık Erişim Sistemi" kurulacak

"Yeni YÖK'ün geçtiğimiz yıl başlatmış olduğu "Açık Bilim ve Açık Erişim" çalışmaları çerçevesince, ülkemizdeki bütün üniversitelerde uluslararası standartlarda "Ulusal Akademik Açık Erişim Sistemi"nin kurulması hedefleniyor.

Bu sistem sayesinde üniversitemizde bilimsel faaliyetler neticesinde yazılan lisansüstü tezler, makaleler, kitaplar, kongre bildirileri ve diğer yayınların bibliyografik denetimi sağlanarak açık erişimde olarak araştırmacıların hizmetine sunulacak.

([HTTPS://ACIKERISIM.YOK.GOV.TR/SAYFALAR/HABERLER/SALGIN-DONEMINDE-INDIRILEN-TEZ-SAYILARI.ASPX](https://acikerisim.yok.gov.tr/SAYFALAR/HABERLER/SALGIN-DONEMINDE-INDIRILEN-TEZ-SAYILARI.ASPX))

Ulusal Akademik Açık Erişim Sistemi'nin hayata geçirilmesi neticesinde üniversitelerimizdeki yayınların "uluslararası sistemlerde daha görünür hale gelmesi" sağlanacak.

Ülkemizde yapılan bilimsel çalışmaların uluslararası görünürlüğünün artması ile üniversitelerimizin dünyadaki çeşitli derecelendirme kuruluşlarınca yapılan değerlendirilmelerinde de çok olumlu etkisi olacak.

YÖK Ulusal Tez Merkezi İstatistikleri

	2018	2019	Artış (%)
Kullanıcı Sayısı	4.019.895	5.036.614	% 25
Veri Tabanına Kayıtlı Tez Sayısı	520.456	594.578	% 14
Sisteme Yeni Eklenen Tez Sayısı	41.816	74.122	% 77
Tezlerin indirilme Sayısı	14.640.189	16.364.817	% 12
Sayfa Görüntüleme Sayısı	60.999.337	74.166.309	% 22

([HTTPS://ACIKERISIM.YOK.GOV.TR/SAYFALAR/HABERLER/YOK-ULUSAL-TEZ-MERKEZI-ISTATISTIKLERI.ASPX](https://acikerisim.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/YOK-ULUSAL-TEZ-MERKEZI-ISTATISTIKLERI.ASPX)) 15.02.2020)